

CENTRUL NATIONAL PENTRU DEZVOLTARE DURABILA

Proiect
Versiunea V, Rev.1
15 mai 2008

**Strategia Nationala
pentru Dezvoltare Durabila a Romaniei
Orizonturi 2013-2020-2030**

Guvernul Romaniei

**Ministerul Mediului si
Dezvoltarii Durabile**

**Programul Natiunilor Unite
pentru Dezvoltare
Centrul National pentru
Dezvoltare Durabila**

Bucuresti 2008

Cuprins

Rezumat executiv	4
Istoricul si metodologia lucrarii	6
<u>Partea I. Cadrul conceptual</u>	
1. Introducere: Definitii necesare	9
2. Strategia UE pentru Dezvoltare Durabila	10
3. Indicatorii dezvoltarii durabile	12
4. Masurile de conformitate cu obiectivele dezvoltarii durabile adoptate de Romania in procesul de pre- si post-aderare	14
<u>Partea II. Situatiia actuala a sistemului socio-economic si capitalului natural al Romaniei</u>	
1. Capitalul natural	17
2. Capitalul antropoc	23
3. Capitalul uman	28
4. Capitalul social	33
<u>Partea III. Obiective-tinta si modalitati de actiune la orizont 2013, 2020, 2030</u>	
<u>Conform orientarilor strategice ale UE</u>	
1. Provocari cruciale	
Schimbarile climatice si energia curata	36
Transport durabil	39
Productie si consum durabile	42
Conservarea si gestionarea resurselor naturale	48
Sanatatea publica	53
Incluziunea sociala, demografia si migratia	58
Saracia globala si sfidurile dezvoltarii durabile	63
2. Teme inter- si trans-sectoriale	
Educatia si formarea profesionala	65
Cercetarea stiintifica si dezvoltarea tehnologica, inovatia	72
3. Instrumente financiare si economice	76
4. Comunicare, mobilizarea actorilor si multiplicarea factorilor de succes	78
<u>Partea IV. Probleme si preocupari specifice situatiei din Romania</u>	
1. Riscuri si vulnerabilitati generate de factori endogeni si exogeni	81
2. Cresterea sustenabila: transformarile structurale si echilibrele macro-economice	83
2.1 Asigurarea sustenabilitatii pe termen lung a consumurilor energetice si materiale bazate pe evaluarea realista a capacitatii de suport a capitalului natural	84
2.2 Modernizarea treptata a macrostructurii economiei pentru a corespunde cerintelor sociale si de mediu	85

2.3. Cresterea productivitatii muncii si imbunatatirea ratei de ocupare	86
2.4. Imbunatatirea managementului micro- si macro-economic	87
2.5. Politica de investitii si diversificarea surselor de finantare	87
2.6. Mentinerea echilibrelor macro-economice	89
3. Dezvoltarea regionala si actiunea locala; problematica specifica a dezvoltarii rurale	91
3.1. Dezvoltarea regionala	92
3.2. Dezvoltarea rurala, agricultura, silvicultura si pescuitul	96
3.3. Implementarea Agendei Locale pentru secolul XXI (AL-21)	99
4. Amenajarea teritoriului si planificarea spatiala	101
4.1. Planificarea spatiala	101
4.2. Cadastrul general al Romaniei	104
5. Dimensiunea culturala a dezvoltarii durabile	106
6. Capacitatea administrativa si calitatea serviciilor public; dezvoltarea durabila ca masura a eficientei guvernarii si a calitatii politicilor publice	110
7. Politica externa si de securitate: orientari generale si contributii specifice ale Romaniei la Politica Externa si de Securitate Comuna si la Politica Europeana de Securitate si Aparare ale UE in raport cu cerintele dezvoltarii durabile	114
<u>Partea V. Implementare, monitorizare si raportarea rezultatelor . . . . .</u>	119

Rezumat executiv

Elementul definitoriu al acestei Strategii Nationale este racordarea deplina a Romaniei la o noua filosofie a dezvoltarii, proprie Uniunii Europene si larg impartasite pe plan mondial – cea a dezvoltarii durabile.

Se porneste de la constatarea ca, la sfarsitul primului deceniu al secolului XXI, dupa o tranzitie prelungita si adesea dureroasa la democratia pluralista si economia de piata, Romania mai are de recuperat decalaje considerabile fata de celelalte state membre ale Uniunii Europene simultan cu insusirea si transpunerea in practica a principiilor si practicilor dezvoltarii durabile in contextul globalizarii. Cu toate progresele notabile realizate in ultimii ani, este o realitate ca Romania are inca o economie ineficienta, bazata pe consumul excesiv de resurse, o societate lipsita de coeziunea necesara infaptuirii unei viziuni impartasite si un capital natural minat de riscurile unor deteriorari ireversibile.

Prezenta Strategie propune modalitati concrete pentru trecerea, intr-un interval de timp rezonabil si realist, la un nou model de dezvoltare generator de valoare adaugata inalta, propulsat de interesul pentru cunoastere si inovare, orientat spre imbunatatirea continua a calitatii vietii oamenilor si a relatiilor dintre ei in armonie cu mediul natural.

Ca orientare generala, lucrarea vizeaza realizarea urmatoarelor **obiective strategice** pe termen scurt, mediu si lung:

Orizont 2013: Incorporarea organica a principiilor si practicilor dezvoltarii durabile, conform exigentelor UE, in ansamblul programelor si politicilor publice ale Romaniei.

Orizont 2020: Atingerea nivelului mediu actual (cu referinta la cifrele anului 2006) al UE-27 potrivit indicatorilor de baza ai dezvoltarii durabile.

Orizont 2030: Apropierea semnificativa a Romaniei de nivelul mediu din acel an al tarilor membre ale UE din punctul de vedere al indicatorilor dezvoltarii durabile.

Textul este structurat in 5 parti:

Partea I prezinta cadrul conceptual, defineste notiunile cu care se opereaza, descrie principalele repere ale Strategiei pentru Dezvoltare Durabila reinnoite a UE (2006), stadiul actual al procesului de elaborare a indicatorilor de baza ai dezvoltarii durabile si masurile relevante intreprinse de Romania in perioada de pre- si post-aderare.

Partea II contine o evaluare a situatiei actuale a capitalului natural, antropic, uman si social din Romania. Aceasta abordare este conforma cu ultimele recomandari (mai 2008) ale Grupului de Lucru combinat al Oficiului de Statistica al UE (Eurostat), Comisiei Economice ONU pentru Europa (UNECE) si Organizatiei pentru Cooperare si Dezvoltare Economica (OCDE) privind masurarea performantelor dezvoltarii durabile in functie de evolutia celor patru forme de capital.

Partea III infatiseaza o viziune de perspectiva, pe cele trei orizonturi de timp, urmarind strict logica sfidarilor-cheie si temelor inter-sectoriale, asa cum sunt formulate in Strategia pentru Dezvoltare Durabila a UE reinnoita.

Partea IV analizeaza problemele specifice cu care se confrunta Romania in procesul trecerii la modelul de dezvoltare durabila concomitent cu reducerea si eliminarea decalajelor existente inca in raport cu nivelul mediu de performanta al celorlalte state membre ale Uniunii Europene.

Partea V contine recomandari concrete privind crearea si modalitatile de functionare ale cadrului institutional menit sa asigure implementarea, monitorizarea si raportarea asupra rezultatelor Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila revizuite. Propunerile tin seama de experienta si practica statornicita in celelalte state membre ale UE si vizeaza adoptarea unor solutii novatoare, adaptate la conditiile specifice ale Romaniei, privind responsabilizarea autoritatilor publice si implicarea activa a factorilor sociali in realizarea obiectivelor dezvoltarii durabile.

Fara a stabili o ierarhie rigida a domeniilor prioritare de interventie, lucrarea identifica o seama de probleme care vor reclama o atentie speciala in perioada imediat urmatoare, cum ar fi:

- Corelarea rationala a obiectivelor de dezvoltare, inclusiv a programelor investitionale, in profil inter-sectorial si regional, cu potentialul si capacitatea de sustinere a capitalului natural;
- Modernizarea accelerata a sistemelor de educatie si formare profesionala si de sanatate publica, tinand seama de evolutiile demografice nefavorabile si de impactul acestora asupra pietei muncii;
- Crearea unui mecanism functional pentru a asigura folosirea celor mai bune tehnologii disponibile (*best available technologies –BAT*) in deciziile investitionale din fonduri publice pe plan national, regional si local si pentru stimularea unor asemenea decizii din partea capitalului privat; introducerea ferma a criteriilor de eco-eficienta in toate activitatile de productie sau servicii;
- Anticiparea efectelor previzibile ale schimbarilor climatice si elaborarea unor planuri de masuri de contingenta inter-sectoriale, cuprinzand portofolii de solutii alternative pentru situatii de criza generate de fenomene naturale sau antropice;
- Asigurarea securitatii si sigurantei alimentare, inclusiv prin valorificarea avantajelor comparative ale Romaniei in privinta agriculturii organice;
- Protectia si punerea in valoare a patrimoniului cultural si natural national; revitalizarea in modernitate a unor moduri de vietuire traditionale, in special in zonele montane si cele umede.

Prezenta Strategie propune o viziune a dezvoltarii durabile a Romaniei in perspectiva urmatoarelor doua decenii, cu obiective care transced durata ciclurilor electorale si preferintele politice conjuncturale. Tocmai de aceea se are in vedere ca Strategia pentru Dezvoltare Durabila sa fie adoptata de Parlamentul Romaniei, iar mecanismele de implementare, monitorizare si raportare precum si cele de consultare a societatii civile si cetatenilor sa fie reglementate prin lege.

Se propune ca, paralel cu urmarirea aplicarii prevederilor prezentei Strategii, mecanismele executive si consultative nou create sa inceapa, inca din anul 2009, un proces de re-evaluare complexa a documentelor programatice, strategiilor si programelor operationale nationale, sectoriale si regionale pentru a le pune de acord cu principiile si practicile dezvoltarii durabile si cu evolutia dinamica a reglementarilor UE in materie.

Tot in acest cadru se va elabora punctul de vedere al Romaniei si contributia sa in cadrul procesului de revizuire a Strategiei pentru Dezvoltare Durabila a UE.

Istoricul si metodologia lucrarii

Elaborarea Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila (SNDD) intr-o forma revizuita este rezultatul obligatiei asumate de Romania, in calitate de stat membru al Uniunii Europene, conform obiectivelor convenite la nivel comunitar si prescriptiilor metodologice ale Comisiei Europene.

Lucrarea reprezinta un proiect comun al Guvernului Romaniei, prin Ministerul Mediului si Dezvoltarii Durabile (MMDD), si Programului Natiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), prin Centrul National pentru Dezvoltare Durabila, aprobat prin Hotararea de Guvern Nr. 1216 din 4 octombrie 2007, publicata in Monitorul Oficial Nr. 737 din 31 octombrie 2007.

(a) Pentru derularea proiectului au fost create urmatoarele structuri organizatorice si functionale:

- **Consiliul National de Dezbateri Publica**, principalul for deliberativ al procesului de elaborare a Strategiei, cuprinzand reprezentantii imputerniciti ai principalelor ministere de linie si altor institutii centrale, ai partidelor politice, patronatelor, sindicatelor, comunitatii stiintifice si academice precum si ai organizatiilor neguvernamentale interesate si altor formatiuni ale societatii civile.

Consiliul s-a intrunit in sesiuni lunare pentru a discuta versiunile succesive ale proiectului de Strategie, pe masura elaborarii acestuia. La sesiunea inaugurala (ianuarie 2008) au participat Presedintele Romaniei, Presedintele Academiei Romane, Guvernatorul Bancii Nationale a Romaniei, ministrul Mediului si Dezvoltarii Durabile, reprezentantul PNUD in Romania si alti demnitari. La sesiunea de incheiere a proiectului au participat ..... Sesiunile de lucru ale Consiliului au fost prezidate de Presedintele Academiei Romane si de coordonatorii Grupului de Redactare.

Materialele puse in discutie, inclusiv sursele documentare aditionale, au fost difuzate participantilor in prealabil in format electronic si distribuite ca mape de lucru in cadrul fiecarei sesiuni. Observatiile, sugestiile si recomandarile formulate in cadrul sedintelor Consiliului precum si cele transmise ulterior in scris au fost luate in considerare in cadrul lucrarilor Grupului de Redactare si incorporate in versiunea finala a proiectului de Strategie.

Lucrarile Consiliului National au fost deschise participarii mijloacelor de informare in masa si au fost reflectate in presa scrisa si audio-vizuala.

- **Consiliile Consultative Regionale** s-au intrunit de doua ori in fiecare dintre cele 8 regiuni de dezvoltare ale Romaniei (in martie si, respectiv, mai 2008) cu participarea reprezentantilor autoritatilor publice locale, formatiunilor asociative, partidelor politice, unitatilor de invatamant superior si cercetare, comunitatii de afaceri, camerelor de comert si industrie, sindicatelor, asociatiilor profesionale, organizatiilor neguvernamentale si ai mass media. Ca si in cazul Consiliului National, documentele supuse dezbaterii au fost

difuzate în prealabil. Observațiile formulate în acest cadru au fost examinate de Grupul de Redactare și încorporate în versiunea finală a proiectului de Strategie.

- **Consiliul Științific**, constituit sub egida Academiei Române și alcătuit din membri plini sau corespondenți ai Academiei, a reprezentat forul de avizare a conținutului proiectului de Strategie din punctul de vedere al acurateții științifice.

- **Grupul de Redactare**, format din specialiști cu competențe profesionale recunoscute, a elaborat cadrul conceptual, sumarul tematic și versiunile succesive ale proiectului de Strategie în vederea prezentării spre dezbateri Consiliului Național, Consiliilor Regionale și Consiliului Științific, a analizat comentariile rezultate din deliberările și consultările publice precum și contribuțiile scrise primite din partea diferitelor instituții, asociații, grupuri sau persoane interesate și le-a integrat în versiunea finală a proiectului de text.

- **Grupurile de lucru** s-au constituit la nivelul ministerelor și agențiilor guvernamentale pentru furnizarea informațiilor necesare procesului de elaborare a Strategiei. Datele folosite în versiunea finală a Strategiei au fost verificate și actualizate pe parcurs cu sprijinul Comisiei Naționale de Prognoza și Institutului Național de Statistică.

- Activitățile de secretariat au fost asigurate, în baza Memorandumului de Înțelegere încheiat între Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare – România, de către:

- **Secretariatul operațional** constituit în cadrul MMDD, cu sarcina de a coordona raporturile cu autoritățile administrației centrale și locale și cu ceilalți parteneri și de a întreține și păstra corespondența oficială legată de desfășurarea proiectului, și

- **Secretariatul tehnic** constituit la Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă/PNUD, având ca atribuții formularea termenilor de referință și selectarea personalului implicat în realizarea proiectului, organizarea procesului de dezbateri publice și asigurarea logistică a acestuia.

(b) **Cadrul metodologic** pentru derularea proiectului a fost stabilit în acord cu recomandările Comisiei Europene și cu practica PNUD.

În prima fază a fost elaborat cadrul conceptual, materializat într-un proiect de sumar care a fost apoi extins prin includerea principalelor teze care urmau să fie dezvoltate în fiecare capitol.

Paralel, a fost alcătuit un inventar al principalelor surse documentare privind principiile, obiectivele și direcțiile de acțiune pentru implementarea dezvoltării durabile cuprinzând documentele oficiale relevante ale Organizației Națiunilor Unite, Uniunii Europene precum și strategiile sau planurile naționale și programele operaționale sectoriale ale României.

În faza următoare, Grupul de Redactare a elaborat, pe specialități, variantele preliminare ale capitolelor lucrării care au fost apoi completate și corelate pentru a asigura complementaritatea și coerența textului în ansamblu.

Comentariile si observatiile formulate pe parcursul dezbaterilor publice precum si cele primite in scris de la institutii, asociatii sau persoane interesate au fost incorporate, in urma analizei efectuate in cadrul Grupului de Redactare, in versiunea finala a proiectului de Strategie.

Toate documentele relevante pentru elaborarea Strategiei (versiunile succesive ale textului de proiect, sursele documentare, minutele sedintelor Consiliului National de Dezbateri Publica, Consiliilor Consultative Regionale, Consiliului Stiintific si Grupului de Redactare, contributiile scrise si comentariile primite din partea institutiilor si persoanelor interesate) au fost afisate pe site-ul Internet al proiectului.

Adresele de contact (la Ministerul Mediului si Dezvoltarii Durabile, Centrul National pentru Dezvoltare Durabila si agentia de presa EurActiv) pentru colectarea eventualelor contributii scrise au fost aduse la cunostinta publicului prin intermediul mijloacelor de informare in masa.

Odata cu finalizarea textului proiectului de Strategie s-a produs versiunea in limba engleza in vederea obtinerii de consultanta externa informala inainte de prezentarea oficiala a documentului la Comisia Europeana. In aceasta forma, inca nedefinitivata, proiectul de Strategie pentru Dezvoltare Durabila a Romaniei a fost prezentat in cadrul sesiunii sectiunii europene a Clubului de la Roma (Bucuresti, 24-25 mai 2008).

(c) Pentru a ilustra amploarea **mecanismului participativ** in procesul de elaborare a Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila a Romaniei sunt relevante urmatoarele cifre:

- Numar de dezbateri la nivel national: 5.
- Numar de dezbateri la nivel regional: 16.
- Sedinte ale Consiliului Stiintific: 3.
- Intruniri ale Grupului de Redactare in plen sau pe sectiuni tematice: ....
- Intalniri ale coordonatorilor Grupului de Redactare cu reprezentanti ai autoritatilor publice, partidelor politice, asociatiilor patronale sau profesionale, federatiilor sindicale, organizatiilor neguvernamentale, precum si cu alte grupuri sau persoane interesate: .....
- Numarul total de participanti la sesiunile de dezbateri publice la nivel national, in medie pe fiecare sedinta: .....
- Numarul total de participanti la sesiunile de dezbateri publice la nivel regional: .....
- Numarul total de interventii in sesiunile de dezbateri publice nationale si regionale: .....
- Numarul de contributii/observatii/comentarii scrise primite pe marginea proiectului de Strategie: ....
- Numarul de accesari a website-ului dedicat al proiectului www.strategia.ncsd.ro: ..... si a sectiunii consacrate Strategiei pe site-ul EurActiv .....
- Numarul de versiuni supuse dezbaterii publice: 5; numarul total de variante revizuite ale versiunilor succesive.....

Partea I. Cadrul conceptual

1. Introducere: Definitii necesare

Conceptul de dezvoltare durabila (sustenabila) s-a cristalizat in timp, pe parcursul mai multor decenii, in cadrul unor dezbateri stiintifice aprofundate pe plan international si a capatat valente politice precise in contextul globalizarii. Termenii de « dezvoltare durabila » sau « dezvoltare sustenabila » sunt, de fapt, sinonimi, diferenta fiind data doar de filiera lingvistica prin care au fost insusiti in limba romana, si sunt folositi alternativ in cuprinsul acestei Strategii.

In istoria recenta, prima semnalare a faptului ca evolutiile economice si sociale ale statelor lumii si ale omenirii in ansamblu nu mai pot fi separate de consecintele activitatii umane asupra cadrului natural s-a facut in raportul din 1972 al Clubului de la Roma intitulat *Limitele cresterii* (Raportul Meadows). Documentul sintetiza datele privind evolutia a cinci parametri (cresterea populatiei, impactul industrializarii, efectele poluarii, productia de alimente si tendintele de epuizare a resurselor naturale), sugerand concluzia ca actualul model de dezvoltare nu poate fi sustinut pe termen lung.

Problematika raporturilor dintre om si mediul natural a intrat in preocuparile comunitatii internationale incepand cu prima Conferinta a ONU asupra Mediului Uman (1972) si s-a concretizat in lucrarile Comisiei Mondiale pentru Mediu si Dezvoltare, instituite in 1985. Raportul acestei Comisii, prezentat in 1987 de G.H.Brundtland, a oferit si prima definitie acceptata a dezvoltarii durabile « care satisface nevoile generatiei actuale fara a compromite sansele viitoarelor generatii de a-si satisface propriile nevoi ».

De la acest punct problemele complexe ale dezvoltarii durabile au capatat o dimensiune politica globala, fiind abordate la cel mai inalt nivel la Conferinta Mondiala pentru Mediu si Dezvoltare Durabila de la Rio de Janeiro (1992), Sesiunea Speciala a Adunarii Generale ONU si adoptarea Obiectivelor Mileniului (2000) si Conferinta Mondiala pentru Dezvoltare Durabila de la Johannesburg (2002). S-au conturat astfel programe concrete de actiune la nivel global (Agenda 21) si pe linia autoritatilor locale (Agenda 21 Locala) conform dictonului « sa gandim global si sa actionam local ».

In cadrul acestui proces au fost adoptate o seama de conventii internationale care stabilesc obligatii precise din partea statelor si termene stricte de implementare privind schimbarile climatice, conservarea biodiversitatii, protejarea zonelor umede, limitarea folosirii anumitor produse chimice, accesul la informatii privind starea mediului si altele care contureaza un spatiu juridic international pentru aplicarea in practica a preceptelor dezvoltarii durabile.

Se recunoaste astfel ca Terra are o capacitate limitata de a satisface cererea crescanda de resurse naturale din partea sistemului socio-economic si de a absorbi efectele distructive ale folosirii lor. Modificarile climatice, fenomenele de eroziune si desertificare, poluarea solului, apei si aerului, reducerea suprafetei sistemelor forestiere tropicale si a zonelor umede, disparitia sau pericolizarea existentei unui numar mare de specii de plante si animale terestre sau acvatice, epuizarea accelerata a resurselor naturale neregenerabile au inceput sa aiba efecte negative masurabile asupra dezvoltarii socio-economice si calitatii vietii oamenilor in zone vaste ale planetei.

Conceptul de dezvoltare durabila are ca premisa constatarea ca civilizatia umana este un subsistem al ecosferei, dependent de fluxurile de materie si energie din cadrul

acesteia, de stabilitatea si capacitatea ei de autoreglare. Politicile publice care se elaboreaza pe aceasta baza, precum prezenta Strategie de Dezvoltare Durabila a Romaniei, urmaresc restabilirea si mentinerea unui echilibru rational, pe termen lung, intre dezvoltarea economica si integritatea mediului natural in forme intelese si acceptate de societate.

Pentru Romania, dezvoltarea durabila nu este una dintre optiunile posibile ci singura perspectiva rationala a devenirii nationale, avand ca rezultat statornicirea unei noi paradigme de dezvoltare prin confluenta factorilor economici, sociali si de mediu. Aceasta perspectiva este potentata in prezent de calitatea Romaniei de stat membru al Uniunii Europene.

2. Strategia UE pentru Dezvoltare Durabila

Dezvoltarea durabila a devenit un obiectiv politic al Uniunii Europene incepand cu anul 1997 prin includerea sa in Tratatul de la Maastricht. In anul 2001, Consiliul European de la Goteborg a adoptat Strategia de Dezvoltare Durabila a Uniunii Europene, careia i-a fost adaugata o dimensiune externa la Barcelona, in anul 2002.

In anul 2005, Comisia Europeana a demarat un proces de revizuire a Strategiei, publicand, in luna februarie, o evaluare critica a progreselor inregistrate dupa 2001 care puncteaza si o serie de directii de actiune de urmat in continuare. Documentul a evidentiat si unele tendinte nesustenabile, cu efecte negative asupra mediului inconjurator, care puteau afecta dezvoltarea viitoare a Uniunii Europene, respectiv schimbarile climatice, amenintarile la adresa sanatatii publice, saracia si excluziunea sociala, epuizarea resurselor naturale si erodarea biodiversitatii. Ca urmare a identificarii acestor probleme, in iunie 2005, sefi de state si guverne ai tarilor Uniunii Europene au adoptat o Declaratie privind liniile directoare ale dezvoltarii durabile care incorporeaza Agenda de la Lisabona revizuita pentru cresterea economica si crearea de noi locuri de munca drept o componenta esentiala a obiectivului atotcuprinzator al dezvoltarii durabile. Dupa o larga consultare, Comisia Europeana a prezentat, la 13 decembrie 2005, o propunere de revizuire a Strategiei de la Goteborg din 2001.

Ca rezultat al acestui proces, Consiliul UE a adoptat, la 9 iunie 2006, Strategia de Dezvoltare Durabila reinnoita pentru o Europa extinsa. Documentul este conceput intr-o viziune strategica unitara si coerenta, avand ca **obiectiv general** desfasurarea unor actiuni care sa permita Uniunii Europene sa realizeze o imbunatatire continua a calitatii vietii pentru generatiile prezente si viitoare prin crearea unor comunitati sustenabile, capabile sa gestioneze si sa foloseasca resursele in mod eficient si sa valorifice potentialul de inovare ecologica si sociala al economiei in vederea asigurarii prosperitatii, protectiei mediului si coeziunii sociale.

Responsabilitatea pentru implementarea Strategiei revine Uniunii Europene si statelor sale membre, implicand toate componentele institutionale la nivel comunitar si national. Este subliniata, de asemenea, importanta unei stranse conlucrari cu societatea civila, partenerii sociali, comunitatatile locale si cetatenii pentru atingerea obiectivelor dezvoltarii durabile.

In acest scop sunt identificate 4 **obiective-cheie**:

- Protecția mediului prin măsuri care să permită disocierea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului;
- Echitatea și coeziunea socială, prin respectarea drepturilor fundamentale, diversității culturale, egalității de șanse și prin combaterea discriminării de orice fel;
- Prosperitatea economică prin promovarea cunoașterii, inovării, competitivității pentru asigurarea unor standarde de viață ridicate și unor locuri de muncă abundente și bine plătite;
- Îndeplinirea responsabilităților internaționale ale UE prin promovarea instituțiilor democratice în slujba pacii, securității și libertății și a principiilor și practicilor dezvoltării durabile pretutindeni în lume.

Pentru a asigura integrarea și corelarea echilibrată a componentelor economice, ecologice și socio-culturale ale dezvoltării durabile, Strategia UE statuează următoarele **principii directoare**:

- Promovarea și protecția drepturilor fundamentale ale omului;
- Solidaritatea în interiorul generațiilor și între generații;
- Cultivarea unei societăți deschise și democratice;
- Informarea și implicarea activă a cetățenilor în procesul decizional;
- Implicarea mediului de afaceri și a partenerilor sociali;
- Coerența politicilor și calitatea guvernării la nivel local, regional, național și global;
- Integrarea politicilor economice, sociale și de mediu prin evaluări de impact și consultarea factorilor interesați (*stakeholders*);
- Utilizarea cunoștințelor moderne pentru asigurarea eficienței economice și investitoriale;
- Aplicarea principiului precauției în cazul informațiilor științifice incerte;
- Aplicarea principiului “poluatorul plătește”.

Aspectele de conținut ale Strategiei UE se concentrează asupra unui număr de 7 **sfidări cruciale** și 2 domenii **trans-sectoriale**. Multe dintre țintele convenite în cadrul UE sunt stabilite în expresie numerică sau procentuală, cu termene stricte de implementare, fiind obligatorii pentru toate statele membre. Aceste teme sunt detaliate pe larg în Partea III a prezentei Strategii pentru Dezvoltare Durabilă a României.

Strategia UE stabilește, de asemenea, proceduri precise de **implementare, monitorizare și urmărire**, cu obligații de raportare din partea Comisiei Europene și statelor membre la fiecare doi ani asupra angajamentelor asumate. Următorul termen pentru analizarea progreselor înregistrate și revederea priorităților Strategiei UE de către Consiliul European este septembrie 2009, cu obligația statelor membre de a raporta asupra implementării Strategiilor Naționale până cel mai târziu în luna iunie 2009.

Intrucât România s-a angajat să finalizeze propria Strategie Națională pentru Dezvoltare Durabilă revizuită până la sfârșitul anului 2008 și să o prezinte apoi Comisiei Europene, primul termen de raportare asupra implementării este luna iunie 2011.

3. Indicatorii dezvoltarii durabile

Monitorizarea tendintelor dezvoltarii folosind si indicatori situati in afara activitatii economice precede formularea principiilor dezvoltarii durabile si s-a afirmat paralel cu procesul de definire a strategiilor de dezvoltare durabila elaborate sub egida Natiunilor Unite si, respectiv, a Uniunii Europene.

Astfel de instrumente de monitorizare au fost produse de o varietate de institutii, de la intreprinderi sau formatiuni ale societatii civile, grupuri de experti sau centre de cercetare pana la administratii locale, guverne nationale, organizatii interguvernamentale sau institutii financiare internationale. Amploarea acestor eforturi, care s-au intensificat in ultimii ani atat la nivel national cat si in formule multinationale colaborative, reflecta nevoia perceputa de a dispune de astfel de instrumente, de a acoperi o plaja diversa de aplicatii si de a depasi o seama de dificultati metodologice. Diferentele, inca notabile, dintre modalitatile de elaborare, stadiul de dezvoltare si utilizarea efectiva a unor seturi coerente de indicatori ilustreaza complexitatea sarcinii de a regasi compatibilitati reale intre abordările empirice si normative din domeniile distincte care se integreaza in conceptul dezvoltarii durabile: economia, societatea si capitalul natural. In aceste conditii, aspectele metodologice, aflate inca intr-o faza de fundamentare teoretica, sunt preluate dinamic in procesul de dezvoltare a aplicatiilor de raportare statistica.

Convenirea unui set de indicatori acceptati ai dezvoltarii durabile, inclusiv reflectarea in conturile nationale a factorilor ecologici si sociali ai dezvoltarii, constituie in continuare un subiect de preocupare prioritara din partea birourilor statistice ale Uniunii Europene (Eurostat), Comisiei Economice ONU pentru Europa (UNECE) si Organizatiei pentru Colaborare si Dezvoltare Economica (OCDE). Romania, prin Institutul National de Statistica, este angajata in mod activ in acest proces. In faza actuala a lucrarilor se recunoaste existenta unor insuficiente metodologice, in special in privinta cuantificarii elementelor capitalului uman si social si a capacitatii de suport a ecosistemelor naturale. Sistemul actual folosit pentru monitorizarea implementarii Strategiei pentru Dezvoltare Durabila a UE reinnoite (2006) recunoaste in mod explicit existenta acestor probleme si recomanda statelor membre sa-si revizuiasca in continuare seturile de indicatori pentru a le asigura calitatea, comparabilitatea si relevanta in raport cu obiectivele Strategiei UE.

Unul dintre punctele nodale ale Strategiei pentru Dezvoltare Durabila reinnoite a UE il reprezinta instituirea unui proces reglementat de monitorizare si raportare care sa armonizeze cerintele nationale specifice ale statelor membre cu nevoile de coordonare si sinteza la nivelul institutiilor Uniunii. S-a stabilit ca obiectivele de atins si instrumentele de masurare a performantelor economice in raport cu responsabilitatile sociale si de mediu sa fie definite printr-un dialog constructiv angajat de Comisia Europeana si de fiecare stat membru al UE cu comunitatea de afaceri, partenerii sociali si formatiunile relevante ale societatii civile.

Comisia Europeana, cu asistenta grupului de lucru pentru indicatorii dezvoltarii durabile, a fost insarcinata sa continue dezvoltarea setului de indicatori pentru a imbunatati omogenitatea raportarii. O prima versiune incompleta a acestui set de indicatori a fost folosita pentru primul raport de evaluare (2007) a Strategiei UE reinnoite. In forma sa curenta, mecanismul de monitorizare evidentiaza anumite categorii de indicatori aflate inca in stadiul de definitivare. Setul existent de indicatori este

considerat adecvat pentru monitorizarea tintelor cantitative ale Strategiei UE, dar incomplet sau insuficient pentru urmarirea si evaluarea obiectivelor calitative (de exemplu, buna guvernare).

Structura de indicatori produsa de Eurostat pentru primul raport de monitorizare a Strategiei UE reinnoite asociaza fiecarei dimensiuni strategice (detaliate in Partea III a prezentei Strategii Nationale) un indicator reprezentativ (Nivel 1), un set de indicatori pentru obiectivele operationale subordonate (Nivel 2) si indicatori descriptivi ai domeniilor de interventie pentru politicile asociate (Nivel 3). Un set suplimentar de indicatori in afara acestei structuri (indicatorii contextuali) este inclus pentru fenomenele greu de interpretat normativ sau al caror raspuns la interventii ramane neidentificat.

In conformitate cu deciziile adoptate de Consiliul European, statele membre ale UE au obligatia sa-si instituiе forme de suport institutional adecvate pentru coordonarea dezvoltarii si utilizarii instrumentelor statistice de monitorizare si pentru revizuirea periodica (la 2 ani) a fiecarei Strategii Nationale intr-un mod congruent cu efortul de sistematizare a raportarilor asupra implementarii Strategiei pentru Dezvoltare Durabila la nivelul Uniunii Europene. Este vorba, prin urmare, de un proces continuu in care revizuirea la intervale scurte a Strategiilor Nationale si a Strategiei UE reduce marja de eroare in privinta evaluarii resurselor necesare pentru implementarea obiectivelor convenite.

Pentru urmarirea si verificarea implementarii prezentei Strategii Nationale se recomanda crearea si intretinerea unui sistem national de indicatori statistici ai dezvoltarii durabile, armonizat si congruent cu sistemul relevant de indicatori utilizat la nivelul UE, pentru monitorizarea progreselor nationale in raport cu Strategia pentru Dezvoltare Durabila a Uniunii Europene. Colectarea si prelucrarea informatiilor de incredere, cuantificate si actualizate regulat, va fi agregata la nivelul indicatorilor de dezvoltare durabila pentru a permite masurarea performantelor in atingerea obiectivelor propuse de strategie si raportarea corecta asupra rezultatelor. Se are in vedere operationalizarea a doua tipuri de indicatori:

- Indicatorii nationali de dezvoltare durabila focalizati pe prioritatile-cheie exprimate prin tinte cuantificabile care sa permita, totodata, compararea performantelor nationale cu cele ale partenerilor internationali si cu obiectivele Strategiei pentru Dezvoltare Durabila a UE reinnoite. Acest set de indicatori se va baza pe rezultatele grupului de lucru Eurostat-UNECE-OCDE si va fi reactualizat in permanenta.

- Indicatorii de progres ai Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila a Romaniei acoperind intregul pachet de politici pe care aceasta le genereaza, inclusiv a celor ce nu sunt cuprinse in Strategia UE. In acest mod, toate politicile vor forma obiectul monitorizarii, urmarind responsabilizarea decidentilor politici si permitand opiniei publice sa evalueze succesul actiunilor intreprinse.

Se recomanda ca ansamblul activitatilor legate de elaborarea sistemului national de indicatori ai dezvoltarii durabile sa se desfasoare sub indrumarea si controlul Comitetului Interdepartamental pentru Dezvoltare Durabila propus in Partea V a prezentei Strategii. In acest cadru urmeaza sa se stabileasca mandatul, componenta si modul de organizare a grupului de lucru pentru indicatorii dezvoltarii durabile, termenele de executie, pe etape (tinand seama de faptul ca primul termen de raportare asupra implementarii Strategiei

Nationale este luna iunie 2011) precum si rolul de coordonare conceptuala si metodologica al Institutului National de Statistica.

4. Masurile de conformitate cu obiectivele dezvoltarii durabile adoptate de Romania in procesul de pre- si post-aderare

Constientizarea discrepantelor dintre modelul de dezvoltare si capacitatea de suport a capitalului natural s-a instalat treptat in Romania in anii 70-80 ai secolului trecut si a fost limitata, pentru inceput, la unele cercuri intelectuale si academice, cu slab ecou la nivelul decidentilor politici. Schimbarile politice profunde incepute in decembrie 1989 si mai ales dobandirea accesului la informatii ce nu fusesera in domeniul public in timpul regimului comunist au extins considerabil aria preocuparilor in acest domeniu in randul opiniei publice si mass media. Au luat fiinta, in scurt timp, numeroase organizatii neguvernamentale si chiar partide politice ecologiste, in simetrie cu cele existente in tarile Europei Occidentale. La nivelul structurilor executive si legislative s-au creat institutii axate pe problematica de mediu (minister, comisii parlamentare) si s-au emis primele acte de legislatie primara si secundara in domeniu.

Intr-o prima etapa, incorporarea partiala a principiilor dezvoltarii durabile in politicile publice a avut loc sub impulsul dezbaterilor din cadrul ONU si agentiilor sale specializate prin asumarea unor obligatii precise in baza declaratiilor si conventiilor la care Romania a devenit parte (fiind, de exemplu, printre primele tari europene care au ratificat Protocolul de la Kyoto la Conventia Internationala privind Schimbarile Climatice). Perspectiva accederii la Uniunea Europeana a conferit un plus de concretete acestor preocupari, punand pe primul plan adoptarea unei noi filozofii a dezvoltarii care sa asigure corelarea organica a aspectelor economice, sociale si de mediu si insusirea, in integralitatea sa, a *acquis-ului comunitar*.

In perioada 1997-1999 a fost elaborata pentru prima data, cu asistenta din partea Programului ONU pentru Dezvoltare (PNUD), o Strategie Nationala pentru Dezvoltare Durabila, care a fost definitivata in urma unui numar mare de contributii asamblate intr-un cadru larg participativ si adoptata ca document oficial al Guvernului Romaniei. Desi impactul acestui document asupra politicilor publice la nivel national a fost relativ restrans, el a oferit cadrul conceptual si metodologia de consultare a factorilor interesati (*stakeholders*) pentru implementarea cu succes a programului Agenda Locala 21 intr-un numar de circa 40 municipalitati si judete. Dupa aderarea Romaniei la UE, Strategia din 1999 a format obiectul unei raportari interimare catre Comisia Europeana asupra aplicarii obiectivelor dezvoltarii durabile, in iulie 2007.

Demersurile pentru elaborarea unei strategii complexe de dezvoltare durabila a Romaniei, cu orizont de timp 2025, au continuat, la initiativa Presedintelui Romaniei si sub egida Academiei Romane, pe parcursul anilor 2002-2004, insa nu si-au gasit finalizarea intr-un document coerent si au ramas in stadiul de proiect.

In absenta unei strategii de dezvoltare durabila actualizate conform directivelor in materie ale Uniunii Europene, documentele programatice si strategiile sectoriale elaborate in Romania in perioada pre- si post-aderare contin prevederi relevante si obiective-tinta precise (in unele cazuri) care au constituit, in cea mai mare masura, baza de referinta pentru redactarea prezentului proiect de Strategie.

Planul National de Dezvoltare 2007-2013 (PND) stabileste drept obiectiv global reducerea cat mai rapida a disparitatilor de dezvoltare socio-economica dintre Romania si celelalte state membre ale Uniunii Europene si detaliaza obiectivele specifice ale procesului pe 6 directii prioritare care integreaza direct si/sau indirect cerintele dezvoltarii durabile pe termen scurt si mediu:

- Obiectivul cresterii competitivitatii si dezvoltarea economiei bazate pe cunoastere include, ca una dintre principalele subprioritati, imbunatatirea eficientei energetice si valorificarea resurselor de energie regenerabila in vederea reducerii efectelor schimbarilor climatice cauzate de activitatile umane;

- Aducerea la standarde europene a infrastructurii de baza pune accentul pe dezvoltarea durabila a infrastructurii si mijloacelor de transport prin reducerea impactului asupra mediului, promovarea intermodalitatii, imbunatatirea sigurantei traficului si protectia elementelor critice de infrastructura;

- Prioritatea privind protectia si imbunatatirea calitatii mediului prevede imbunatatirea standardelor de viata pe baza asigurarii serviciilor de utilitati publice in special in ceea ce priveste gestionarea apei si deseurilor; imbunatatirea sistemelor sectoriale si regionale ale managementului de mediu; conservarea biodiversitatii; reconstructia ecologica; prevenirea riscurilor si interventia in cazul unor calamitati naturale;

- Perfectionarea si utilizarea mai eficienta a capitalului uman are in vedere promovarea incluziunii sociale si intarirea capacitatii administrative pentru dezvoltarea unei piete a muncii moderne si flexibile, imbunatatirea relevantei sistemului de educatie si formare profesionala pentru ocuparea fortei de munca, stimularea culturii antreprenoriale;

- Dezvoltarea economiei rurale si cresterea productivitatii in sectorul agricol, silvic si piscicol contine prevederi privind utilizarea rationala a fondului natural, reabilitarea ecologica a unor terenuri degradate sau poluate, siguranta alimentara, bunastarea animalelor, incurajarea acvaculturii in zonele costiere;

- Obiectivul de diminuare a disparitatilor de dezvoltare intre regiuni si in interiorul acestora are in vedere, printre altele, imbunatatirea performantei administrative si a infrastructurii publice locale, protectia patrimoniului natural si cultural, dezvoltarea rurala integrata, regenerarea zonelor urbane afectate de restructurarea industrială, consolidarea mediului de afaceri si promovarea inovarii. Sunt prevazute, de asemenea, actiuni in domeniul cooperarii transfrontaliere, transnationale si interregionale in vederea integrării socio-economice a zonelor de granita si cresterea accesibilitatii regiunilor Romaniei in cadrul teritoriului UE.

Programarea financiara a Planului National de Dezvoltare 2007-2013 insumeaza investitii, esalonate pe ani, in valoare totala de circa 58, 67 miliarde euro.

Tratatul de Aderare Romania – Uniunea Europeana, semnat la 25 aprilie 2005, si protocoalele anexate cuprind angajamentele concrete ale Romaniei de transpunere in practica a intregului acquis comunitar si prevad unele decalari ale termenelor de implementare ale unor obligatii de mediu (pana in 2015 pentru instalatiile industriale cu grad ridicat de poluare, 2016 pentru depozitele municipale de deseuri, 2018 pentru extinderea sistemelor urbane de colectare si tratare a apelor uzate).

Cadrul Strategic National de Referinta 2007-2013 (CSNR), aprobat de Comisia Europeana la 25 iunie 2007, stabileste prioritatile de interventie ale Instrumentelor Structurale ale UE (Fondul European de Dezvoltare Regionala, Fondul Social European si Fondul de Coeziune) si face legatura intre prioritatile Planului National de Dezvoltare 2007-2013 si cele ale UE: Orientarile Strategice Comunitare privind Coeziunea 2007-2013 si Strategia Lisabona revizuita. CNSR prezinta situatia socio-economica a Romaniei la momentul aderarii, analiza punctelor tari si slabe, oportunitatilor si amenintarilor (SWAT), viziunea strategica si sinteza Programelor Operationale Sectoriale (POS) ce urmeaza a fi implementate in cadrul obiectivului de convergenta (POS Transporturi, POS Mediu, POS Cresterea Competitivitatii Economice, PO Regional, POS Dezvoltarea Resurselor Umane, POS Dezvoltarea Capacitatii Administrative si POS Asistenta Tehnica).

Pentru realizarea viziunii strategice a CSNR Comisia Europeana aloca Romaniei in perioada 2007-2013 o suma totala de aproximativ 19,67 miliarde euro, din care 19,21 miliarde pentru obiectivul Convergenta (cu o cofinantare nationala estimata la 5,53 miliarde euro constituita in proportie de 73% din surse publice si 27% din surse private) si 0,46 miliarde euro pentru obiectivul Cooperare Teritoriala Europeana.

In cadrul eforturilor de realizare a obiectivelor de convergenta au fost elaborate si aprobate 7 **Programe Operationale Sectoriale** acoperind perioada actualului exercitiu bugetar al UE (2007-2013) in domenii prioritare: transporturi, mediu, cresterea competitivitatii economice, dezvoltarea regiunilor, dezvoltarea resurselor umane, dezvoltarea capacitatii administrative, asistenta tehnica.

Elemente factuale si analitice utile privind diagnosticul situatiei actuale din Romania, evaluarea politicilor publice si a decalajelor fata de performantele medii din celelalte tari ale UE sunt continute in proiectul de **Strategie post-aderare a Romaniei** elaborat de Guvern in anul 2007.

Masurile intreprinse de Romania pentru indeplinirea celor 8 tinte convenite in cadrul ONU privind problematica globala a dezvoltarii durabile sunt prezentate in cel de-al doilea **Raport asupra Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului**, adoptat de Guvernul Romaniei la 18 septembrie 2007.

Examinarea acestor documente de baza precum si a masurilor luate pentru implementarea prevederilor acestora in primul an dupa aderarea Romaniei la UE evidentiaza un grad substantial de relevanta pentru efortul de a face fata sfidarilor-cheie si de a realiza obiectivele Strategiei Reinnoite a Uniunii Europene pentru Dezvoltare Durabila din 9 iunie 2006. Se constata, in acelasi timp, existenta unor suprapuneri sau omisiuni din punctul de vedere al coordonarii interdepartamentale, faptul ca strategiile si programele existente acopera orizonturi diferite de timp si, mai ales, nu sunt subsumate unei viziuni integratoare, asa cum este cea oferita de conceptul dezvoltarii durabile.

Partea II. Situatia actuala a sistemului socio-economic si capitalului natural al Romaniei

Pentru a actiona in mod realist, in cunostinta de cauza, pe directia strategica a dezvoltarii durabile este necesar ca Romania, cetatenii sai si partenerii sai externi sa aiba o reprezentare clara asupra punctului de pornire la drum, asupra activelor reale ale tarii, dar si asupra tarelor mostenite dintr-un trecut istoric complicat. Prin urmare, in conditiile specifice ale Romaniei, racordarea la procesul de tranzitie catre noul model de dezvoltare durabila, in care tara este angajata alaturi de celelalte state membre ale Uniunii Europene, trebuie sa fie conjugat cu un efort propriu suplimentar vizand recuperarea unor substantiale ramaneri in urma pe mai multe paliere ale sistemului national.

1. Capitalul natural

Romania este o tara de dimensiuni medii in contextul Uniunii Europene, cu o suprafata de 238.391 kilometri patrati (aproximativ egala cu cea a Marii Britanii) si o populatie de 21.584.365 locuitori (aproximativ egala cu cea a Ungariei si Republicii Cehe luate impreuna, la nivelul anului 2006), localizata in bazinele hidrografice ale Dunarii si Marii Negre si traversata de lantul muntos carpatic.

Teritoriul Romaniei se suprapune peste 5 din cele 11 regiuni bio-geografice ale Europei: alpina, continentală, panonica, pontica si stepica si se afla, de asemenea, la jonctiunea dintre sub-zonele floristice si faunistice palearctice: mediteraneană, pontica si eurasiatica. Pozitia geografica, complexitatea fiziografica si litologica si distribuirea radiala a gradientilor altitudinali ai formelor de relief creaza o mare diversitate de conditii mezo- si microclimatice si pedologice. Aceasta variabilitate a compozitiei si structurii substratului si conditiilor abiotice determina bogatia, distributia si nivelul de reprezentare ale tipurilor de habitate naturale pe teritoriul Romaniei. Din cele 198 habitate inventariate pe continentul european (dintre care 65 prioritare) in Romania se regasesc 94 (23 prioritare), iar din cele 14 biomi identificate la nivel mondial 5 se afla in Romania: paduri temperate de conifere, paduri temperate de foioase, pasuni, sisteme montane mixte si lacuri. Se constata existenta unei varietati remarcabile de specii si taxoni superiori de plante si animale si tipuri de ecosisteme, desi inventarul este inca incomplet in cazul speciilor, iar cel al resurselor genetice se afla intr-o faza incipienta.

Varietatea si proportionalitatea relativa a formelor de **relief** prezinta caracteristici unice in Europa si rare pe glob: 28% masive muntoase (altitudine peste 1.000 metri), 42% dealuri si podisuri (altitudine intre 300 si 1.000 m) si 30% campii (altitudine sub 300 m).

In Romania se afla 54% din lantul Muntilor Carpati, de o altitudine mijlocie (in medie 1.136 metri), doar cateva piscuri depasind 2.500 m. Muntii reprezinta portiunea cea mai putin modificata antropic, cu o densitate redusa a populatiei stabile si localitati mici, aflate in curs de depopulare datorita migratiei interne si externe in urma disparitiei unor indeletniciri traditionale. Aceasta explica si amplasarea in regiunile montane a 12 din cele 13 parcuri nationale si 9 din cele 14 parcuri naturale.

Zona de dealuri si podisuri a suferit interventii mai extinse ale activitatii umane (asezari urbane si rurale, elemente de infrastructura, plantatii de vii si pomi fructiferi, culturi de plante tehnice si cereale, cresterea animalelor, exploatare forestiera, extractie de

hidrocarburi, minerit, întreprinderi industriale), fiind supusa unor fenomene mai accentuate de deteriorare prin despaduriri, eroziune, alunecari de teren, degradarea solului. Cu toate acestea, regiunea de dealuri si podisuri inalte contine o gama variata de zone ocrotite si prezinta un potential insemnat pentru selectarea unor noi areale nealterate sau slab modificate antropic.

Regiunile de campie sunt cele mai dens populate si intens exploatate, arealele naturale care s-au pastrat reprezentand o exceptie. Inundatiile severe din vara anului 2005, care au afectat in special lunca Dunarii, unde s-au realizat inainte de 1989 masive lucrari de indiguri si desecari, au readus in atentie necesitatea reintroducerii in sistem natural a unor insemnate suprafete de teren, cu efecte ecologice si economice benefice.

Delta Dunarii, cea mai extinsa zona umeda din Europa cu o suprafata de 5.050 kilometri patrati (din care 4.340 pe teritoriul Romaniei), a capatat statutul de rezervatie a biosferei de interes mondial si se bucura de atentie si monitorizare speciala din partea UNESCO si Conventiei Ramsar. Litoralul romanesc la Marii Negre se intinde pe o lungime de circa 245 kilometri, intre frontierele de stat cu Ucraina si, respectiv, Bulgaria, iar platoul continental (pana la 200 metri adancime) cuprinde 24.000 km patrati din totalul de 144.000 (16,6%). Zona de litoral este supusa unui accentuat proces de eroziune (circa 2.400 hectare de plaja pierdute in ultimii 35 de ani), afectand nu numai activitatile turistice dar si periclitand siguranta locuitorilor si bunastarea publica.

Resursele de **apa** ale Romaniei prezinta particularitatea ca o proportie 97,8% din reseaua hidrografica este colectata de fluviul Dunarea cu o lungime de 1.075 km pe teritoriul tarii (din totalul de 2.860 km). Debitul mediu al apelor curgatoare este de circa 71 miliarde metri cubi pe an, revenind 3.330 metri cubi anual pe cap de locuitor, sub media europeana. Volumul apelor subterane este estimat la 11,7 miliarde metri cubi pe an din care circa o jumatate poate fi folosita in conditii sustenabile. Raurile se alimenteaza predominant din ploii si zapezi, mai putin din izvoare subterane, ceea ce duce la un inalt grad de dependenta si vulnerabilitate fata de conditiile climatice. Romania dispune de un potential considerabil in privinta apelor minerale de calitate (peste 2.000 de izvoare naturale si resurse de adancime in circa 500 de locatii). Repartitia teritoriala a resurselor de apa este inegala, cu doar 6,7% in zonele de campie, unde cerintele de consum sunt cele mai ridicate, ducand la un inalt grad de dependenta fata de regimul precipitatiilor si creand vulnerabilitati serioase in cazul unor fenomene meteorologice extreme.

Clima Romaniei este temperat continentală, cu variatii regionale importante (8-12 luni pe an cu temperaturi pozitive in zonele sudice si de litoral fata de 4 luni in zonele montane inalte). Se inregistreaza destul de frecvent valuri de caldura, cu temperaturi de peste 40 grade C (trei asemenea valuri la Bucuresti in vara 2007) si de frig, cu temperaturi sub -30 grade C, in special in depresiunile intramontane. Precipitatiile, cu o medie multianuala de 640 milimetri la nivelul intregii tari, prezinta, de asemenea, diferente notabile intre regiuni (intre 1.200-1.400 mm pe an in zonele alpine si sub 400 mm in principalele zone agricole din jumatatea sudica) precum si in timp, perioadele de uscaciune si seceta severa alternand, uneori chiar in cursul aceluiasi an, cu perioade cu umiditate excedentara care produc daune insemnate (inundatii, alunecari de teren). Existenta unor locatii unde media anuala a vitezei vantului depaseste 4 metri pe secunda

si a altor zone extinse unde durata de stralucire a soarelui depaseste 2.000 ore anual indica un potential considerabil pentru utilizarea acestor surse regenerabile de energie.

Romania se situeaza printre tarile europene cu **risc seismic** mare, avand pe teritoriu o zona tectonica activa (Vrancea), generatoare uneori de cutremure catastrofale, cu o intensitate de peste 7 grade pe scala Richter.

Dupa nivelul si modul de interventie al populatiei umane, **fondul funciar** al Romaniei cuprinde:

- 61,8% din total reprezinta terenuri destinate activitatilor cu specific agricol (circa 14,7 milioane hectare), din care 64% teren arabil folosit extensiv si intensiv pentru culturi agricole, 22,6% terenuri cu vegetatie ierboasa folosite ca pasuni naturale si semi-naturale, 10,4% terenuri cu vegetatie ierboasa folosite in regim semi-natural pentru producerea furajelor, 3% terenuri folosite pentru plantatii si pepiniere viticole si pomicole;

- 28,3% din suprafata este ocupata de paduri (circa 6,75 milioane hectare), din care 3% (aproximativ 200 mii ha) inregistrate ca paduri primare si restul de 97% ca paduri secundare si terenuri cu vegetatie forestiera;

- 3,53% (841,8 mii ha) din total este reprezentat de corpuri de apa de suprafata (rauri, lacuri, balti) la care se adauga platoul continental al Marii Negre;

- 1,9% (447,5 mii ha) il constituie terenurile degradate sau cu potential productiv foarte scazut;

- 4,47% (circa 1,06 milioane ha) reprezinta terenuri folosite pentru infrastructura fizica (capitalul fizic construit) a componentelor sistemului socio-economic.

In ceea ce priveste **structura ecologica a capitalului natural**, se constata ca actuala configuratie (compozitie, ponderea categoriilor de ecosisteme, distributia spatiala) detine inca 53% de ecosisteme naturale si semi-naturale care isi mentin in buna parte caracterul multifunctional si genereaza pe cont propriu o gama larga de resurse si servicii pentru sustinerea si alimentarea populatiei si activitatilor economice.

- O gama de 150 tipuri de ecosisteme forestiere, diferite in functie de specia sau grupul de specii dominante de arbori din componenta covorului vegetal, tipul si cantitatea de humus in sol, regimul hidric si ionic al solului etc.;

- 227 tipuri de padure in care au fost descrise 42 tipuri de strat ierbos sub-arbustiv;

- 364 tipuri de statiuni;

- O gama larga de ecosisteme terestre cu vegetatie ierboasa (pasuni alpine, pasuni si fanete din zonele de deal si munte, pasuni de stepa, pasuni si fanete de lunca);

- O mare varietate de ecosisteme acvatice din care 3.480 rauri (62% permanente); 246 lacuri alpine, lacuri de baraj, lacuri si balti in zona de campie, lunci inundabile, delta Dunarii; 129 corpuri de apa subterana si acvatoriul marin de pe platoul continental al Marii Negre.

In jur de 45% din structura ecologica a capitalului natural este in prezent constituita din ecosisteme agricole preponderent mono-functionale care au fost organizate, inainte de 1990, pentru productia intensiva de resurse alimentare de origine vegetala si animala sau de materii prime pentru industria alimentara si textila. In ultimii 18 ani, marile exploataii agricole de stat sau colective si infrastructura lor fizica (sisteme de irigatii pentru servirea a circa 3 milioane hectare de teren arabil, bazele de unelte si masini agricole,

infrastructura fermelor zootehnice) au fost descompuse in peste 4 milioane de ferme mici (in majoritate de subzistenta) sau abandonate, distruse sau deteriorate.

Sistemele de productie agricola din structura capitalului natural sunt afectate in proportie de peste 40% de fenomenul de eroziune (pierderile sunt estimate la 150 milioane tone pe an, din care 1,5 milioane tone de humus), seceta prelungita si frecventa, alunecari de teren, carenta de fosfor si potasiu si existenta a circa 2,5 milioane hectare de terenuri degradate. In ultimii ani, intre 10% si 20% din suprafata de terenurilor arabile au ramas necultivate (17% in 2006).

In privinta **biodiversitatii** Romania a adus in Uniunea Europeana un patrimoniu valoros, cu numeroase specii de plante si animale, unele endemice, care sunt extinse sau rare in alte parti ale Europei. Desi vegetatia naturala detine o pondere redusa in zonele de campie, podisuri si dealuri joase, exista inca suprafete insemnate in care interventia omului a fost minima (regiunile de munte si dealuri inalte, Delta Dunarii, sistemele lagunare si luncile unor rauri).

In componenta structurii ecologice a capitalului natural, in mod special a partii care functioneaza in regim natural sau semi-natural, s-a mentinut un nivel destul de ridicat al diversitatii biologice si a unor stocuri, unele dintre acestea sustenabile, de plante si animale. Ecosistemele naturale si semi-naturale si cele in care s-a practicat sau se practica agricultura extensiva sau semi-intensiva au in componenta lor: 3.630 specii de plante si 688 specii de alge; 105 specii de mamifere, inclusiv carnivore mari; 25 specii de reptile; 19 specii de amfibieni; 216 specii de pesti; 30.000 specii de insecte; 860 specii de crustacee; 688 specii de moluste. Completarea inventarului speciilor si a bazei de date pentru a acoperi si alte grupe taxonomice, inclusiv diversitatea biologica din sistemele de productie agricola (soiuri de plante si rase de animale autohtone) va necesita inca un proces de durata, dependent de nivelul expertizei profesionale, de modul de organizare a investigatiei si de gradul de acoperire a tuturor categoriilor de ecosisteme.

Populatiile prin care speciile de plante si animale sunt reprezentate in structura diferitelor tipuri de ecosisteme sunt, de fapt, unitatile elementare cheie de care depind strict functiile ecosistemelor si capacitatea acestora de a genera fluxuri de resurse si servicii. Acestea sunt, de asemenea, purtatoarele patrimoniului genetic si, deci, a potentialului adaptativ al ecosistemelor (componente ale capitalului natural) si al tehnologiilor de productie din sistemele economice in conditiile modificarilor ce survin in regimul de functionare a sistemului climatic. Recunoasterea rolului indeplinit de speciile de plante si animale in structurarea, functionarea si dinamica elementelor componente ale capitalului natural si a faptului ca in ultimele decenii rata de erodare (prin extinctia unor specii sau cresterea numarului speciilor vulnerabile, in stare critica sau in pericol de disparitie) a diversitatii biologice si, in mod implicit, a structurii ecologice a capitalului natural a facut obiectul unor conventii internationale si Directive specifice ale UE pe care Romania, ca stat membru, are datoria sa le aplice.

Principalii factori care au indus, in ultimele decenii, **modificarea compozitiei si structurii ecologice**, respectiv a capacitatii de sustinere si bio-productive a capitalului natural al Romaniei pot fi identificati in obiectivele strategiilor de dezvoltare socio-economica si in mijloacele folosite pentru punerea lor in practica in perioada 1960-1989,

generand dezechilibre si discontinuitati care au fost corectate doar partial, sub impulsul spontan al mecanismelor de piata, in perioada 1990-2007:

- Extinderea si intensificarea sistemelor de productie agricole prin transformarea unor ecosisteme naturale sau semi-naturale in terenuri arabile si amenajarea lor pentru aplicarea tehnologiilor de productie intensiva (luncile inundabile ale raurilor principale si in special lunca Dunarii au fost indiguite si transformate in ecosisteme agricole intensive in proportie de 20-80%; o mare parte din pasunile cu vegetatie de stepa si a terenurilor cu exces de umiditate au fost transformate in terenuri arabile; perdelele forestiere sau corpurile de padure din zona de campie sau din luncile raurilor au fost defrisate etc.);

- Industrializarea rapida prin dezvoltarea infrastructurii de productie in mari unitati, cu precadere in sectoarele metalurgiei feroase si neferoase, industriei chimice si petrochimice, constructiilor de masini a antrenat cresterea consumului de resurse ne-regenerabile (minerale si energetice) din surse autohtone si externe, contribuind masiv la poluarea aerului, apelor de suprafata si subterane si a solului; la aceasta s-a adaugat poluarea directa si indirecta cauzata de crearea si extinderea capacitatilor de productie a cimentului, ingrasamintelor chimice si pesticidelor si folosirea nerationala a acestora;

- Executarea de lucrari hidrotehnice ample pentru crearea acumularilor de apa si protectia impotriva inundatiilor;

- Cresterea capacitatii de productie a energiei electrice, inclusiv in centrale termoelectrice mari bazate pe consumul de carbune inferior;

- Dezvoltarea urbana si transferul de populatie din mediul rural, insotite de masuri insuficiente pentru colectarea si tratarea corespunzatoare a deseurilor si apelor uzate;

- Dezvoltarea infrastructurii de transport, cu accent pe cel feroviar, fluvial si maritim in conditiile mentinerii unui parc de mijloace de transport, inclusiv auto, inechitate fizic si moral;

- Extinderea activitatilor de minerit la suprafata si acumularea haldelor de steril;

- Diversificarea surselor si cresterea densitatii emisiilor in faza lichida, gazoasa si solida si intensificarea procesului de poluare;

- Supraexploatarea resurselor naturale regenerabile si ne-regenerabile pentru a alimenta procesele de productie din economie;

- Introducerea intentionata sau involuntara de specii straine in ecosistemele naturale sau agricole; pentru o buna parte din acestea s-au acumulat date semnificative care probeaza potentialul lor invaziv si de perturbare a sistemelor naturale si semi-naturale.

In procesul prelungit de tranzitie spre guvernare democratica si economia de piata functionala au coexistat in diferite grade obiective politice si forme de gestionare apartinand atat vechiului cat si noului ciclu de dezvoltare: proprietatea de stat si cea privata, administrare centralizata si descentralizata, sisteme de productie agricola intensive si cele de subzistenta.

Consecintele majore asupra capitalului natural produse de asemenea planuri si programe sectoriale in absenta unei strategii unificatoare coerente, care sa reflecte complexitatea interdependentelor directe si indirecte, la diferite scari de timp si spatiu, dintre sectoarele sistemului socio-economic si componentele capitalului natural, se regasesc intr-o seama de modificari semnificative de ordin calitativ si cantitativ in structura si functionarea acestora din urma. Din perspectiva principiilor si obiectivelor dezvoltarii durabile principalele consecinte relevante asupra starii capitalului natural sunt:

- Manifestarea unui proces activ de erodare a diversitatii biologice care se exprima prin: disparitia unor specii de plante (fenomen documentat in cazul a 74 specii de plante superioare); 1.256 specii de plante superioare au fost evaluate cu statut de specii rare, 171 au statut de specii vulnerabile si 39 specii periclitate; din cele 105 specii de mamifere prezente in fauna autohtona, 26 specii sunt periclitate, 35 specii sunt vulnerabile si 25 specii arata un pronuntat declin, desi alte 3 specii rare sau disparute in multe tari ale UE (lupul, ursul brun si rasul) au populatii foarte viguroase; din cele 216 specii de pesti inventariati in apele de pe teritoriul Romaniei, 11 specii sunt periclitate, 10 specii sunt in stare critica si 18 sunt vulnerabile.

- Fragmentarea habitatelor multor specii si intreruperea conectivitatii longitudinale (prin bararea cursurilor de apa) si laterale (prin indiguirea zonelor inundabile, blocarea sau restrangerea drastica a rutelor de migratie a speciilor de pesti si a accesului la locurile potrivite pentru reproducere si hranire).

- Restrangerea sau eliminarea unor tipuri de habitate sau ecosisteme din zonele de tranzitie (perdele forestiere, haturi, zone umede din structura marilor exploataii agricole sau a marilor sisteme lotice) cu efecte negative profunde asupra diversitatii biologice si a functiilor de control al poluarii difuze, eroziunii solului, scurgerilor de suprafata si evolutiei undei de viitura, controlului biologic al populatiilor de daunatori pentru culturile agricole, reincarcarii rezervelor sau corpurilor subterane de apa.

- Modificarea ampla, uneori dincolo de pragul critic, a configuratiei structurale a bazinelor hidrografice si a cursurilor de apa, asociata cu reducerea foarte semnificativa a capacitatii sistemelor acvatice de a absorbi presiunea factorilor antropici care opereaza la scara bazinului hidrografic si cu cresterea vulnerabilitatii lor si a sistemelor socio-economice care depind de acestea.

- Simplificarea excesiva a structurii si capacitatii multifunctionale ale formatiunilor ecologice dominate sau formate exclusiv din ecosisteme agricole intensive si cresterea gradului lor de dependenta fata de inputurile materiale si energetice comerciale.

- Destrukturarea si reducerea capacitatii bio-productive a componentelor capitalului natural din sectorul agricol.

Totalitatea modificarilor structurale care s-au produs in timp indelungat, in primul rand ca urmare a diversificarii si cresterii presiunii antropice, si care sunt reflectate in configuratia actuala a structurii ecologice a capitalului natural al Romaniei a condus, de asemenea, la diminuarea capacitatii sale bio-productive si de sustinere a cerintelor pentru resurse si servicii din partea sistemului socio-economic national.

Capacitatea bio-productiva a capitalului natural al Romaniei, in structura sa actuala, exprimata in echivalent de suprafata productiva globala per individ (g ha/ind) este estimata la nivelul de 2.17 g ha/ind, reprezentand cu putin peste jumatate din potentialul estimat de 3.5 – 4 g ha/ind.

Acest declin major al capacitatii bio-productive sau de suport a capitalului natural reflecta transformarile survenite si cumulate in toate categoriile de componente ale capitalului natural, dar in special in cele ale sectorului agricol si silvic. In acest moment, capacitatea bio-productiva a capitalului natural este depasita de amprenta sistemului socio-economic (*environmental footprint*) evaluata pentru anul 2004 la nivelul de 2.45 g ha/ind si pentru anul 2006 la 2.7 g ha/ind.

Concluzia de mai sus atrage atentia asupra faptului ca dezvoltarea economica a Romaniei continua sa urmeze o cale nesustenabila. Capacitatea de suport a capitalului natural al Romaniei este depasita, iar decalajul tinde sa se mareasca in masura in care o seama de programe sectoriale urmaresc obiective contradictorii si pot intra in conflict cu preceptele dezvoltarii durabile, generand efecte negative asupra structurii si capacitatii de suport ale capitalului natural.

2. Capitalul antropic

Situatia generala a Romaniei este caracterizata de o tranzitie intarziata la o economie de piata functionala, cu complicatii suplimentare generate de o gestionare defectuoasa pe fondul unei mosteniri istorice dificile si unor deformari structurale severe intervenite in ultimele 3-4 decenii.

Intre 2001 si 2007 performanta macroeconomica a Romaniei s-a imbunatatit semnificativ, in ciuda unei conjuncturi internationale mai putin favorabile. Cresterea Produsului Intern Brut (PIB) a inregistrat un ritm mediu anual de peste 6%, printre cele mai ridicate in zona, si a fost insotita de un proces sustinut de macrostabilizare, cu rezultate notabile. La sfarsitul anului 2007, Produsul Intern Brut al Romaniei a ajuns la circa 121,3 miliarde euro, reprezentand o triplare fata de anul 2000. Cu toate acestea, PIB-ul pe locuitor, calculat la puterea de cumparare standard reprezenta aproape 41% din media UE27.

Dupa 1990, structura economiei romanesti a suferit modificari importante, marcate de un transfer de activitati de la industrie si agricultura spre servicii. Intr-o prima faza, restructurarea **industriei** a dus la o reducere a contributiei sale la formarea PIB de la circa 40% in 1990 la circa 25% in 1999. Dupa anul 2000, declinul structural a fost oprit, iar contributia industriei in cadrul PIB a ramas la un nivel constant. Este semnificativ faptul ca, in 2007, sectorul privat a creat 86,6% din valoarea adaugata bruta din industrie, fata de 68,4% in anul 2000. Ponderea sectorului de servicii a crescut de la 26,5% din PIB in 1990 la circa 50% in 2007. Este de retinut faptul ca, in absenta unor politici industriale judicioase si coerente, unele sectoare (textile, incaltaminte, mobila, echipamente electrice) au cunoscut ajustari structurale mai profunde, devenite posibile datorita privatizarii lor rapide, reusind sa ajunga la un nivel rezonabil de profitabilitate. Progrese semnificative s-au inregistrat si in restructurarea sectoarelor minier si al constructiilor navale.

In alte sectoare industriale inasa au fost mentinute in functiune numeroase intreprinderi dovedit nerentabile, prin interventii guvernamentale care le-au exonerat de la rigurile disciplinei de piata, impiedicandu-le sa se ajusteze in mod adecvat la un mediu concurential tot mai accentuat. Intarzierea restructurarii si insistenta asupra unor conditii de privatizare nerealiste in raport cu cerintele pietei a dus la deprecierea activelor multor intreprinderi, anuland avantajele competitive pe care le aveau initial. Valoarea echipamentelor industriale devenite redundante in urma restructurarilor si privatizarii este greu de estimat, inasa este suficient sa remarcam ca in perioada 2000-2007 s-a exportat din Romania o cantitate medie anuala de peste 2 milioane tone fier vechi. Pana recent, trendurile investitionale in industrie s-au orientat preponderent spre sectoarele de joasa

tehnologie, ergo-intensive si cu un aport mai mare de forta de munca slab si mediu calificata, generatoare de valoare adaugata modesta.

Inainte de 1989 economia Romaniei se caracteriza printr-o pondere inalta a industriilor ergo-intensive si o slaba cultura a eficientei energetice. Restructurarea sectorului industrial, realizata mai mult prin contractia activitatilor decat prin sporirea eficientei, a dus la o reducere cu 40% a intensitatii energetice in perioada 1990-2000.

Romania ramane si in prezent un utilizator ineficient de **energie** produsa cu costuri inalte, pierderi mari (circa 30-35% din resursele primare consumate) si randament economic scazut, situandu-se in continuare pe ultimul loc in Uniunea Europeana la acest indicator. In anul premergator accederii la UE, intensitatea energetica primara in Romania era de 0,511 tone echivalent petrol (tep) per 1.000 euro de valoare creata (de 3,1 ori mai mare decat media UE-25), iar intensitatea energetica finala era de 0,385 tep/1.000 euro (de 3,3 ori mai mare). La un consum intern brut de resurse energetice primare de circa 39 milioane tep/an, potentialul national de economisire, in principal prin sporirea eficientei si reducerea pierderilor, este apreciat la 10 milioane tep/an, respectiv 30-35% din resursele primare (20-25% in industrie, 40-50% in cladiri, 35-40% in transporturi).

Dependenta de importul de surse de energie primara a ajuns la circa 40% la gaze naturale si 60% la petrol, insumand o factura de circa 4 miliarde dolari pe an, cu tendinta de a creste in continuare, tinand seama de epuizarea rezervelor nationale si de evolutia prognozata a preturilor pe plan mondial. Carbunele produs in tara, desi inca relativ abundent (pentru inca 15-40 ani), este de slaba calitate si la un pret de extractie necompetitiv. Combustibilul nuclear din productia interna este, de asemenea, pe cale de epuizare, Romania devenind un importator net de uraniu cel tarziu in anul 2014.

La o capacitate totala instalata de productie a energiei electrice de 18.300 MW, puterea disponibila era, in 2006, de 14.500 MW, din care 40% capacitati de productie pe carbune, 31% petrol (in special pacura) si gaze naturale, 25% hidro si 4% nuclear. In contrast, productia efectiva de electricitate a provenit in proportie de 61,2 % din centrale pe combustibili fosili, 29% hidro si 9,8% nuclear (16-18% incepand din 2008). Aceasta se explica prin calitatea tehnologica si fiabilitatea scazute ale centralelor termoelectrice si, partial, ale centralelor hidro, multe dintre acestea avand o durata de viata (circa 30 ani) expirata (70% la termo si 40% la hidro). Aceeasi observatie este valabila si pentru deprecierea liniilor electrice de inalta tensiune (50%), statiilor de transformare (60%) si conductelor magistrale de gaze (69%).

Sectorul industrial reprezinta 43% din consumul final de energie iar cel rezidential circa 34% (fata de media UE de 41%, mai mare decat consumul industrial). Reteaua de termoficare este relativ dezvoltata, acoperind nevoile de incalzire si apa calda ale circa 29% din gospodarii, 55% in mediu urban (in principal 83.800 cladiri multietajate, cu circa 7 milioane locatari). Principalii furnizori erau, pana in anii '90, unitati mari in regim de cogenerare care livrau 40% din energia electrica produsa in Romania. Fata de circa 250 de sisteme de alimentare centralizata cu energie termica care functionau in 1990, numai 110 erau operationale in 2006, majoritatea fiind sub pragul de rentabilitate. Pierderile de energie in aceste sisteme sunt foarte mari, intre 35 si 77% in functie de tehnologiile folosite si gradul de uzura (15-40% la productie, 15-35% la transport si distributie, 10-40% la consumatorii finali). Se apreciaza ca numai reabilitarea termica a

blocurilor de locuinte poate duce la economisirea a 1,4 milioane tep/an si, in consecinta, la reducerea emisiilor de bioxid de carbon cu circa 4,1 milioane tone pe an.

In domeniul **transporturilor** Romania detine o pozitie-cheie la frontiera estica a UE largite ca zona de tranzit atat pe directia est-vest (racordul cu Asia prin Marea Neagra) cat si nord-sud (de la Baltica la Mediterana). Trei dintre axele prioritare TEN-T sunt prevazute sa traverseze teritoriul Romaniei.

Evolutiile recente din Romania confirma tendintele generale din Uniunea Europeana, considerate a fi alarmante, privind cresterea ponderii transportului rutier in parcursul marfurilor de la 45,6% in 2001 la 72,4% in 2007, iar in parcursul pasagerilor (interurban si international, in pasageri/km) de la 35,2% la 51,4%. Raportate la cantitatile de marfuri (in tone) si numarul de pasageri transportati, aceste ponderi au ajuns, in 2007, la 78,8% si, respectiv, 71,6%, situandu-se aproape de media UE (76,5% in 2005). Numarul autovehicolelor rutiere pentru transportul de marfuri a crescut in perioada 2001-2006 cu 24,5%, ajungand la peste 545.000, iar cel al autoturismelor cu 25%, ajungand la 3,6 milioane. Starea precara a infrastructurii rutiere (numai circa 228 km de autostrazi si 21,5 mii km de drumuri nationale si locale modernizate din totalul de circa 80 mii km in 2006) si densitatea scazuta a drumurilor publice (33,5 kilometri la 100 km patrati in 2005 fata de media UE-25 de 110,1 kilometri la 100 km patrati in 2003) conduc la sporirea distantei si timpului de parcurs, la consumuri excesive de carburanti, cu efecte nocive asupra mediului, si la un numar mare de accidente rutiere (743 morti la 1 milion calatori), cu mult peste media UE (239).

Ponderea cumulata a transportului feroviar, fluvial si maritim de marfuri (in tone/km) s-a redus de la 50% in 2001 la 25,7% in 2007. Transportul feroviar de marfuri a scazut cu 5,4% dar cota sa de piata s-a diminuat de peste 2 ori, de la 39,6% in 2001 la 19,7% in 2007. Transportul fluvial, desi a crescut cu 32%, si-a diminuat cota de piata de la 6,8% in 2001 la 3,3% in 2007. O scadere considerabila s-a inregistrat in cota de piata a transportului maritim de marfuri, de la 55,6% in 2000 la 14,3% in 2001 si sub 0,1% in 2007. La aceasta situatie a contribuit declinul industriilor care transportau mari cantitati de marfuri in vrac, dar principala cauza este reducerea de peste 50 de ori a capacitatii flotei maritime comerciale romanesti. Din totalul de 322,7 milioane pasageri care au calatorit in anul 2007, 71,6% au folosit serviciile transportului rutier, 27,3% ale celui feroviar, 1,0% ale celui aerian si numai 0,1% ale celui fluvial.

Desi cantitatea totala de marfuri transportate (in tone) a crescut in 2007 fata de 2001 cu 24,4% in comparatie cu cresterea PIB real de 34,8%, ceea ce este pozitiv din punctul de vedere al tintelor UE de decuplare a cresterii economice de volumul de transporturi, parcursul total al marfurilor s-a dublat in aceasta perioada. Aceasta se datoreaza aproape in exclusivitate ponderii sporite a transportului rutier in contextul unei cresteri cu 32,8% a cantitatilor transportate, in detrimentul celorlalte moduri de transport, implicand lungirea parcursurilor si majorarea consumurilor de combustibil si a emisiilor poluante.

Analiza productivitatii resurselor consumate in activitatile de transport, depozitare si comunicatie in perioada 2001-2006 arata ca valoarea adaugata bruta a sporit cu 41%, iar consumul intermediar (valoarea bunurilor si serviciilor achizitionate) a crescut in aceeasi perioada cu 57%, rezultand o reducere a randamentului resurselor cu 10,4%. Din aceasta rezulta ca valoarea adaugata obtinuta din activitatile de transport s-a realizat integral pe

seama consumului suplimentar de resurse, ceea ce contravine principiului dezvoltării durabile.

Agricultura României se află încă într-o situație de declin determinată de fragmentarea excesivă a proprietății (gospodăriile de subzistență fiind predominante), dotarea slabă cu mașini și utilaje, situația precară a infrastructurii rurale, folosirea redusă a îngrășămintelor chimice sau naturale și a pesticidelor, reducerea dramatică a suprafețelor irigate, degradarea solului, deficitul cronic de resurse de finanțare, lipsa unui sistem funcțional de credit agricol..

Suprafața agricolă a României era în anul 2006 de circa 14,7 milioane hectare, reprezentând 61,8% din totalul fondului funciar, din care 64,1% terenuri arabile, 1,5% vii și pepiniere viticole, 1,4% livezi și pepiniere pomicele, 22,6% pasuni și 10,4% fanete. În urma aplicării legislației fondului funciar, o proporție de circa 95,3% din terenul agricol a fost retrocedată proprietarilor de drept. Ca urmare, numărul total al exploatațiilor agricole era, în 2005, de 4.256.152, din care 90,65% aveau o suprafață mai mică de 5 hectare, 9,02% între 5 și 10 ha, iar numai 0,33% detineau mai mult de 50 ha.

Numărul total de tractoare era în 2006 de 174.563 (din care 13.519 nefuncționale), revenind în medie circa 54 ha teren arabil pe tractor, adică o încărcătură medie de 5 ori mai mare decât în vechile state membre ale UE, ceea ce nu asigură efectuarea lucrărilor agricole în perioadele optime și de calitate. Numai 14,4% din totalul întreprinderilor mici și mijlocii din România operau în mediul rural, aceste fiind în principal microîntreprinderi, încă incapabile să absoarbă excedentul de mână de lucru și având o contribuție minimă pe piață. Din totalul de 63.970 km de drumuri județene și comunale, numai 10,8% au fost modernizate până în anul 2005.

Din punctul de vedere al **infrastructurii de bază** România se situează încă mult sub media Uniunii Europene și are de recuperat rămășiți în urma importanței la majoritatea indicatorilor principali. Sistemele existente de furnizare a apei curente acoperă consumul a doar 65% din populație. Calitatea apei furnizate de cele 1.398 instalații de tratare a apei potabile (în majoritate cu tehnologii învechite și ineficiente) se află adesea sub standardele acceptate din punctul de vedere al parametrilor chimici (10 până la 25%, în funcție de mărimea localității și tehnologia folosită). De asemenea, 25% din sistemele publice de apă care aprovizionează localități cu 50 până la 5.000 persoane au apă necorespunzătoare din punctul de vedere al parametrilor bacteriologici, de turbiditate, conținut de amoniac, nitrati, fier. 10% din sistemele publice care aprovizionează localități cu mai mult de 5.000 persoane distribuie apă necorespunzătoare din punctul de vedere al oxidabilității, turbidității, gustului, mirosului, conținutului de amoniac, fier, nitrati. De sisteme de canalizare beneficiază doar cu puțin peste jumătate din populația țării (11,5 milioane) din care 10,3 milioane în mediul urban. În această situație, 52% din totalul locuitorilor au acces atât la apă curentă cât și la canalizare, 16% doar la apă curentă dar nu și la canalizare și 32% la nici unul dintre servicii. Doar 33% din locuitorii satelor sunt conectați la sisteme de furnizare a apei curente (față de 87% în UE-15) și numai 10% la sisteme de canalizare moderne

Conform investigației întreprinse în anul 2005, numai 37,6% din totalul instalațiilor de tratare a apelor uzate sau reziduale funcționau la parametri normali. Ca urmare, aproape 71% din apele provenite din principalele surse de poluare au fost deversate în

recipientii naturali, in special in rauri, in forma netratata sau insuficient tratata. Principalele surse de ape uzate sunt productia de electricitate si energie termica (51%), utilitatile publice, in special sistemele de canalizare (36%) si alte activitati (13%).

Volumul total de deseuri s-a ridicat, in 2004, la 36,7 milioane tone, cu o distributie medie anuala, variabila de la an la an, de 29% deseuri urbane si 71 deseuri de productie. In mediul urban serviciile de salubritate au avut o rata de acoperire de 90% in 2002-2003 (in crestere de la 73% in 1998) fata de numai 5% in mediul rural. Principala metoda de eliminare este depozitarea in gropi de gunoi in 252 municipalitati (dintre care numai 18 corespund standardelor UE). Cea mai mare parte, ca volum a deseurilor de productie provine din activitatile extractive urmate de industria energetica si sunt depozitate in 169 gropi sau halde (51 pentru deseuri periculoase, 116 pentru cele netoxice si 2 pentru cele inerte) dintre care doar 15 corespund normelor UE, restul urmand sa fie dezafectate. Numai o mica parte din deseuri se utilizeaza ca materie prima secundara pentru reciclare sau se neutralizeaza prin incinerare/coincinerare.

Din perspectiva **amenajarii teritoriului si planificarii spatiale**, spatiul antropic al Romaniei este supus unor procese accentuate de deteriorare prin erodarea calitatilor traditionale si intarzierea racordarii la tendintele europene de modernitate sustenabila. Aceste procese au, in prima instanta, surse istorice in urbanizarea tardiva, prezenta unor decalaje profunde intre mediul urban si cel rural precum si intre diferite regiuni, existenta unui stoc important de locuinte substandard, deficiente in evidenta si utilizarea fondului funciar.

Situatia actuala incorporeaza efectele pe termen lung ale ingineriei socio-spatiale in cele patru decenii de regim comunist ultra-centralizat prin interventii agresive asupra capitalului natural, extinderea suprafetelor agricole prin distrugerea unor ecosisteme viabile, concentrarea investitiilor asupra unor proiecte industriale si urbane de dimensiuni gigantice, demolarea centrelor istorice ale multor orase pentru a face loc unor cladiri administrative tipizate, absorbtia de resurse in proiectul centrului civic de la Bucuresti etc.

La aceasta s-au adaugat, dupa 1990, consecintele specifice ale unei perioade de tranzitie prelungite si adesea haotice care s-au manifestat, printre altele, in declinul socio-economic al unor zone sau localitati (in special cele mono-industriale), degradarea fizica accelerata a locuintelor colective din cartierele-dormitor construite in anii '60-'80, amplasarea irationala a noilor constructii prin ocuparea abuziva a unor terenuri de interes public (parcuri, spatii verzi, baze sportive etc). Orasele mari, cu dezvoltare dinamica se confrunta cu probleme serioase legate de congestionarea traficului, cresterea gradului de poluare, dotarile edilitare precare si depasite tehnic, formarea unor coroane periferice de tip *slums* ale comunitatilor aflate in stare de saracie extrema, deteriorarea peisajului urban.

Deficientele cadrului legislativ si normativ existent precum si interpretarea lejera sau chiar abuziva a acestuia de catre autoritatile locale, iar uneori si de catre instantele judecatoresti, continua sa genereze efecte nefavorabile si sa produca, in unele cazuri, pierderi ireparabile.

Aceste constatari se refera in egala masura la conservarea si valorificarea **patrimoniului cultural** national. Lipsa unei evidente cadastrale corecte si complete a monumentelor istorice si de arhitectura, siturilor arheologice, ansamblurilor construite cu

valoare de patrimoniu, peisajelor-unicat creaza dificultati in ierarhizarea rationala a interventiilor de conservare, restaurare sau, dupa caz, valorificare economica sau turistica. Potrivit unui studiu elaborat in 2005, din cele 26.900 de monumente si situri istorice listate, 75% sunt in pericol de deteriorare sau se afla intr-un stadiu avansat de degradare.

Disponibilitatea limitata a fondurilor alocate pentru asemenea interventii este agravata de o planificare defectuoasa a lucrarilor (santiere sau situri abandonate pe parcurs din cauza intreruperii finantarii, absenta unor masuri elementare de conservare si paza etc.). Compartimentele de specialitate la nivel judetean si municipal sunt slab incadrate cu personal calificat si nu pot face fata volumului si exigentelor calitative ale activitatilor complexe care se impun pentru pastrarea identitatii culturale nationale in context european.

3. Capitalul uman

Evaluarea corecta a starii capitalului uman si a tendintelor de evolutie pe termen mediu si lung este de o importanta fundamentala pentru proiectarea realista a perspectivelor unui model sustenabil de dezvoltare in toate componentele sale esentiale: economic, social si de mediu. In ultima instanta, intrebarea la care prezenta Strategie incearca sa dea un raspuns rezonabil este: Cu cine si pentru cine se va realiza dezvoltarea durabila a Romaniei?

Pentru o apreciere obiectiva a situatiei, studiile recente (*Indexul European al Capitalului Uman*, Consiliul Lisabona, 2007) iau in calcul elemente precum stocul de capital uman (investitia per capita pentru educatie si formare profesionala a populatiei ocupate, compozitia capitalului uman in functie de tipul si nivelul de educatie, starea de sanatate), utilizarea acestuia (rata de ocupare, rata somajului, rata conectarii la retele de comunicare multimedia, participarea la activitati producatoare de venit sau valoare), productivitatea (contributia capitalului uman raportata la valoarea adaugata creata, calitatea educatiei si formarii profesionale, angajabilitatea pe parcursul intregii vietii, investitii in cercetare-dezvoltare) si demografia (spor sau declin, trenduri migratoare, impactul calculat asupra pietei muncii).

Intreaga Europa (cu exceptia Turciei, tara candidata la UE) sufera de pe urma stagnarii sau declinului demografic mai mult sau mai putin accentuat, avand ca rezultat, printre altele, imbatranirea generala a populatiei. In cazul tarilor din Europa Centrala care au accedat la Uniunea Europeana situatia devine ingrijoratoare datorita unei rate foarte scazute a natalitatii si deci a reducerii progresive a populatiei apte de munca, exodului tinerilor si persoanelor avand o calificare medie sau superioara, nivelului nesatisfacator al pregatirii profesionale conform cerintelor pietei si al insusirii deprinderilor necesare pentru trecerea la societatea informationala, bazata pe cunoastere si inovare. Se apreciaza ca exista riscul real ca, in deceniile urmatoare, tarile Europei Centrale si de Est sa devina o regiune slab populata, cu o forta de munca in declin, silita sa poarte povara unei populatii in curs de imbatranire.

Romania nu constituie o exceptie. **Situatia demografica** a Romaniei se afla, in 2008, in al 19-lea an de deteriorare. Trei realitati si-au pus amprenta pe aceasta evolutie: criza

economica si sociala care a dominat cea mai mare parte a acestei perioade, dobandirea dreptului la libera circulatie si urmarile politicilor demografice aberante ale guvernantilor din deceniile 7, 8 si 9 ale secolului trecut. Masurile draconice luate de regimul comunist, in octombrie 1966, in privinta accesului la intreruperea sarcinii si la contraceptie, mergand pana la « planificarea » nivelului natalitatii, legislatia extrem de restrictiva privind divortul si penalizarea financiara a persoanelor fara copii au avut drept rezultat o crestere neobisnuit de mare a natalitatii in anii 1967 si 1968, la un nivel cu putin peste valorile medii europene. Reversul acestei evolutii temporare s-a exprimat in cresterea mortalitatii infantile si mentinerea ei la cote ridicate, in cea mai mare mortalitate materna din Europa si in proportiile alarmante ale copiilor nascuti cu malformatii congenitale precum si ale celor abandonati dupa nastere.

Nu este, deci, de mirare ca abrogarea masurilor restrictive chiar in primele zile dupa instalarea noului regim a dus la un recul al natalitatii in anii 1990-91 si, la o scara mai mica, in 1992. Acest proces a continuat si s-a amplificat in anii urmatori in toate cele trei componente care modeleaza numarul si structura pe varste a populatiei: natalitatea, mortalitatea generala si migratia externa. El a continuat si dupa anul 2000 prin stabilizarea primelor doua componente la valori care consolideaza procesul de deteriorare prin dinamica interna a demograficului.

La o populatie totala de 21.537.563 locuitori (la 1 iulie 2007), Romania a inregistrat in acel an o rata a natalitatii de 10,2 născuti vii la mia de locuitori fata de o rata a mortalitatii generale de 11,7 decedati la o mie de locuitori. In perioada 1990-2007 populatia Romaniei s-a redus cu circa 1,7 milioane locuitori, ceea ce reprezinta o pierdere a fondului uman de 7,2%, fara a lua in considerare migratia externa. Conform prognozelor demografice, se prefigureaza un proces de masiva depopulare a tarii in deceniile urmatoare, daca fertilitatea va ramane in limitele din ultimii zece ani de doar 1,3 copii la o femeie, fata de 2,1 cat este necesar pentru inlocuirea gneratiilor si mentinerea populatiei la un nivel constant.

In perioada 2004-2006 speranta medie de viata in Romania a fost de 72,22 de ani, cu diferente sensibile intre populatia masculina si cea feminina (68,74 ani pentru barbati si 75,48 ani pentru femei) fata de media UE-27 situata in jur de 75 ani la barbati si peste 80 ani la femei. Structura pe varste a populatiei reflecta un proces de imbatranire prin scaderea relativa si absoluta a tinerilor (0-14 ani) de la 18,3% in anul 2000 la 15,3% in 2007 si cresterea ponderii populatiei varstnice (65 de ani si peste) de la 13,3% in 2000 la 14,9% in 2007. Varsta medie a populatiei a fost, la inceputul anului 2007, de 38,9 ani. Fomenul de imbatranire demografica este mai accentuat in mediul rural, cu o varsta medie de 39,7 ani, proportia persoanelor de peste 65 de ani fiind de 17,4%, majoritatea femeii. Raportul de dependenta economica a persoanelor inactivate de peste 60 de ani la 100 adulti activi economic (20-59 ani) a fost de 34, cu perspectiva de a creste dramatic in urmatoarele decenii.

La nivelul anului 2007, **resursele de munca** din Romania (populatia in varsta de 15-64 de ani) a fost de 15,05 milioane persoane, in crestere cu 100 mii fata de anul 2002. Rata de ocupare a fortei de munca a fost, in 2007, de 58,8%, fara modificari notabile fata de cifrele anului 2002, situandu-se cu mult sub tinta de 70% stabilita prin Strategia de la Lisabona pentru ansamblul Uniunii Europene pentru anul 2010. Din punct de vedere calitativ, insa, progresele sunt semnificative: numarul salariatilor a fost in 2007 cu aproape 500 mii mai mare decat in 2002, reducandu-se corespunzator populatia ocupata

in agricultura. S-a majorat sensibil ponderea persoanelor cu studii superioare in totalul populatiei ocupate (de la 11% in 2002 la peste 14% in 2007) si a celor cu studii medii (de la 62,9% in 2002 la circa 65% in 2007), ceea ce s-a reflectat si in cresterea sustinuta a productivitatii muncii.

In acelasi timp s-au accentuat dezechilibrele de pe piata muncii, existand in anumite sectoare sau profesii un deficit de forta de munca. Resursa de munca este diminuata si datorita varstei actuale de pensionare (putin peste 58 ani in cazul femeilor si 63,5% in cazul barbatilor), sensibil inferioara varstei limita de activitate. Somajul in randul tinerilor continua sa fie ridicat, in jur de 21%. In ansamblu, se constata ca Romania are un potential de resurse de munca nevalorificat in proportie de circa 30%, ceea ce creaza premisele pentru rezolvarea partiala si pe termen scurt a unora dintre problemele create de deficitul fortei de munca. Totodata, exista o tendinta certa de utilizare mai eficienta a capitalului uman pe piata muncii.

Cifrele privind **migratia** (imigratia si emigrarea legala permanenta) nu au fost, dupa 1995, importante din punct de vedere statistic (in jur de minus 10-15 mii pe an). In schimb, emigratia temporara pentru munca in strainatate, predominant in tarile UE din zona occidentala, este estimata la circa 2 milioane. Este vorba in special de situatia adultilor tineri care, in masura in care unii dintre acestia decid sa-si permanentizeze sederea in tarile respective prin naturalizare, va afecta si mai serios balanta pe varste si aportul de natalitate preliminar. Trebuie luat in calcul si faptul ca, in conditiile mentinerii unui decalaj important in privinta standardelor de viata si perspectivelor de implinire profesionala si personala in tara, atractia emigrarii temporare sau permanente va ramane puternica, tinand seama si de nevoile proprii ale tarilor partenere mai dezvoltate din UE care se confrunta cu aceleasi probleme de imbatranire demografica si scadere a natalitatii.

Cele de mai sus demonstreaza ca factorii demografici reprezinta o componenta esentiala a unei viziuni de perspectiva a dezvoltarii durabile a Romaniei pe termen mediu si lung si trebuie sa-si gaseasca reflectarea adecvata in toate strategiile nationale tematice si sectoriale.

Evolutiile demografice au constituit un factor important din punct de vedere statistic (dar nu determinant din punct de vedere calitativ) al situatiei actuale in **domeniul educatiei si formarii profesionale**. In intervalul 2000-2006, numarul absolventilor si al unitatilor de invatamant in functiune (in special preuniversitar) s-a aflat intr-o scadere continua, cu diferentieri si oscilatii pe niveluri educationale si locatii (urban/rural) corelat fiind, de la an la an, cu diminuarea populatiei de varsta scolara.

Modificarile aduse Legii Invatamantului din 1995 in anii 2003 si 2004 au adus imbunatatiri semnificative cadrului legal, prevazand printre altele: extinderea duratei invatamantului obligatoriu de la 8 la 10 clase; introducerea unor elemente de schimbare a sistemului de finantare a invatamantului preuniversitar prin sporirea autonomiei unitatilor de invatamant si a atributiilor autoritatilor locale; cresterea finantarii invatamantului de stat din fondurile publice de la 3,6% din PIB in 2001, la 5,2% in 2007 si minimum 6% incepand din anul 2008.

In urma numeroaselor sesizari critice, sustinute de studii care au relevat perpetuarea si chiar, sub unele aspecte, adancirea decalajelor fata de celelalte tari ale UE si ramanerile in urma fata de obiectivele Strategiei Lisabona, in februarie 2008, principalele partide

reprezentate în Parlament au semnat, la inițiativa Președintelui României, un Pact Național pentru Educație care stabilește obiectivele strategice convenite pentru remedierea situației în perioada următoare.

Speranța medie de viață școlară era în România (în 2005) de 15,3 ani față de 17,6 ani în UE-27, iar proporția din populația între 15 și 64 de ani cuprinsă în învățământul de toate gradele era de 47,5%. Rata brută de cuprindere în învățământul primar și gimnazial a înregistrat o tendință ascendentă, cu 4% în anul școlar 2005/2006 față de 2002/2003, menținându-se însă un decalaj important (14%) între mediul urban și cel rural. Dacă în mediul urban aproape 80% dintre elevi finalizează ciclul obligatoriu de 10 clase prin promovarea examenelor finale, în mediul rural proporția este de sub 50%. În anul 2006 numai 2,9% din totalul populației active din mediul rural aveau studii superioare în comparație cu 21,0% în mediul urban.

Rata de participare la educație a populației între 15 și 24 de ani a crescut de la 36,96% în 1999/2000 la 46,88% în 2003/2004, dar rata de părăsire timpurie a școlii rămâne alarmantă, respectiv 19% în 2006, cu mult peste nivelul mediu al UE-27 de 15,2% și al obiectivului-tintă de sub 10% prevăzut pentru aplicarea obiectivelor Strategiei Lisabona pentru anul 2010.

Proporția absolvenților învățământului secundar superior din grupa de vârstă 20-24 ani era în 2006 de 77,2% față de obiectivul de referință UE pentru anul 2010 de 85%. Participarea la educația timpurie în 2006 era de 76,2% față de 90% cât reprezintă ținta de referință a UE pentru anul 2010.

Până în anul 2005 nu a existat un sistem explicit, cuprinzător și unitar la nivel național pentru asigurarea calității educației. În aceste condiții, referirile la relevanța și, respectiv, calitatea educației și formării profesionale s-au putut face numai pe baza evaluărilor externe. Evaluarea realizată în 2006 după metodologia Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) în sistemul PISA (*Programme for International Student Assessment*) pentru performanța generală a tinerilor de 15 ani situează România pe locul 47 din 57 de țări participante, 46,9% din elevii români fiind sub nivelul alfabetizării științifice. Mediocritatea rezultatelor este mai îngrijorătoare prin raportare la evaluarea PISA din anul 2000, față de care se înregistrează o scădere a performanțelor școlare. Raportul PISA 2006 evidențiază o variație mare între rezultatele obținute de elevii din diferite școli și constată persistența unor decalaje substanțiale de performanță la elevii proveniți din segmentele defavorizate ale populației. În ceea ce privește înțelegerea problemelor de mediu, mai puțin de 40% dintre elevii români au reușit să le identifice și să le explice.

Situația pare a fi și mai serioasă în ceea ce privește învățământul universitar, unde nu a avut loc o evaluare de tip calitativ care să evidențieze relevanța competențelor dobândite în raport cu cerințele reale de pe piața muncii și cu exigențele dezvoltării durabile. În termeni strict cantitativi, rata de participare a absolvenților de învățământ secundar la învățământul superior a crescut de la 27,7% în 2000/2001 la 44,8% în 2005/2006, dar faptul că doar 11,7% din adulții din grupa de vârstă între 25 și 64 de ani sunt absolvenți de învățământ terțiar/superior (față de 27,7% în SUA, 16,4% în Marea Britanie sau 15,4% în Franța) plasează România într-o situație dezavantajoasă față de cerințele racordării la societatea bazată pe cunoaștere.

La sfârșitul anului universitar 2006/2007, erau înscriși 818,2 mii studenți, dintre care 522,6 mii în instituțiile de învățământ public și 295,6 mii în cel privat, cu o creștere de

11% fata de anul precedent, mai ales pe seama inscrierilor in sistemul de invatamant deschis la distanta din sectorul privat (reprezentand 15% din totalul studentilor). Ponderea studentelor a fost de 59,8% dintre absolventi in invatamantul public si 58% in cel privat. Preferintele la inscriere in anul scolar 2007-2008 s-au indreptat in continuare spre facultatile de profil universitar (31,4% in sectorul public si 26,3% in cel privat), economic (23,9% public si 44,3% privat), juridic (24,6% in sectorul privat) si 28,1% tehnic (in sectorul public). Este totusi important de mentionat ca, in comparatie cu obiectivul tinta al UE pentru anul 2010 privind cresterea cu 15% a participarii la programele de matematica, stiinte si tehnologii, Romania a inregistrat o rata de crestere de 25,9% in 2006.

Rata de participare a adultilor intre 25-64 de ani la programe educationale se afla inca, in 2006, la un nivel extrem de scazut de 1,3% fata de media UE-25 de 9,6% si fata de obiectivul tinta de 12,5% pentru anul 2010. La aceasta se adauga, ca una dintre explicatiile neparticiparii la educatia permanenta, si accesul redus la folosirea comunicatiilor prin Internet (23 utilizatori la mia de locuitori in 2006) si a serviciilor electronice in relatiile cu autoritatile publice (0,7%), Romania situandu-se din acest punct de vedere pe ultimul loc intre tarile care au aderat la UE dupa 2004.

Sistemul de sanatate din Romania este de tip asigurari sociale si are ca scop garantarea accesului echitabil si nediscriminatoriu la un pachet de servicii de baza pentru asigurati. In anul 2005, gradul de cuprindere in sistemul Casei Nationale de Asigurari de Sanatate era de 96,08% in mediul urban si de 98,25% in zonele rurale. Masurile de modernizare intreprinse incepand cu anul 1998 si legiferarea reformei sistemului sanitar in 2006 au creat premise pentru imbunatatirea serviciilor in acest sector prin descentralizarea unor activitati, introducerea notiunii de medic de familie la libera alegere a pacientilor, dezvoltarea bazei de tratament si preventie si a accesibilitatii la servicii medicale de calitate, sporirea eficacitatii interventiilor de urgenta.

Ponderea cheltuielilor publice pentru sanatate a variat, in perioada 2004-2006, intre 3,6%- 3,7% din PIB (2,1 miliarde euro), iar în 2007 a fost de 4% (4,3 miliarde euro).

Cu toate acestea, sistemul de sanatate se dovedeste inca incapabil sa faca fata cerintelor societatii moderne datorita infrastructurii precare, gestiunii defectuoase si insuficientei cronice a investitiilor, pe fondul unor probleme socio-economice, de mediu, de nutritie si de stres persistente. Potrivit datelor din Raportul asupra Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (2007), Romania se situeaza in continuare pe ultimul loc in Europa la indicatorul mortalitatii infantile, cu 13,9 la o mie de nascuti vii in 2006 (17,1 la mie in mediul rural) si la incidenta imbolnavirilor de tuberculoza (de 10 ori fata de media UE).

Infrastructura sistemului de ocrotire a sanatatii se plaseaza, din punctul de vedere al gradului de acoperire si al calitatii serviciilor, la un nivel de sub 50% in comparatie cu cele 10 tari care au aderat la UE dupa 2004. Desi numarul de paturi in spitale este de 6,6 la mia de locuitori (peste media UE de 6,1), majoritatea acestora se afla in cladiri de peste 50-100 de ani vechime, insalubre si inadecvat echipate. Incadrarea sistemului cu personal medico-sanitar avand calificare superioara este net deficitara in Romania (19,5 medici la 1.000 de locuitori fata de media UE de 28-29), situatia fiind inca si mai serioasa in privinta cadrelor medii, cu 2,04 la fiecare medic (fata de 2,66 in Ungaria sau 2,76 in Republica Ceha).

Persista serioase diferente in ceea ce priveste accesul la serviciile medicale atat sub aspect regional cat si social, cu o vulnerabilitate mai mare in randul categoriilor defavorizate. In conditiile in care peste 40% din populatie traieste in mediul rural, mai putin de 15% dintre medici isi desfasoara activitatea la tara, de peste cinci ori mai putini decat in mediul urban. Studiile recente confirma o deteriorare generala a starii de sanatate mentala si emotionala comparativ cu valorile medii europene, cresterea numarului abuzurilor si dependentei de substante psihoactive, a ratei suicidului si a factorilor de stres, expansiunea comportamentelor agresive si violente, inclusiv in randul minorilor. Imbatranirea generala a populatiei adauga presiuni crescande asupra unui sistem de sanatate si asa subrezit.

4. Capitalul social

Functionarea optima a unei societati democratice presupune nu numai existenta unui cadru legislativ adecvat si a unei constructii institutionale eficiente ci si dezvoltarea unei culturi participative bazate pe incredere si cooperare. Din perspectiva definitiei clasice a capitalului social ca fiind « un bun societal care ii uneste pe oameni si le permite sa urmareasca mai eficient realizarea unor obiective comune », statornicirea increderii intre membrii societatii are la baza indeplinirea obligatiilor asumate si reciprocitatea. In societatea moderna colaborarea entitatilor publice si private in slujba intereselor si drepturilor fundamentale ale cetatenilor este sustinuta de retea de asociatii voluntare, organizatii neguvernamentale, asociatii profesionale, grupuri caritabile, initiative cetatenesti etc. care actioneaza (autonom sau in cooperare, direct sau prin mass media) in relatia cu puterea de stat (legislativa, executiva, judecatoreasca) care este garantul respectarii valorilor si practicilor democratice.

In perioada dintre cele doua razboaie mondiale a avut loc in Romania o oarecare miscare in directia constituirii unor asociatii profesionale sau altor formatiuni ale societatii civile, orientate cu precadere spre actiuni de intrajutorare, caritabile sau de asistenta sociala pe baza de voluntariat. In perioada regimului comunist asemenea forme de asociere (cu exceptia celor strict profesionale) au fost constant descurajate, iar cele existente au fost supuse unor puternice presiuni de politizare si ideologizare.

Inca din anul 1990, chiar de la inceputul procesului de tranzitie la democratie pluralista si economia de piata functionala, s-a inregistrat o crestere rapida a numarului de organizatii neguvernamentale nou create si o diversificare a profilului lor de activitate. In faza initiala, iar in anumite cazuri si in continuare, acestea s-au bucurat de sprijin organizatoric si logistic din partea organismelor similare din strainatate, in special din tarile Uniunii Europene precum si din Statele Unite, Canada, Japonia etc. Au luat fiinta, de asemenea, filiale romanesti ale unor organizatii internationale neguvernamentale in domenii precum drepturile omului, transparenta institutiilor publice si dreptul la informare, conservarea mediului inconjurator si promovarea principiilor dezvoltarii durabile.

Dreptul de libera asociere este consfintit in Constitutia Romaniei si face obiectul a nu mai putin de 15 legi speciale precum si altor reglementari (ordonante sau decizii ale Guvernului, hotarari judecatoresti etc.).

Este reglementat prin lege modul de constituire, inregistrare, organizare si functionare a persoanelor juridice de drept privat, fara scop patrimonial. Statutul de persoana juridica este acordat prin hotarare judecatoreasca prin inscrierea in Registrul asociatiilor si fundatiilor. La nivel national Registrul este tinut de Ministerul Justitiei. Printr-o lege separata este reglementata, intr-un regim non-discriminatoriu, si procedura recunoasterii in Romania a persoanelor juridice straine fara scop patrimonial.

Regimul juridic al partidelor politice, patronatelor, sindicatelor, cultelor sau asociatiilor religioase, asociatiilor de tineret sau femei, structurilor de reprezentare ale comunitatilor profesionale (de exemplu, Colegiul Medicilor, Ordinul Arhitectilor etc.) este reglementat prin legi speciale.

Pentru implementarea obiectivelor Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila prezinta un interes deosebit prevederile Legii administratiei publice locale care reglementeaza dreptul unitatilor administrativ-teritoriale ca, in limitele competentelor lor deliberative si executive, sa coopereze si sa se asocieze, in conditiile legii, formand asociatii de dezvoltare intercomunitara, cu personalitate juridica de drept privat si de utilitate publica, in scopul realizarii in comun a unor proiecte de dezvoltare de interes zonal sau regional ori furnizarii in comun a unor servicii publice. Structurile asociative ale autoritatilor administratiei publice locale care functioneaza in prezent si si-au demonstrat capacitatea de initiativa si actiune includ: Asociatia comunelor din Romania, Asociatia oraselor din Romania, Asociatia municipiilor din Romania, Uniunea nationala a consiliilor judetene din Romania, Federatia autoritatilor locale din Romania.

In cazul specific al Romaniei este extrem de relevanta aplicarea metodologiei de implementare a Agendei Locale pentru secolul XXI (AL-21), cu sprijinul Programului ONU pentru Dezvoltare, in peste 40 de localitati sau zone, pana la nivel de judet, prin implicarea activa a tuturor actorilor locali, inclusiv a organismelor societatii civile si initiativelor cetatenesti, in elaborarea si promovarea unor planuri si proiecte de dezvoltare durabila care sa intruneasca sprijinul intregii comunitati.

Majoritatea ministerelor si altor institutii centrale precum si autoritatilor locale si-au constituit birouri de relatii cu organizatiile neguvernamentale si cu mediul asociativ. S-au inregistrat progrese semnificative in privinta angajarii unor proiecte comune cu formatiuni ale societatii civile, mai ales in domenii precum furnizarea de servicii sociale sau protectia si conservarea mediului natural. Practica subventionarii partiale a unor asemenea activitati realizate in parteneriat cu organizatiile neguvernamentale de la bugetul central si bugetele locale se afla inca la inceput dar inregistreaza o crestere constanta atat din punct de vedere cantitativ cat si al impactului real in viata comunitatilor. Astfel, numai in domeniul asistentei sociale, numarul asociatiilor sau fundatiilor selectate ca eligibile pentru programele de subventii a crescut, intre 1998 si 2008, de la 32 la 116, iar cel al unitatilor voluntare de asistenta sociala de la 60 la 307.

Anumite initiative ale organizatiilor neguvernamentale sau unor coalitii ale acestora au avut ca efect reconsiderarea unor proiecte controversate in domeniul industriei extractive, localizarii unor intreprinderi industriale sau lucrari de infrastructura, amenajarii teritoriului si dezvoltarii urbane, ecologizarii unor situri poluate etc. Asemenea actiuni raman insa sporadice, cu o capacitate de mobilizare si sustinere limitata in timp si, in consecinta, cu un impact inca redus asupra procesului decizional.

Desi autonomia organizatiilor societatii civile este este, in linii generale, recunoscuta si respectata, se constata in continuare, mai ales (dar nu exclusiv) la nivel local,

persistenta unor relatii clientelare ale acestora cu autoritatile si actorii politici. Studiile de specialitate si sondajele de opinie releva mentinerea unui nivel relativ scazut, in comparatie cu alte state membre ale Uniunii Europene, a participarii cetatenilor la viata asociativa precum si a comunicarii si relationarii dintre organizatiile societatii civile din diferite sectoare. Una dintre cauzele identificate ale acestei situatii este capacitatea redusa de finantare a initiativelor cetatenesti si a proiectelor viabile venite din partea organizatiilor neguvernamentale datorita carentelor legislative privind regimul sponsorizarii si cointeresarii mediului de afaceri in angajarea unor asemenea actiuni.

Pe masura maturizarii accelerate a actiunii civice in Romania ca factor de sustinere a unei guvernari care isi intemeiaza legitimitatea pe responsabilitate si transparenta si ca element de importanta cruciala in promovarea principiilor si practicilor dezvoltarii durabile, solidaritatea si coeziunea sociala se va cladi pe temeiul unor principii ferme precum:

- Transparenta actului decizional al administratiei publice;
- Comunicarea permanenta si accesul liber la informatii de interes public;
- Parteneriatul durabil in realizarea obiectivelor comune convenite;
- Optimizarea utilizarii resurselor;
- Nediscriminarea organizatiilor neguvernamentale in raport cu ceilalti potentiali parteneri din comunitate;
- Respectarea valorilor organizatiilor neguvernamentale si a misiunilor acestora.

In vederea asigurarii unei implicari efective, transparente si influente a societatii civile in procesul de implementare si monitorizare a Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila se propune instituirea prin lege, sub egida Academiei Romane, a unui Consiliu Consultativ pentru Dezvoltare Durabila, cu un secretariat permanent, total autonom fata de puterea executiva dar finantat de la bugetul de stat, conform practicii statornicite in majoritatea statelor membre ale UE. Ca o inovatie fata de procedurile curente din cadrul UE, se are in vedere ca acest Consiliu sa aiba dreptul de a prezenta anual Parlamentului Romaniei un raport complementar celui prezentat de Guvern, continand propriile evaluari si recomandari de actiune.

Partea III. Obiective-tinta si modalitati de actiune la orizont 2013, 2020, 2030 conform orientarilor strategice ale UE

Structura capitolelor si subcapitolelor din aceasta sectiune urmareste strict logica tematica a Strategiei de Dezvoltare Durabila revizuite a UE din 2006 (SDD/UE). Problemele si preocuparile specifice ale Romaniei care nu sunt cuprinse in orientarile prioritare ale UE sunt tratate separat in **Partea IV**.

1. Provocari cruciale

1.1. Schimbarile climatice si energia curata

Obiectiv geral SDD/UE: Limitarea schimbarilor climatice precum si a costurilor si efectelor negative ale acestora asupra societatii si mediului.

Sarcinile ce revin Romaniei in calitate de stat membru al Uniunii Europene deriva din prevederile Strategiei integrate pentru energie si schimbari climatice din 9 martie 2007, completate prin proiectul de Directiva a Comisiei Europene din 23 ianuarie 2008 care urmeaza sa fie transpusa in legislatia nationala in prima jumatate a anului 2009. Tintele avute in vedere si termenele de punere in aplicare sunt, in unele privinte, mai exigente decat cele stabilite in Strategia pentru Dezvoltare Durabila revizuita a UE din iunie 2006.

Orizont 2013. Obiectiv national: Satisfacerea necesarului de energie pe termen scurt si mediu si crearea premiselor pentru securitatea energetica a tarii pe termen lung conform cerintelor unei economii moderne de piata, in conditii de siguranta si competitivitate; indeplinirea obligatiilor asumate privind limitarea schimbarilor climatice si respectarea principiilor dezvoltarii durabile.

Principalele **directii strategice** in domeniul politicii energetice a Romaniei, in conformitate cu obiectivele si politicile convenite la nivelul Uniunii Europene, sunt:

- **Securitatea energetica:** mentinerea suveranitatii nationale asupra resurselor primare de energie si respectarea optiunilor nationale in domeniul energiei; cresterea sigurantei ofertei de energie si mentinerea unui grad acceptabil de dependenta fata de importuri prin diversificarea surselor de import, a resurselor energetice proprii, a rutelor si retelelor de transport nationale si regionale; protectia infrastructurii critice;

- **Dezvoltarea durabila:** imbunatatirea eficientei energetice pe intregul lant resurse-productie-transport-distributie-consum final prin reducerea consumului total de energie primara raportat la valoarea produselor sau serviciilor; cresterea ponderii energiei produse pe baza resurselor regenerabile in consumul total si in productia de electricitate; utilizarea rationala si eficienta a resurselor primare neregenerabile si scaderea progresiva a ponderii acestora in consumul final; promovarea producerii de energie electrica si termica in centrale de cogenerare, in special in cele de inalta eficienta; sustinerea activitatilor de cercetare-dezvoltare-inovare in sectorul energetic, cu accent pe sporirea gradului de eco-eficienta; reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra

mediului si respectarea obligatiilor asumate in privinta reducerii emisiilor de gaze cu efect de sera si altor poluanti;

- **Competitivitatea:** continuarea dezvoltarii si perfectionarii pietelor concurentiale de energie electrica, gaze naturale, petrol, uraniu, certificate verzi, certificate de emisii de gaze cu efect de sera, servicii energetice; liberalizarea tranzitului de energie si asigurarea accesului constant si nediscriminatoriu al participantilor la piata la retelele de transport, distributie si la interconexiunile internationale; continuarea procesului de restructurare si privatizare in sectoarele energiei electrice, termice si gazelor naturale; continuarea procesului de restructurare in sectorul de extractie si utilizare a lignitului in vederea cresterii profitabilitatii si accesului pe piata de capital.

Pentru **limitarea impactului sectorului energetic asupra schimbarilor climatice** se are in vedere reducerea emisiilor de gaze cu efect de sera cu circa 10% in 2013 in comparatie cu anul de referinta 1989. Romania va participa activ la convenirea obiectivelor pentru cea de-a doua perioada de implementare, post-2012, a Protocolului de la Kyoto la Conventia Cadru a Natiunilor Unite asupra Schimbarilor Climatice si la negocierea unor acorduri internationale cuprinzatoare in materie.

Intensitatea energiei primare va scadea, in 2013, la 0,34 tone echivalent petrol (tep) per 1.000 euro-2005 (fata de 0,511 tep/1.000 euro in 2006) iar intensitatea energiei finale la 0,23 tep/1.000 euro-2005. Potrivit Strategiei nationale in domeniul eficientei energetice, intensitatea energetica se va reduce la sfarsitul anului 2015 intre 50% (scenariul optimist) si 30% (scenariul pesimist), in conditiile unei dinamici estimate a PIB de 5,4% in perioada 2003-2015.

Prin masuri coerente de **crestere a eficientei energetice** se va obtine o reducere a consumului de energie finala cu 9% in perioada 2008-2013 in comparatie cu nivelul consumului mediu din perioada 2001-2005. Acest obiectiv se va realiza prin masuri legislative, reglementari, acorduri voluntare, extinderea serviciilor pentru economii de energie, instrumente financiare si de cooperare.

Pe baza unor politici nationale si a unor strategii energetice la nivel regional si local se va promova **modernizarea sistemelor de cogenerare si incalzire urbana** prin folosirea unor tehnologii de inalta eficienta. Reabilitarea energetica a circa 25% din fondul de cladiri multietajate va asigura obtinerea unor importante economii de energie, reducerea emisiilor de dioxid de carbon si reducerea facturilor energetice la nivelul consumatorilor. Se va pune in aplicare un nou sistem de asistenta sociala, uniform si directionat, care sa asigure cadrul necesar de coordonare intre diverse autoritati pentru reformarea sistemului actual de subventii pentru energie si ajutoare pentru consumatorii vulnerabili. O atentie speciala se va acorda politicii energetice rurale, urmarindu-se modernizarea sistemelor de incalzire eco-eficienta a locuintelor si de alimentare cu energie la costuri suportabile.

Prin incurajarea selectiva a investitiilor se va asigura punerea in functiune a unor noi capacitati de productie a energiei electrice bazate pe **tehnologii curate**, cu impact major asupra reducerii emisiilor de gaze cu efect de sera si poluante si asupra sigurantei de functionare a sistemului energetic national.

In ceea ce priveste **sursele regenerabile de energie** Romania are obligatia sa elaboreze si sa prezinte Comisiei Europene un Plan National de Actiune cu obiective, termene de executie si responsabilitati precise (defalcate pe domeniile electricitate, incalzire si racire, transporturi) pana la 31 martie 2010. In vreme ce obiectivul-tinta pe ansamblul Uniunii Europene este ca circa 21% din totalul consumului de electricitate sa provina din surse regenerabile in anul 2010, obiectivul urmarit de Romania este mult mai ambitios: 34% la nivelul anului 2013. Se prevede ca, in 2013, 12% din consumul intern brut de energie sa fie acoperit din surse regenerabile. Aplicarea sistemului « certificatelor verzi » va obliga furnizorii sa achizitioneze energie electrica produsa din surse regenerabile in proportie de 9-10% din consumul brut de energie electrica raportat la cantitatea de electricitate vanduta consumatorilor, avand in vedere ca mecanismul centralizat de tranzactionare, Piata Certificatelor Verzi, functioneaza inca din anul 2005. De asemenea, legislatia in domeniu prevede ca furnizorii sunt obligati sa achizitioneze anual un numar de certificate verzi egal cu produsul dintre valoarea cotei obligatorii si cantitatea de energie electrica furnizata anual consumatorilor finali.

Se are in vedere **perfectionarea cadrului legislativ si institutional** in domeniul energiei si schimbarilor climatice, eventual prin crearea unui Minister al Energiei si Resurselor (in urma restructurarii Ministerului Economiei si Finantelor), reexaminarea functionalitatii mecanismelor regulatorii pentru asigurarea operarii sistemului energetic pe baza principiului dezvoltarii durabile, eliminarea necorelarilor si disfunctionalitatilor, instituirea unui oficiu independent pentru monitorizarea si supravegherea pietei de energie in conditii de transparenta, conform politicilor si practicii UE.

Orizont 2020. Obiectiv national: Asigurarea functionarii eficiente si in conditii de siguranta a sistemului energetic national, atingerea nivelului mediu al UE-27 din anul 2006 in privinta intensitatii si eficientei energetice, indeplinirea obligatiilor Romaniei conform tintelor UE de limitare a efectelor schimbarilor climatice.

Se prelimina reducerea emisiilor de gaze cu efect de sera cu 20% in comparatie cu cifrele anului 1990.

Conform proiectului de Directiva al Comisiei Europene privind promovarea energiei din surse regenerabile din 23 ianuarie 2008, Romania urmeaza sa majoreze cota parte a surselor regenerabile (solara, eoliana, hidro geotermala, biogaz etc.) in consumul brut de energie de la 17,8% in 2005 la 24% in 2020 (fata de media UE de 8,5% in 2007, cu obiectivul de a ajunge la 20% in 2020). Tinta avuta in vedere de Romania este ca, la nivelul anului 2020, ponderea energiei electrice produse din surse regenerabile sa ajunga la 38%.

Prin cresterea eficientei energetice consumul de energie primara se va reduce cu 20%. iar cel de energie finala cu 18% comparativ cu media consumului din 2001-2005.

Intensitatea energiei primare va scadea la 0,26 tep/1.000 euro-2005 (aproape de media UE din 2006), iar intensitatea energiei finale la 0,17 tep/1.000euro-2005 (sub media UE din 2006).

Va continua procesul de reabilitare energetica a circa 35% din fondul de cladiri multietajate de locuit, administrative si comerciale.

Vor fi puse in functiune si racordate la sistemul national noi unitati de productie a energiei electrice pentru acoperirea cererii preliminate, inclusiv doua noi reactoare nucleare la centrala de la Cernavoda si finalizarea unor proiecte hidroenergetice.

Orizont 2030. Obiectiv national: Alinierea la performantele medii ale UE privind indicatorii energetici si de schimbari climatice.

Emisiile de gaze cu efect de sera se vor reduce cu pana la 40% fata de anul 1989.

Prin cresterea eficientei energetice, consumul de energie primara se va reduce cu 30%, iar consumul de energie finala cu 26% comparativ cu media consumului din perioada 2001-2005. Se va generaliza iluminatul cu lampi eficiente.

Se va extinde utilizarea tehnologiilor curate de productie a energiei electrice si caldurii bazate pe surse de energie si centrale electrice cu emisii foarte reduse de carbon, prevazute cu facilitati pentru captarea si stocarea geologica a dioxidului de carbon.

Va continua construirea de centrale si amenajari hidrotehnice care sa prelucreze 15-20% din potentialul hidroenergetic amenajabil dar inca nevalorificat.

Se vor realiza inca 3-4 unitati nucleare-electrice de mare capacitate pentru acoperirea cererii de consum cu tehnologii care nu produc emisii de dioxid de carbon.

Se va asigura reabilitarea termica a restului de circa 40% din fondul existent de cladiri multietajate si va incepe dezvoltarea de proiecte de cladiri pasive sau cu consumuri energetice foarte reduse (15-50 kWh pe metru patrat si an).

1.2. Transport durabil

Obiectiv general SDD/UE: Asigurarea ca sistemele de transport sa satisfaca nevoile economice, sociale si de mediu ale societatii, reducand, in acelasi timp, la minimum impactul lor nedorit asupra economiei, societatii si mediului.

Domeniul transporturilor este considerat prioritar in contextul planurilor de dezvoltare ale Romaniei date fiind relatiile sale de interdependenta cu celelalte ramuri ale economiei nationale, valoarea serviciilor oferite pentru populatie si impactul considerabil asupra mediului. Tinand seama de situatia precara a infrastructurii si a parcului de mijloace de transport precum si tendintele negative inregistrate in ultimii ani in privinta productivitatii resurselor consumate (a se vedea Partea II, Capitolul 2), acestui sector ii revine cea mai mare parte (60%) din alocarile de fonduri UE in cadrul prioritatilor tematice.

Orizont 2013. Obiectiv national: Promovarea unui sistem de transporturi in Romania care sa faciliteze miscarea in siguranta, rapida si eficienta a persoanelor si marfurilor la nivel national si international, in conformitate cu standardele europene.

Se apreciaza ca **reducerea** in viitor a **raportului negativ dintre evolutia cererii de transport** (in special rutier) **si cresterea produsului intern brut (PIB)**, care este in prezent de 4 ori mai mare decat media UE, este posibila pe urmatoarele cai:

- Ajustarea treptata a structurii transporturilor prin transferul echilibrat al unei parti din transportul rutier spre celelalte moduri de transport;
- Modificarea progresiva a structurii PIB prin reducerea sectoarelor material-intensive (industriile extractive de minereuri, siderurgia si petrochimia), care necesita cantitati mari de materiale transportate si consuma multa energie, in favoarea celor cu valoare adaugata mare si consumuri materiale si energetice mai reduse (serviciile, industriile prelucratoare etc.);
- Modificarea structurii productiei de energie electrica ca urmare a valorificarii unor surse regenerabile de energie (eoliana, solara, biomasa, geotermala, micro-hidro), a extinderii energeticii nucleare (dublata in 2008, cu perspectiva construirii altor doua unitati in urmatoorii 7-9 ani) si a diminuarii ponderii centralelor termoelectrice care sunt mai poluante si necesita transportul unor cantitati mari de combustibil (carbune, pacura), uneori pe distante mari;
- Reducerea consumurilor specifice de materiale si energie in toate sectoarele productive ale economiei, cu efecte asupra volumurilor transportate, ca urmare a programelor de crestere a competitivitatii si performantelor manageriale.

Deși estimarea modului în care va evalua cererea de transport în raport cu creșterea PIB prezintă încă un înalt grad de incertitudine, se poate aprecia că tendința de cuplare negativă înregistrată în perioada 2001-2005 se va putea inversa începând cu anii 2011-2013.

Cu privire la **productivitatea resurselor consumate**, tendința nefavorabilă semnalată în perioada 2001-2005 privind faptul că sporirea valorii totale a activității de transport s-a realizat integral prin consum suplimentar de resurse va putea fi inversată prin aplicarea unui set de măsuri specifice, după cum urmează:

- Modernizarea infrastructurilor de transport rutier, feroviar, naval și aerian, ceea ce va permite optimizarea utilizării mijloacelor de transport, creșterea vitezelor medii de circulație și a fluidității traficului și largirea paletei de preferințe ale beneficiarilor, în condiții de competitivitate;
  - Accelerarea scoaterii din exploatare a mijloacelor de transport cu uzură fizică și morală avansată și înlocuirea acestora cu mijloace moderne, conforme cu normele de eficiență economică, socială și ecologică ale UE;
- Transferul echilibrat al unei parti din transportul rutier pe cel feroviar prin creșterea vitezei de circulație pe căile ferate la 140-160 km/oră și reînnoirea parcului de material rulant, cu ținta de a obține o cota de piață de 15% până în 2015 (26% pentru transportul de pasageri);

Dezvoltarea progresivă a traficului fluvial prin modernizarea infrastructurii portuare și asigurarea accesului continuu al navelor de până la 3.000 tdw în transportul pe Dunăre precum și prin refacerea treptată a unei capacități economice justificate de transporturi maritime; asigurarea fluentei traficului fluvial pe toată lungimea coridorului Rhin-Main-Dunăre, care interesează direct 8 state membre ale UE, va avea un impact economico-social semnificativ prin creșterea competitivității transportului fluvial în relația cu celelalte moduri de transport, facilitând preluarea unei parti însemnate din volumele transportate în sistemul rutier și contribuind la reducerea impactului asupra mediului.

- Implementarea standardelor UE privind transportul indermodal sau combinat și cel containerizat, interoperabilitatea și managementul traficului.

Aceste masuri vor conduce la reducerea semnificativa a consumurilor de energie si a emisiilor poluante, cu efecte benefice asupra costurilor si competitivitatii pe ansamblul sistemului national de transport.

Programul Operational Sectorial Transporturi (POS Transporturi) stabileste tinte ambitioase, intr-o viziune coerenta, concentrate pe urmatoarele axe prioritare:

Modernizarea si dezvoltarea axelor prioritare de transporturi transeuropene (TEN-T) de pe teritoriul Romaniei in vederea realizarii unui sistem sustenabil de transport integrat cu retelele UE. Obiectivul urmarit este accentuarea coeziunii teritoriale dintre Romania si statele membre ale UE prin reducerea semnificativa a timpilor de parcurs, imbunatatirea sigurantei si calitatii serviciilor pe principalele destinatii la nivel national si in cadrul UE, atat pentru pasageri cat si pentru marfuri si reducerea efectelor adverse asupra mediului.

Modernizarea si dezvoltarea infrastructurii nationale de transport, in afara axelor prioritare TEN-T, cu scopul de a realiza un sistem national de transport sustenabil.

Modernizarea sectorului transporturi cu scopul de a obtine un nivel mai inalt de performanta privind **protectia mediului, a sanatatii umane si a sigurantei calatorilor**. Prin realizarea proiectelor mentionate in program se estimeaza **reducerea numarului de accidente** grave si a celor cu persoane decedate raportat la 1 milion de pasageri cu 20% pana in anul 2015.

Pentru **minimizarea efectelor adverse ale transportului asupra mediului** se are in vedere elaborarea unei strategii distincte la nivel national – compatibile cu noile politici ale UE pentru protectia mediului in domeniul transporturilor, inclusiv reglementarile in domeniul maritim – continand indicatori privind nivelurile admisibile, metodele si mijloacele de monitorizare si control pentru emisiile poluante si de gaze cu efect de sera si pentru zgomotele la sursa provenite din activitatile de transport. Se va intreprinde cartografierea emisiilor sonore provocate de transporturi in vederea stabilirii modalitatilor optime de protejare a populatiei si a mediului. Pe baza analizei celor mai bune practici din celelalte tari ale UE, se vor elabora reglementari privind taxele de utilizare a infrastructurilor si mijloacelor de transport si se vor promova masuri stimulative, prin instrumente financiare si/sau fiscale (reducerea sau scutirea de accize, subventii pentru cercetare-dezvoltare) pentru utilizarea mai larga a biocombustibililor si a combustibililor alternativi in activitatea de transporturi.

Orizont 2020. Obiectiv national: Atingerea nivelului mediu al UE din 2006 in privinta eficientei economice, sociale si de mediu a transporturilor si realizarea unor progrese substantiale in dezvoltarea infrastructurii de transport.

In urma masurilor intreprinse in prima perioada de referinta, cererea de transport in tone/km raportata la PIB se va putea reduce cu o rata medie anuala de 3-4% in perioada 2011-2020 si cu 5-6% in perioada 2021-2030.

Se va asigura finantarea si finalizarea ramurii sudice a Coridorului IV rutier si feroviar trans-european si se va incheia cea de-a doua etapa a modernizarii retelelor nationale, altele decat cele situate pe traseele TEN-T, in baza studiilor si proiectelor elaborate in perioada 2008-2013.

Se vor elabora studiile si proiectele privind dezvoltarea Coridorului IX (rutier si feroviar) pan-european: frontiera cu Republica Moldova – frontiera cu Bulgaria, cu racordare la coridoarele IV si VII (Dunarea).

Orizont 2030. Obiectiv national: Apropierea de nivelul mediu al UE din acel an la toti parametrii de baza ai sustenabilitatii in activitatea de transporturi.

Definirea realista a tintelor operationale la acest orizont de timp va fi posibila dupa definitivarea planului general de transport pe termen lung. Pe aceasta baza urmeaza sa se ierarhizeze prioritatile de dezvoltare si modernizare a sistemului national de transport, defalcat pe moduri, sa se evalueze necesarul de investitii si sa se identifice sursele realiste de finantare.

1.3. Productie si consum durabile

Obiectiv general SDD/UE: Promovarea unor practici de consum si productie sustenabile.

O abordare realista a acestei arii problematice presupune evaluarea modelului de productie si consum pe care s-a bazat evolutia economiei romanesti in ultima perioada de timp in scopul identificarii solutiilor pentru reducerea consumului de resurse materiale pe unitate de valoare adaugata bruta (VAB) si decuplarii dinamicii produsului intern brut (PIB) de cea a consumului integrat de resurse materiale si energetice.

Luand ca baza de referinta cifrele anului 2000 (=100), productia de bunuri si servicii a inregistrat in perioada 2001-2007 o crestere de 62,3%, in vreme ce valoarea adaugata bruta a sporit cu numai 52,1% ca urmare a majorarii cu 71,4% a consumului intermediar (valoarea bunurilor si serviciilor achizitionate si consumate, exclusiv activele fixe). Coroborarea acestor date indica faptul ca in aceasta perioada dinamica valorii adaugate a fost inferioara celei a productiei (in ciuda unei dinamici pozitive a productivitatii muncii), iar plusul de productie s-a realizat printr-un consum mai mare de resurse. Raportul dintre dinamica VAB si cea a consumului intermediar a fost in toti acesti ani negativ, inregistrand chiar o deteriorare progresiva (95,9% in 2001, 99,4% in 2002, 96,5% in 2003, 99,3% in 2004, 99,5% in 2005, 98,2% in 2006 si 99,4% in 2007).

Rezulta din cele de mai sus ca evolutia economica a Romaniei in ultimii cinci ani (ca si in perioadele precedente, de altfel) s-a bazat pe un model contrar principiilor dezvoltarii durabile promovate de Uniunea Europeana din care Romania face acum parte. Continuarea acestui trend prezinta un risc real pentru sustenabilitatea cresterii economice pe termen lung datorita consumului excesiv si nerational de resurse, cu consecinte negative asupra starii capitalului natural si asupra dezvoltarii sociale si umane intr-un context concurential. Se impune constatarea ca in acest fel se sacrifica, constient sau din ignoranta, viitorul intreprinderilor, interesele actionarilor, ale salariatilor si ale societatii in ansamblu, precum si sansele de prosperitate ale urmatoarelor generatii.

In Romania exista un dezechilibru structural in ceea ce priveste consumul alimentar al populatiei precum si deficiente de ordin calitativ in productia si comercializarea alimentelor. Totodata, sectorul agricol, desi dispune de conditii naturale deosebit de

favorabile pentru acoperirea cel puțin a necesarului de consum intern, nu asigură accesul întregii populații la o alimentație rațională, iar prețurile unor produse alimentare nu sunt accesibile grupurilor vulnerabile. Autoconsumul alimentar este ridicat, în special în zonele rurale, iar pentru aprovizionarea orașelor se importă unele alimente de bază.

Este deci necesară modificarea, prin politici și instrumente adecvate, în concordanță cu principiile economiei de piață și cu reglementările UE în domeniu, a mentalității consumériste și a apetitului de a maximaliza câștigurile pe termen scurt. În acest scop se impune, în perioada imediat următoare, o analiză de profunzime a factorilor care influențează evoluțiile semnalate și stabilirea, pe această bază, a politicilor economice care să stimuleze creșterea semnificativă a productivității resurselor.

Orizont 2013. Obiectiv național: Gestionarea eco-eficientă a consumului de resurse și valorificarea maximală a acestora prin promovarea unui model de consum și producție care să permită o creștere economică sustenabilă pe termen lung și apropierea treptată de nivelul mediu de performanță al țărilor UE.

Principala cale de majorare a productivității resurselor o reprezintă ajustarea structurală a economiei prin mărirea ponderii specifice a produselor, proceselor și activităților care utilizează un volum redus de resurse energetice și materiale dar generează, în schimb, o valoare adăugată mare.

Din acest punct de vedere cel mai eficient segment al economiei românești este **sectorul serviciilor**. Luând ca bază de referință anul 2005, se constată că productivitatea totală a resurselor consumate în sectorul serviciilor a fost substanțial mai mare decât în industrie și în construcții. Deși structura și calitatea serviciilor în România nu este încă adaptată la cerințele unei economii moderne, acest sector de activitate este singurul în care valoarea adăugată este superioară consumului de resurse (cu 39,3%).

Perspectiva de dezvoltare și modernizare a acestui sector, cu consecințe economico-financiare, sociale și ecologice favorabile, este ilustrată de compararea cu situația din alte state membre ale UE. Cu o contribuție de circa 50% în formarea produsului intern brut, sectorul serviciilor în România se află încă în urma celor din Bulgaria (59%), Polonia și Ungaria (61-65%), Slovacia, Suedia, Austria, Germania (67-69%), Italia, Portugalia, Regatul Unit, Grecia, Olanda (71-74%), Franța (77%), media UE situându-se la circa 70% din PIB. Pentru o ilustrare punctuală, încasarile din turism ale României pe cap de locuitor au fost, în 2006, de 3 până la 8 ori mai mici decât ale Poloniei, Bulgariei, Ungariei și Republicii Ceha. Tot în 2006 turismul românesc a înregistrat un deficit (raportul dintre încasări și plăți) de 1 milion euro, în timp ce Bulgaria, de pildă, a avut un excedent de 891 milioane euro.

Dezvoltarea, specializarea și creșterea calității serviciilor nu reprezintă un scop în sine ci un instrument specific al economiilor moderne pentru creșterea eficienței și competitivității în toate celelalte sectoare economice și sociale. Contribuția adusă de serviciile de cercetare-dezvoltare-inovare, informatică, transport și comunicații, formarea și perfecționarea continuă a forței de muncă, intermediari financiare etc., departe de a inhiba dezvoltarea sectoarelor direct productive (industrie, construcții, agricultură, silvicultură, pescuit și piscicultură), le pune în valoare potențialul de modernizare și de eficientizare a folosirii resurselor.

Pentru perioada 2008-2013 se propune stimularea dezvoltării unor categorii de servicii care pot avea un impact pozitiv major asupra creșterii productivității resurselor și a eco-eficienței, cu efect de multiplicare în alte sectoare economice: cercetarea tehnologică în scopul reducerii consumurilor materiale și energetice pentru produse și procese; expertiză și consultanță pentru utilizarea eco-eficientă a fondurilor disponibile pentru investițiile destinate modernizării infrastructurilor și proceselor de producție; operațiuni de marketing pentru creșterea eficienței achizițiilor, inclusiv a achizițiilor publice certificate ecologic (*Green Public Procurement*), și valorificarea optimă a bunurilor și serviciilor produse în România pe nișele cele mai favorabile.

Se are în vedere aplicarea unor măsuri stimulatorii pentru creșterea semnificativă a calității serviciilor furnizate pieței naționale dar și pieței interne a UE ca element determinant al percepției competitivității de țară. Dezvoltarea serviciilor în mediul rural (comerciale și financiare, de consultanță agricolă și edilitară, transport și agroturism, medicale și sanitar-veterinare etc.) va permite valorificarea unei surse suplimentare pentru creșterea PIB prin atragerea unei părți din populația ocupată în agricultură (care reprezintă 30,5% din populația activă dar contribuie la PIB cu mai puțin de 9%). Aceasta va conduce în același timp la creșterea veniturilor populației din mediul rural și poate crea premise pentru reducerea ponderii agriculturii de subsistență în favoarea fermelor agricole comerciale viabile.

Utilizarea judicioasă a resurselor depinde în bună măsură și de evoluțiile care survin în **structurile intrasectoriale**. În această privință industria, sectorul cu cea mai mare pondere în consumul de resurse, a cunoscut ajustări structurale profunde, mai ales în perioada 2000-2007.

În **industria extractivă** au fost scoase din exploatare zăcămintele de minereuri metalifere al căror conținut redus de substanțe utile și costurile de producție ridicate nu mai justificau subvenționarea de la bugetul de stat iar subvențiile la extracția huilei și a minereului de uraniu au fost reduse permanent, urmând să fie sistate până în anul 2010.

În **sectorul electroenergetic**, creșterea producției (+13,9%) a fost inferioară celei pe ansamblul industriei (+41,3%) ca urmare a reducerii intensității energetice. În același timp însă, productivitatea resurselor a scăzut datorită creșterii consumului intermediar (+15,6%) și reducerii valorii adăugate. Se estimează că această tendință se va putea inversa în perioada următoare datorită creșterii ponderii subsectorului nuclearelectric și a celui hidroelectric, modernizării tehnologice a celui termoelectric și aportului crescând al surselor de energie regenerabile.

Industria prelucrătoare releva tendința unei dinamici superioare (51,5% în 2007 comparativ cu 2000) față de cea extractivă (3,1%). Productivitatea resurselor a fost influențată pozitiv de creșterile înregistrate în producția mijloacelor de transport rutier (188,8%), mașini și echipamente electrice (+59,6%), mobilier (+77%) și în industria alimentară (+77,0%), unde dinamica valorii adăugate brute a depășit pe cea a consumului de resurse. Se poate aprecia că evoluția pozitivă a acestor subsectoare se va menține și în perioadele următoare.

Estimările preliminare conduc la concluzia că, prin aplicarea unor instrumente adecvate de politică economică, în perioada 2008-2030 productivitatea resurselor materiale și energetice consumate poate crește cu o rată medie anuală de 3-4% prin:

- Ajustarea macrostructurii economiei (creșterea ponderii serviciilor de la 48,8% în 2005 la 59-60% în 2013, 68-70% în 2020 și peste 74% în 2030) precum și a structurilor intrasectoriale (reducerea ponderii subsectoarelor energo și material intensive în industrie);

- Reducerea cu minimum 1,1-1,2% pe an a consumurilor specifice de materiale și energie și a pierderilor în industria prelucrătoare, în sectoarele energetic și rezidențial, transporturi și construcții ca urmare a creșterii semnificative a investițiilor destinate modernizărilor tehnologice și a infrastructurilor precum și a calitatii managementului energetic și tehnologic;

- Creșterea cu 2-3% pe an a ponderii produselor cu valoare adăugată mare, bazate pe tehnologii medii și înalte, precum și a serviciilor, în structura exportului;

- Ameliorarea semnificativă a performanțelor tehnico-economice și a calitatii produselor și serviciilor în scopul creșterii gradului de valorificare și, implicit, a valorii adăugate, raportată la aceeași valoare a resurselor consumate;

- Îmbunătățirea managementului comercial, a procedurilor de achiziție a materiilor prime (în special a celor energetice), materialelor, componentelor și serviciilor, precum și valorificarea produselor și serviciilor pe nișele de piață cele mai favorabile, în corelare cu evoluția prețurilor pe piețele internaționale.

Prin realizarea acestor obiective, care sunt pe deplin fezabile, se estimează că peste 60% din creșterea economică se poate realiza fără consumuri suplimentare de resurse materiale și energetice.

Creșterea productivității resurselor consumate va conduce, în același timp, la reducerea ritmului de epuizare a rezervelor la principalele categorii de materii prime și va contribui la reducerea costurilor, ameliorarea competitivității și la asigurarea sustenabilității creșterii economice.

În domeniul **agriculturii și producției alimentare** se va pune accentul pe asigurarea securității alimentare și siguranței alimentelor. Promovarea modelului de producție și consum durabile concomitent cu protejarea ecosistemelor și decuplarea creșterii economice de degradarea mediului vor asigura sustenabilitatea producției alimentare, reducerea și eliminarea dezechilibrelor de pe piața agricolă generate de modul de utilizare a resurselor naturale și vor duce la o mai bună valorificare a avantajelor comparative de care dispune agricultura românească. În acest scop se va aplica o politică rațională coerentă pentru dezvoltarea sustenabilă a agriculturii, a sectoarelor de procesare a materiilor prime agricole și încurajarea creșterii cantitative și calitative a producției de alimente și a consumului alimentar în condiții de sustenabilitate.

Pentru **reducerea impactului negativ al activităților umane asupra mediului** în perioada de referință va începe implementarea Planului de Acțiune al UE privind consumul și producția durabile prin **angajarea unui dialog sistematic și permanent cu asociațiile patronale și cu partenerii sociali** în vederea convenirii unor ținte de performanță ecologică și socială pentru principalele produse și procese.

Implementarea măsurilor cuprinse în planul de acțiune ETAP privind **introducerea tehnologiilor ecologice și stimularea eco-inovației** prin aplicarea foii de parcurs naționale va accelera sporirea cererii și producției de echipamente și procedee destinate

acestui scop in toate intreprinderile si sectoarele economice. Prin corelarea obiectivelor-tinta ale programelor operationale sectoriale, in special Strategia Nationala in domeniul cercetarii stiintifice si dezvoltarii tehnologice, cu cele de dezvoltare regionala se va stimula diseminarea inovarilor cu efecte sociale si ecologice si a tehnologiilor orientate spre imbunatatirea conditiilor de mediu, utilizarea rationala a resurselor naturale neregenerabile si folosirea sustenabila a resurselor regenerabile.

Activitatile de cercetare-dezvoltare-inovare si de promovare a tehnologiilor eco-eficiente se vor orienta prioritar spre sectoarele si domeniile unde aplicarea acestora poate crea efecte semnificative de progres ecologic si de competitivitate (produse alimentare organice, tehnologia apei, eficienta energetica, transportul urban, industriile cu impact major asupra mediului, constructiile, colectarea selectiva, reciclarea si neutralizarea deseurilor, biocombustibilii etc.).

Se va introduce treptat sistemul de **achizitii publice pe criterii ecologice** (*Green Public Procurement*) in vederea apropierii, pana in 2013, de obiectivul stabilit al UE de a se situa in 2010 la nivelul mediu atins de statele membre cele mai performante in 2006. In acest scop, toate institutiile publice cu atributii in acest domeniu vor elabora si disemina caiete de sarcini care sa stipuleze principalele cerinte pe grupe de produse si servicii, furnizand si informatii cu privire la cele mai bune practici existente in celelalte state membre ale UE in domeniul achizitiilor ecologice. Se va lua in considerare posibilitatea elaborarii, impreuna cu patronatele, a unui set de reguli si obiective convenite voluntar pentru introducerea criteriilor ecologice in achizitiile operatorilor economici din sectorul privat.

Se va extinde treptat, conform Directivelor UE, **etichetarea produselor** in functie de performantele lor ecologice si se vor realiza campanii coerente de informare a consumatorilor, cu participarea societatilor comerciale de desfacere cu amanuntul, a organismelor de reglementare a pietei si a organizatiilor societatii civile, pentru promovarea produselor si serviciilor eco-eficiente, inclusiv a celor rezultate din agricultura organica.

Pentru asigurarea sustenabilitatii productiei si consumului, in conformitate cu obiectivele UE, se are in vedere adoptarea unor **reglementari specifice, dupa cum urmeaza:**

- **Introducerea** in rapoartele anuale de bilant si in bugetele de venituri si cheltuieli ale operatorilor economici a **indicatorului « productivitatea resurselor »**, masurat prin raportul dintre valoarea adaugata bruta si valoarea consumului intermediar si valoarea consumurilor materiale totale. Introducerea acestui indicator face posibila stabilirea unei culturi de performanta in randul managerilor cu privire la eficienta valorificarii achizitiilor, vizand atat latura tehnologica cat si cea comerciala precum si evaluarea mai corecta de catre actionari a calitatii administrarii si managementului din punctul de vedere al evolutiei durabile a afacerilor intreprinderii; adoptarea unor politici eficiente de investitii si a unei viziuni pe termen mediu si lung, inclusiv prin introducerea in practica de lucru curenta a planurilor de afaceri si a bugetelor de venituri si cheltuieli multianuale; identificarea si valorificarea sistematica a surselor potentiale de reducere a consumurilor

de materiale si energie si de crestere a productivitatii prin modernizare tehnologica si innoire a produselor conform cerintelor pietei.

- Introducerea, incepand cu anul 2009, in rapoartele anuale ale societatilor listate la bursa si, incepand din anul 2010, ale tuturor societatilor din industrie, agricultura si transporturi a obligatiei de a furniza **informatii relevante cu privire la managementul resurselor, auditul sistemelor de monitorizare a mediului**, precum si a **etichetarii ecologice** (numarul si ponderea produselor etichetate ecologic).

- Completarea legislatiei privind achizitiile publice cu prevederi referitoare la **introducerea in contractele de achizitii publice** a unor obligatii clare privind **auditul respectarii normelor de protectie a mediului**.

- Initierea de catre institutiile publice centrale, judetene si orasenesti, in cooperare cu patronatele, camerele de comert si industrie, universitati si institute de cercetare, a unor actiuni de **constientizare si responsabilizare sociala** a intreprinderilor cu privire la problemele consumului si productiei durabile. Aceasta se poate realiza prin: actiuni publicitare privind cele mai bune practici (inclusiv pe Internet); schimburi directe de experienta (vizite si ateliere de lucru); diseminarea oportunitatilor de afaceri in domeniul consultantei, pregatirii si realizarii de proiecte, achizitionarea si verificarea performantelor echipamentelor pentru protectia mediului si tehnologiilor ecologice.

- Incurajarea crearii, in cadrul centrelor de excelenta sau in mod autonom, a unor **platforme tehnologice specializate si proiecte-pilot** care sa vizeze cu prioritate promovarea tehnologiilor si proceselor de productie eco-eficiente, marirea eficientei energetice, dezvoltarea surselor alternative de energie, inclusiv a biocombustibililor, imbunatatirea tehnologiilor de gestionare a apei, deseurilor si solurilor, transportul ecologic, productia de materiale ecologice etc. Fondurile pentru realizarea unor asemenea proiecte pot fi accesate din Programul Cadru 7 al UE pentru cercetare-dezvoltare care aloca 30% din bugetul total de 32 miliarde euro pentru activitati inovative si implementarea rezultatelor in acest domeniu.

In conformitate cu recomandarile UE, aflate in curs de elaborare, se au in vedere **ajustari ale sistemului fiscal** prin **transferarea unei parti din impozitarea pe munca catre impozitarea consumului de resurse** materiale si energetice. Aceasta actiune poate avea efecte pozitive majore asupra dezvoltarii durabile prin: incurajarea directionarii investitiilor spre subramurile in care productivitatea resurselor este mai ridicata si inhibarea cresterii sectoarelor energo- si material-intensive a caror dezvoltare excesiva pe termen lung nu poate fi sustinuta de resursele disponibile; promovarea produselor si serviciilor bazate pe tehnologii de complexitate medie si inalta, cu grad de prelucrare avansat si valoare adaugata mare, precum si cresterea ponderii acestora in export.

Folosirea instrumentelor fiscale poate determina, de asemenea, **stimularea economisirii** prin reducerea cotei de impozitare a profitului reinvestit in scopul incurajarii investitiilor destinate cresterii competitivitatii si eco-eficientei produselor si serviciilor si prin modificarea reglementarilor actuale privind impozitarea dobanzilor la depozitele bancare, cu impozitarea diferentei dintre dabanada si inflatie.

Orizont 2020. Obiectiv national: Decuplarea cresterii economice de degradarea mediului prin inversarea raportului dintre consumul de resurse si crearea de valoare

adaugata si apropierea de indicii medii de performanta ai UE privind sustenabilitatea consumului si productiei.

Tinta principala este accelerarea dezvoltarii in ansamblu a sectorului de servicii si a contributiei acestuia la cresterea produsului intern brut astfel incat sa se atinga o pondere de circa 68-70%.

Paralel, se va stimula, prin mijloace compatibile cu economia de piata si cu reglementarile UE, dezvoltarea ramurilor de productie de bunuri si servicii cu consumuri minime de energie si materiale dar cu valoare adaugata ridicata.

Se vor generaliza practicile UE de aplicare a criteriilor de performanta ecologica si sociala in achizitiile publice, de dezvoltare si implementare a tehnologiilor eco-eficiente si de constientizare a publicului larg asupra virtutilor si avantajelor directe ale unui model sustenabil de productie si consum.

Orizont 2030. Obiectiv national: Aproximarea de nivelul mediu realizat la acea data de tarile membre UE din punctul de vedere al productiei si consumului durabile.

Documentele UE si nationale consultate nu ofera date pentru stabilirea unor tinte dincolo de orizontul 2020.

1.4. Conservarea si gestionarea resurselor naturale

Obiectiv general SDD/UE: Imbunatatirea gestionarii resurselor naturale si evitarea exploatarii lor excesive, recunoasterea valorii serviciilor furnizate de ecosisteme.

Strategiile succesive de dezvoltare durabila ale Uniunii Europene (2001 si 2006) tind sa puna accentul intr-o masura crescanda pe conservarea si valorificarea prudenta a capitalului natural. Printre factorii determinanti ai acestei evolutii a fost constientizarea pericolelor reale ale schimbarilor climatice cauzate de activitatile umane precum si perceptia publica tot mai accentuata asupra avantajelor folosirii unor produse si servicii curate din punct de vedere ecologic, cu efecte benefice asupra sanatatii si bunastarii oamenilor.

Orizont 2013. Obiectiv national: Reducerea decalajului existent fata de alte state membre ale UE cu privire la infrastructura de mediu, atat din punct de vedere cantitativ cat si calitativ, prin servicii publice eficiente, cu luarea in considerare a conceptului dezvoltarii durabile si a principiului « poluatorul plateste ».

Programul Operational Sectorial de Mediu al Romaniei 2007-2013, aprobat de Comisia Europeana in noiembrie 2007, este corelat cu strategiile de dezvoltare si cu celelalte 6 programele operationale la nivel national si vizeaza conformitatea cu directivele UE in materie, reflectand in acelasi timp interesele nationale. Strategia urmareste realizarea unor **obiective specifice** detaliate in ceea ce urmeaza:

(a) Îmbunătățirea calitatii și accesului la infrastructura de **apa și apa uzată** prin asigurarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în majoritatea zonelor urbane până în 2015 și stabilirea structurilor regionale eficiente pentru managementul serviciilor de apă/apă uzată. (Axa prioritară 1)

Data fiind situația infrastructurii existente în domeniul gestionării apelor (a se vedea Partea II, Cap. 2), în conformitate cu Tratatul de Aderare, România a obținut perioade de tranziție pentru conformarea cu acquis-ul pentru colectarea, descarcarea și epurarea apelor uzate municipale până în 2015 pentru 263 aglomerări mai mari de 10.000 locuitori echivalenți (l.e.) și până în 2018 pentru 2.346 aglomerări între 2.000 și 10.000 l.e., precum și până în 2015 pentru calitatea apei potabile.

Se prevede promovarea unor sisteme integrate de apă și apă uzată într-o abordare regională pentru a oferi populației și altor consumatori servicii de apă la calitatea cerută și la tarife acceptabile. Tintele propuse pentru anul 2015 (conform Directivei 2000/60/CE) sunt: construcția sau reabilitarea surselor de apă în vederea potabilizării și a stațiilor de tratare a apei potabile în 300 localități (fata de 60 în 2006); extinderea sau reabilitarea rețelelor de distribuție a apei potabile astfel ca proporția populației conectate la serviciile de apă să ajungă la 70% (fata de 52% în 2006); extinderea sistemelor de canalizare pentru aglomerările de peste 2.000 locuitori la 69,1% din locuitorii echivalenți racordați în 2013, 80,2% în 2015 și 100% în 2018 (fata de 48,7% în 2005); construirea de stații de epurare a apelor uzate și reabilitarea celor existente în localitățile cu peste 2.000 locuitori pentru a realiza o acoperire de 60,6% l.e. în 2013, 76,7% în 2015 și 100% în 2018 (fata de 34,9% în 2005); sporirea volumului de apă uzată epurată corespunzător la 60% în 2015 (fata de 35% în 2006).

Până în anul 2013 se va aplica Programul (aprobat în 2005) de eliminare treptată a evacuarilor, emisiilor și pierderilor de substanțe periculoase în mediul acvatic pentru prevenirea poluării resurselor de ape interioare de suprafață, costiere, marine și subterane și limitarea periclitații ecosistemelor acvatice (Directiva 2006/11/EC). Se va asigura implementarea Directivei (1991/676/EC) privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați din surse agricole, transpusă în legislația românească încă din anul 2000. Se vor încheia lucrările de elaborare a Planului de Amenajare pe Bazine/Spații Hidrografice (până în decembrie 2009) și a Planurilor de Management al Riscului de Inundații, inclusiv a hărților de hazard și de risc la inundații (până în decembrie 2013).

Pentru finanțarea acțiunilor stabilite în perioada 2008-2013 este prevăzută suma de circa 3,27 miliarde euro, din care 85% din Fondul de Coeziune al UE, fata de necesarul estimat de circa 19 miliarde euro până în 2015. Diferența considerabilă dintre fondurile disponibile și cele necesare pentru îndeplinirea obiectivelor propuse reclama un efort major pentru identificarea unor surse suplimentare de finanțare prin recurgerea la concesionarea pe scară mai largă a serviciilor de apă și promovarea parteneriatelor public-privat.

(b) Dezvoltarea sistemelor de **management integrat al deșeurilor** prin îmbunătățirea gestionării deșeurilor și reducerea numărului de zone poluate istoric în minimum 30 de județe până în 2015. (Axa prioritară 2)

România a obținut perioade de tranziție în vederea conformării cu Directivele UE pentru depozitele de deșeuri municipale până în 2017; stocarea temporară de deșeuri periculoase până în 2009; depozitarea de deșeuri industriale nepericuloase până în 2013.

Un numar de 177 depozite vor trebui sa-si inceteze activitatea si se va asigura reducerea treptata a cantitatilor depuse in cele 101 depozite municipale neconforme. Pana in anul 2013 se va reduce pana la 2,4 milioane tone cantitatea anuala a deseurilor biodegradabile depozitate, reprezentand 50% din totalul produs in 1995, si se vor implementa masuri pentru reducerea considerabila a depozitarii deseurilor de ambalaje.

Actiunea in acest domeniu se va concentra pe punerea in aplicare a proiectelor integrate de gestionare a deseurilor la nivel national si regional prin orientarea ierarhica a investitiilor conform prioritatii stabilite: prevenire, colectare selectiva, valorificare si reciclare, tratare si eliminare. Programele de management integrat se vor extinde progresiv si in mediul rural prin instituirea unor servicii de colectare si eliminarea gropilor de gunoi necontrolate.

Se va incheia studiul, inceput in 2005, privind inventarierea siturilor poluate istoric si determinarea prioritatii de interventie in baza unei analize de risc drept prima faza a unei strategii pe termen lung pentru valorificarea economica sau ecologizarea si revenirea in regim natural a acestor zone.

Pana in anul 2013 se prevede un grad de recuperare a materialelor utile din deseurile de ambalaje pentru reciclare sau incinerare cu recuperare de energie de 60% pentru hartie sau carton, 22,5% pentru mase plastice, 60% pentru sticla, 50% pentru metale si 15% pentru lemn. Se prevad masuri speciale, cu termene de executie intre sfarsitul anului 2008 si 2013 pentru recuperarea deseurilor de echipamente electrice si electronice precum si pentru inchiderea unor instalatii de incinerare neconforme pentru deseurile medicale. Tintele propuse pentru anul 2015 vizeaza: crearea a 30 sisteme integrate de gestionare a deseurilor la nivel regional/judetean; inchiderea a 1.500 depozite mici situate in zone rurale si a 150 depozite vechi in zonele urbane; realizarea a 5 proiecte pilot pentru reabilitarea siturilor contaminate istoric; asigurarea unor servicii imbunatatite de salubritate si management al deseurilor pentru un numar de 8 milioane locuitori.

Finantarea actiunilor prevazute in cadrul acestei axe prioritare insumeaza circa 1,7 miliarde euro din care 80% se asigura din Fondul European de Dezvoltare Regionala, cu suplimentari din partea programelor PHARE, ISPA si JASPERS.

(c) **Reducerea impactului negativ asupra mediului** si diminuarea schimbarilor climatice **cauzate de sistemele de incalzire urbana** in cele mai poluate localitati pana in 2015. (Axa prioritara 3)

Romania a obtinut perioade de tranzitie pana in anul 2013, respectiv 2017, pentru emisii (dioxid de sulf, oxizi de azot si pulberi) in vederea conformarii cu Directivele UE privind reducerea emisiilor provenite din instalatii mari de ardere.

Actiunile prevazute in POS Mediu prevad utilizarea rationala a surselor de energie neregenerabile si, acolo unde este posibil, a surselor regenerabile sau mai putin poluante in sistemele de incalzire urbana. Se are in vedere corelarea acestor masuri cu programul de gestionare a apei intrucat infrastructura precara a retelelor de incalzire municipale cauzeaza pierderi insemnate in retelele de distributie a apei.

Pentru reabilitarea sistemelor urbane de incalzire in zonele critice (*hot spots*), principalele tinte urmarite la nivelul anului 2015 se refera la implementarea celor mai bune tehnici disponibile (*best available technologies - BAT*) pentru reducerea emisiilor de dioxid de sulf (SO₂) la 15 mii tone (de la 80 mii tone in 2003) si de oxid de azot (NO_x) la 4 mii tone (de la 7 mii in 2003). Emisiile de pulberi se vor reduce de la 38,6 mii tone/an

in 2007 la sub 15,5 mii tone/an in 2013, iar cele de metale grele se vor mentine sub nivelul anului 1989. Se prevede reabilitarea sistemelor de incalzire centrala in 8 municipalitati, avand ca rezultat o imbunatatire substantiala a calitatii aerului si elaborarea studiilor de optiune pentru alte 15 localitati, completata cu reabilitarea depozitelor neconforme de zgura si cenusa precum si a retelelor de distributie a apei calde si caldurii.

Costurile totale ale indeplinirii cerintelor de calitate a aerului din acquis-ul comunitar identificate la nivelul anului 2004 se ridica la circa 5,2 miliarde euro pentru perioada 2007-2013. Cofinantarea efectiva din Fondul de Coeziune al UE se va situa la nivelul de circa 230 milioane euro, cu o contributie echivalenta din bugetul national si bugetele locale (total circa 460 m euro), necesitand un aport aditional substantial prin intermediul imprumuturilor externe si promovarii parteneriatelor public-privat.

(d) **Conservarea biodiversitatii si a patrimoniului natural** prin sprijinirea managementului ariilor protejate, inclusiv prin implementarea retelei **Natura 2000**. (Axa prioritara 4)

Obiectivul principal in perioada de referinta este implementarea unor sisteme adecvate de management pentru protectia naturii in vederea conservarii diversitatii biologice, a habitatelor naturale, a speciilor de flora si fauna salbatica. Actiunile prevazute vizeaza intarirea capacitatii institutionale, la nivel national si local, si atragerea participarii publice (un rol important revenind ONG-urilor) pentru conformarea cu Directivele relevante ale UE, in special cele referitoare la pasari si habitate, in corelare cu dezvoltarea retelei Natura 2000. Siturile Natura 2000 reprezinta 17,84% din suprafata tarii, inclusiv 273 de situri de importanta comunitara (13,21% din suprafata).

Agentia Nationala pentru Arii Protejate si Conservarea Biodiversitatii care devine functionala in anul 2008 va asigura coordonarea generala a elaborarii si implementarii planurilor de management pentru fiecare dintre siturile desemnate pentru protejare. Tot pana la sfarsitul anului 2008 se prevede definitivarea cadastrului ariilor protejate de importanta comunitara si a ghidului metodologic privind integrarea aspectelor de biodiversitate in procedura de evaluare a impactului asupra mediului.

Tintele concrete propuse pentru anul 2015 includ sporirea numarului de arii protejate si situri Natura 200 care dispun de planuri de management aprobate de la 3 in 2006 la 240 in 2015 si extinderea acestor suprafete la 60% din totalul ariilor protejate.

Finantarea implementarii masurilor prevazute se ridica la circa 172 milioane euro din care 80% se acopera prin cofinantare UE prin Fondul European de Dezvoltare Regionala.

(e) **Reducerea riscului** de producere a **dezastrelor naturale** cu effect asupra populatiei prin implementarea masurilor preventive in cele mai vulnerabile zone pana in 2015. (Axa prioritara 5)

Obiectivele principale vizeaza instituirea unui management durabil al inundatiilor in zonele cele mai expuse la risc si protejarea si reabilitarea litoralului Marii Negre.

Realizarea unui nivel adecvat de protectie impotriva inundatiilor se impune datorita cresterii in intensitate a acestor dezastre naturale in ultimul deceniu. Inundatiile din 2005 si 2006 pe teritoriul Romaniei au avut efecte catastrofale, afectand peste 1,5 milioane persoane (93 morti) si producand daune grave elementelor de infrastructura (pagube totale estimate la 2 miliarde euro). Interventiile prioritare propuse se vor implementa pe

baza unei strategii pe termen lung, vizand actiuni la nivel national si regional privind dezvoltarea graduala a infrastructurii pentru prevenirea inundatiilor si reducerea consecintelor destructive ale acestora, elaborarea unor harti de pericol de risc si a unor metodologii precise pentru pregatirea de proiecte, management, supervizare si publicitate.

Tintele propuse la nivelul anului 2015 includ pregatirea si inceperea punerii in aplicare a unui numar de 10 proiecte majore de protectie impotriva inundatiilor de care sa beneficieze circa 1,5 milioane locuitori din zonele de risc si reducerea riscului de incidenta a inundatiilor in zonele de interventie cu 30%.

Pentru zonele de litoral se prevad reabilitari de coasta pe o lungime de 10 kilometri, cu extinderea suprafetei de plaja cu 30%.

Programul de actiuni are in vedere eficientizarea interventiilor dupa inundatii si alte dezastre naturale (cutremure, alunecari de teren) prin crearea unor unitati speciale (*first responders*), instruirea si dotarea lor cu echipamente, precum imbunatatirea sistemelor de avertizare si informarea publica asupra riscurilor.

Necesarul de finantare este stabilit, pentru prima etapa, la circa 270 milioane euro, din care 82% Fondul de Coeziune al UE.

Investitiile totale care sunt necesare pentru a asigura conformitatea cu directivele UE in materie de protejare a mediului, conservare a resurselor naturale si gestionare rationala a acestora pentru perioada 2007-2013 se ridica la circa 18 miliarde euro din care aproximativ 6,4 miliarde euro se asigura din fonduri UE. Costurile estimate pentru conformarea cu acquis-ul comunitar pana in anul 2018 se ridica la 29,3 miliarde euro din care se prevede o acoperire de 5,4 miliarde euro (18%) din bugetul de stat si bugetele locale, 9,9 miliarde (34%) din fonduri UE, 7,8 miliarde (27%) din investitii ale sectorului privat si 6,2 miliarde (21%) din alte surse (Fondul de Mediu, proiecte internationale, altele decat cele cofinantate de UE, imprumuturi externe etc.). In aceste conditii apare necesara o insistenta sporita a partii romane pentru obtinerea unor alocari suplimentare in cadrul negocierii viitorului buget comunitar, paralel cu efortul de a veghea la folosirea cat mai eficienta a fondurilor de investitii disponibil si de a identifica noi surse de finantare pentru sprijinirea initiativelor locale prin promovarea parteneriatelor public-privat, a unor mecanisme flexibile de creditare si a concesiunii utilitatilor in formule atragatoare pentru investitori.

Orizont 2020. Obiectiv national: Atingerea nivelului mediu actual al tarilor UE la parametrii principali privind gestionarea responsabila a resurselor naturale.

Avand in vedere tintele strategice ale sectorului de mediu si masurile preconizate pentru perioada 2008-2013, inca din aceasta perioada de programare vor trebui stabilite necesitatile privind modificarile legislative, capacitatile si reformele administrative, inclusiv crearea de noi institutii sau redistribuirea responsabilitatilor pentru implementarea proiectelor din noua perioada de programare.

In masura in care se acopera necesarul de finantare pe domeniul gospodarii **apelor si apelor uzate**, localitatile cu peste 2.000 locuitori vor avea asigurata aprovizionarea cu apa potabila de calitate si acces la canalizare precum si dotarea cu statii de epurare a apelor uzate in proportie de 100% inca din anul 2018. Se va continua procesul de imbunatatire a serviciilor de apa, canalizare si tratarea apelor uzate in localitatile rurale

mai mici. In anul 2021 vor fi revizuite planurile de management si amenajare a bazinelor si spatiilor hidrografice. Planul de management al riscului de inundatii va fi definitivat si publicat pana in decembrie 2015, iar in 2018 se va face o evaluare preliminara, introducandu-se ajustarile necesare. Hartile de hazard si hartile de risc la inundatii vor fi revizuite pana in decembrie 2019 si actualizate ulterior la fiecare 6 ani. Pe baza analizei rezultatelor obtinute pana in 2013, vor fi reevaluate domeniile de interventie, prioritatile de actiune si necesarul de finantare pentru perioada urmatoare.

In privinta **gestionarii deseurilor** se prevede trecerea treptata de la depozitarea neselectiva la valorificarea intr-o proportie mai mare a deseurilor recuperabile, inclusiv prin transformarea deseurilor organice in compost, si utilizarea exclusiva, pentru mediul urban, a depozitelor ecologice. Se va continua actiunea de ecologizare a managementului deseurilor in mediul rural.

La capitolul **imbunatatirea calitatii aerului** se va continua reabilitarea sistemelor centrale de incalzire prin extinderea sistemelor regionale/judetene, ajungandu-se la incadrarea emisiilor de SO₂, NO_x si pulberi in limitele prescrise de Directivile UE.

Vor continua actiunile initiate in perioada anterioara pentru **imbunatatirea biodiversitatii si patrimoniului natural** prin perfectionarea gestionarii ariilor protejate, inclusiv completarea retelei Natura 2000, adancirea studiilor de specialitate pentru fundamentarea proiectelor, introducerea si urmarirea unor noi indicatori sintetici de performanta, promovarea unor tehnologii eco-eficiente, aplicarea reglementarilor UE privind zonele maritime si gestionarea integrata a zonelor de litoral.

Se va incheia, in linii mari, elaborarea planurilor de actiune pentru **prevenirea inundatiilor** si interventiile in cazul dezastrelor naturale, inclusiv pentru **reabilitarea** celei mai mari parti a **zonei de litoral**.

Orizont 2030. Obiectiv national: Aproximarea semnificativa de performantele de mediu ale celorlalte state membre UE din acel an.

Romania se va alinia, in linii generale, la cerintele si standardele UE privind gestionarea **apei si apelor uzate**. In conformitate cu proiectiile preliminare ale Planului de management al bazinelor hidrografice, se prevede atingerea obiectivelor de mediu pentru toate corpurile de apa din Romania.

Vor fi reanalizate prioritatile de actiune in domeniul **gestionarii deseurilor, imbunatatirii calitatii aerului, conservarii biodiversitatii si patrimoniului natural**, precum si **prevenirii dezastrelor naturale** pe baza rezultatelor obtinute in perioada anterioara de referinta si se vor stabili noi obiective in conformitate cu politicile UE si tendintele predominante pe plan mondial.

1.5. Sanatatea publica

Obiectiv general SDD/UE: Promovarea unor servicii medicale de calitate in conditii egale si imbunatatirea protectiei impotriva amenintarilor la adresa sanatatii.

Sanatatea publica a devenit in mod oficial un domeniu care intra in competenta Uniunii Europene, in conditiile respectarii principiului subsidiaritatii, o data cu adoptarea

Tratatului de la Maastricht (1993), iar prin Tratatul de la Amsterdam (1999) s-a stipulat ca toate politicile in alte domenii-cheie ale activitatii comunitare trebuie sa tina cont de cerintele de protectie a sanatatii umane. Reglementarile, directivele, hotararile si recomandările adoptate de-a lungul timpului in cadrul Uniunii Europene fac parte din acquis-ul comunitar si sunt obligatorii pentru statele membre. Resursele alocate domeniului sanatatii si sistemelor de sanatate in statele din nucleul central al Uniunii Europene (UE-15) se ridica la circa 8,5% din PIB, reprezentand in medie, cu variatii de la tara la tara, 1.600 euro pe cap de locuitor.

Orizont 2013. Obiectiv national: Realizarea efectiva a accesului egal al cetatenilor la ingrijirile sanitare de baza; cresterea calitatii vietii prin imbunatatirea calitatii si sigurantei actului medical; apropierea de indicatorii de sanatate si demografici ai tarilor din nucleul central al UE in acelasi timp cu scaderea patologiei specifice tarilor subdezvoltate.

Romania nu dispune inca de o viziune strategica pe termen mediu si lung in domeniul sanatatii publice pentru atingerea parametrilor medii de performanta din celelalte tari ale Uniunii Europene si pentru integrarea organica a acestor preocupari in strategiile nationale si programele operationale sectoriale sau tematice. Planul Strategic al Ministerului Sanatatii Publice 2008-2010 ofera unele repere orientative privind desfasurarea in continuare a acestui proces si recomanda elaborarea si adoptarea unei Strategii Nationale de promovare a sanatatii si a educatiei pentru sanatate. Principalele **directii de activitate** stipulate in Planul Strategic pe termen scurt sunt:

(a) Cresterea accesibilitatii la serviciile medicale:

(i) Implementarea de programe nationale de sanatate care sa raspunda problemelor de sanatate publica prioritare si nevoilor grupurilor vulnerabile prin:

- Dezvoltarea capacitatii de reactie rapida la amenintarile la adresa sanatatii prin eficientizarea structurii existente de supraveghere si raspuns in privinta bolilor transmisibile, cu o capacitate de notificare si verificare imediata, 24 ore pe zi, in tot cursul anului. Componentele de evaluare, comunicare, management al riscului si monitorizare a eficacitatii interventiei se vor realiza la nivel local, regional sau national, dupa caz, si se vor aduce la cunostinta tuturor structurilor implicate.

- Reducerea impactului asupra sanatatii publice a bolilor transmisibile cu impact major (HIV, tuberculoza, infectii cu transmitere sexuala, infectii nosocomiale) precum si a bolilor cronice; focalizarea actiunilor preventive si de asigurare de servicii de baza catre populatiile aflate in situatie de risc crescut. Se au in vedere masuri precum identificarea segmentelor vulnerabile ale populatiei si a celor cu accesibilitate inechitabila; alcatuirea unor harti nationale si regionale ale facilitatilor de sanatate functionale, inclusiv prin introducerea progresiva a sistemelor de informatii geografice digitalizate (GIS); stabilirea unor pachetele minime de ingrijiri medicale asigurate pentru grupurile vulnerabile; introducerea unor sisteme de raportare standardizata si de evaluare periodica pe baza unor indicatori specifici.

- Promovarea unor interventii asupra determinantilor starii de sanatate prin ierarhizarea factorilor de risc pe diferite grupuri de populatie; instituirea unor programe de educatie pentru sanatate si de informare asupra riscurilor, inclusiv in privinta

consumului de tutun, alcool si droguri psihotrope, nivelului de sanatate si igiena in locuinte, sigurantei alimentare; evaluarea eficacitatii campaniilor de constientizare si ajustarea lor in vederea cresterii impactului pe termen lung.

- Deplasarea accentului catre serviciile preventive de sanatate si cresterea nivelului de educatie pentru sanatate a populatiei in vederea adoptarii unor tipare comportamentale sanatoase prin aducerea la cunostinta publicului si factorilor de decizie a masurilor de crestere a accesibilitatii la serviciile de ingrijire si a rezultatelor acestor servicii; acordarea unui regim preferential pentru diseminarea acestor informatii prin mass media vizuale, audio si scrise, precum si prin crearea unor site-uri Internet specializate; intarirea cooperarii cu autoritatile locale pentru promovarea unui stil de viata sanatos la nivelul comunitatilor, scolilor etc.

(ii) Dezvoltarea si modernizarea infrastructurii furnizorilor de servicii medicale si **dotarea** acestora cu aparatura, echipamente si mijloace de transport specifice prin:

- Construirea a 28 spitale de urgenta noi (8 regionale universitare si 20 judetene);
- Reabilitarea a 15 spitale judetene de urgenta. Ca si in cazul spitalelor noi, studiile de fezabilitate au fost elaborate iar lucrarile de constructie si echipare urmeaza a fi demarcate in functie de asigurarea finantarii;
- Dotarea cu aparatura si echipamente medicale se realizeaza, prin licitatii publice deschise, atat din surse bugetare proprii cat si din imprumuturi externe;
- Dotarea cu mijloace de transport specifice prin achizitionarea a circa 1.520 ambulante pentru asigurarea serviciilor de urgenta si transport sanitar

(iii) Dezvoltarea resurselor umane in concordanta cu nevoile populatiei prin:

- Identificarea unor facilitati pentru atragerea personalului medical in zone izolate, defavorizate economic precum si in specialitati deficitare. In acest scop vor fi cuantificate criteriile de stabilire a gradului de izolare si accesibilitate geografica, temporală si socio-economica; se vor acorda facilitati de cazare in locuinte de serviciu sau pentru construirea de locuinte proprii precum si sporuri de remunerare sau alte stimulente financiare; se va da prioritate dotarii cabinetelor medicale cu aparatura medicala de baza si mobilier;

- Identificarea unor modalitati flexibile pentru furnizarea de servicii medicale in zonele izolate si in cele defavorizate economic. Se are in vedere lansarea unor programe pilot pentru deplasarea in asemenea zone a unor echipe medicale mobile pentru evaluarea starii de sanatate a populatiei si a riscurilor specifice precum si pentru desfasurarea de activitati de educatie pentru sanatate;

- Dezvoltarea si extinderea retelei de asistenta medicala comunitara integrata. Se prevede elaborarea unei strategii pentru dezvoltarea resurselor umane de interventie la nivelul comunitatii; definirea rolului asistentilor medicali comunitari si formarea profesionala a acestora (angajarea a 500 persoane pe an dintre care 50 de etnie roma); producerea de materiale informative si educationale specifice; implementarea unui sistem de indicatori pentru evaluarea performantei; dezvoltarea serviciilor de ingrijire la domiciliu.

(iv) Stabilirea listei de medicamente esentiale pentru sanatatea populatiei care sa fie acoperite total sau partial prin sistemul de asigurari sociale de sanatate (pentru anul 2007 lista cuprindea 1.036 de denumiri comune internationale dintre care 119 cu nivel de compensare 90% din pretul de referinta si 148 cu 50%).

(b) Creșterea calitatii serviciilor medicale:

(i) Asigurarea continuitatii actului medical prin creșterea ponderii ingrijirilor la domiciliu, asistentei medicale primare si serviciilor de specialitate acordate in ambulator.

(ii) Realizarea compatibilitatii cu sistemele de sanatate din celelalte tari membre ale UE prin adoptarea de standarde pentru produse si tehnologii medicale, formarea profesionala si crearea unor retele de informare; introducerea si utilizarea conceptelor de medicina bazata pe dovezi si evaluare a tehnologiilor medicale; standardizarea masurilor de siguranta a pacientilor.

(iii) Creșterea competentelor profesionale ale personalului medical, in special a medicilor care reprezinta aproximativ 15-20% din personal dar influenteaza in cea mai mare masura calitatea si costurile serviciilor de sanatate prin: imbunatatirea pregatirii profesionale de baza a personalului medical prin modernizarea continuuului educational, criterii mai severe pentru obtinerea licentei de medic, standarde educationale mai stricte pentru formarea profesionala a asistentilor medicali si a infirmierelor; ridicarea nivelului pregatirii de specialitate (teoretica si practica) a medicilor prin revizuirea curriculumelor de pregatire, re-evaluarea specialitatilor si atestatelor conform standardelor de baza practicate in UE, stabilirea unor criterii mai severe pentru evaluarea cunostintelor profesionale dobandite prin programele de rezidentiat; creșterea abilitatilor de comunicare ale personalului medical.

(iv) Introducerea unor practici medicale unitare bazate pe ghiduri de practica si protocoale clinice.

(v) Evaluarea spitalelor in perspectiva obtinerii acreditarii prin: constituirea unei Comisii Nationale de Acreditare a Spitalelor (CNAS); precizarea competentelor pe tipuri de spitale; elaborarea procedurilor, standardelor si metodologiei de acreditare; acreditarea tuturor spitalelor in termen de 5 ani (pana in 2012).

(vi) Creșterea capacitatii de planificare.

(c) Imbunatatirea finantarii sistemului de sanatate:

(i) Creșterea transparente in utilizarea fondurilor prin: informatizarea sistemului de sanatate in scopul evidentierii costurilor reale ale serviciilor medicale; organizarea de licitatii nationale pentru achizitia de vaccinuri, medicamente, materiale sanitare, servicii si alte materiale specifice; intarirea capacitatii de evaluare, audit si control financiar; afisarea permanenta a datelor financiare de interes public de catre furnizorii de servicii medicale din sistemul public.

(ii) Adoptarea unor masuri pentru intarirea disciplinei financiare.

(iii) Alocarea judicioasa a fondurilor in unitatile sanitare si atragerea de noi resurse financiare.

(iv) Dezvoltarea de parteneriate pentru furnizarea de servicii medicale si nemedicale prin: externalizarea unor servicii nemedicale; reprofilarea unor unitati neperformante; incurajarea cooperarii si parteneriatelor cu sectorul privat, organizatiile neguvernamentale si societatea civila; infiintarea de sectii private in spitale publice; cultivarea unui mediu concurential real intre furnizorii de servicii de sanatate.

(v) Creșterea capacitatii de control al costurilor.

(d) Descentralizarea sistemului sanitar:

(i) Delimitarea competentelor administratiei publice centrale si locale prin transferul de competente, atributii si responsabilitati catre administratia publica locala si crearea unor autoritati judetene capabile sa asigure administrarea si finantarea activitatilor transferate, inclusiv incadrarea cu specialisti; preluarea de catre autoritatile locale a activitatilor de promovare si educatie pentru sanatate.

(ii) Cresterea rolului administratiei publice judetene si locale in dezvoltarea si implementarea de programe de sanatate care sa raspunda nevoilor specifice ale comunitatii prin transferul competentelor legate de recrutarea si formarea mediatorilor sanitari si asistentilor comunitari precum si de evaluarea activitatii acestora; preluarea competentelor legate de asistenta medicala, inclusiv de medicina dentara, in unitatile de invatamant.

(iii) Descentralizarea managementului asistentei medicale spitalicesti si intarirea responsabilitatii administratiei publice locale fata de cetatean prin: consultarea prealabila a structurilor asociative ale autoritatilor administratiei publice locale in vederea realizarii, intr-o prima etapa, a transferului spitalelor orasenesti, comunale si a centrelor de sanatate, iar in a doua etapa a spitalelor municipale in administrarea efectiva a autoritatilor si comunitatilor locale; evaluarea intermediara la 6 luni si finala dupa 1 an a rezultatelor obtinute in fiecare etapa si operarea corecturilor necesare.

(e) Reorganizarea institutionala a Ministerului Sanatatii Publice, a structurilor din subordinea sau coordonarea sa, precum si a furnizorilor de servicii de sanatate, avand ca obiective: redefinirea rolului structurilor existente in elaborarea si implementarea politicilor de sanatate publica si crestere calitatii serviciilor, concomitent cu cresterea rolului structurilor regionale in gestionarea problemelor de sanatate publica; infiintarea Inspectiei Sanitare de Stat care va coordona metodologic si financiar activitatea structurilor de inspectie regionale si judetene; crearea unor inspectii de stat in fiecare dintre cele 8 regiuni de dezvoltare.

Dupa cum se poate vedea din simpla enumerare a actiunilor preconizate pe termen scurt, Planul aprobat pentru 2008-2010, desi contine obiective ambitioase in raport cu situatia existenta la punctul de pornire, se axeaza in principal pe recuperarea unora dintre cele mai flagrante decalaje fata de indicii de performanta considerati drept minimali in majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene.

Omisiuni importante fata de prioritatile stabilite in sectorul sanatatii publice prin Strategia UE pentru Dezvoltare Durabila se constata in privinta responsabilitatii de initiativa legislativa si design institutional din partea autoritatilor centrale de specialitate in domenii precum securitatea alimentelor, folosirea aditivelor si etichetarea produselor alimentare destinate consumului uman; reglementarea producerii si utilizarii substantelor chimice, inclusiv pesticidele, care pot crea riscuri semnificative pentru sanatatea populatiei si a mediului natural; influenta factorilor poluanti, inclusiv a radiatiilor ionizante si substantelor radioactive, asupra sanatatii umane; dimensiunea reala a problemelor de sanatate mentala si impactul socio-economic al starilor emotionale si de stres; evaluarea stiintifica a efectelor utilizarii unor organisme modificate genetic in alimentatia umana si animala; problemele specifice ale riscurilor de sanatate pe domenii ocupationale, in speta in sfera transporturilor, precum si in conditii de saracie extrema

etc. Lista acestor omisiuni, nici pe departe exhaustiva, este prea lunga pentru a justifica absenta unor preocupari prospective pe orizonturi mai largi, care sa tina seama in mai mare masura de evolutiile demografice mai mult decat ingrijoratoare.

Orizont 2020. Obiectiv national: Atingerea unor parametri apropiati de nivelul mediu actual al starii de sanatate a populatiei si al calitatii serviciilor medicale din celelalte state membre ale UE; integrarea aspectelor de sanatate si demografice in toate politicile publice ale Romaniei.

Orizont 2030. Obiectiv national: Alinierea deplina la nivelul mediu de performanta, inclusiv sub aspectul finantarii serviciilor de sanatate, al celorlalte state membre ale UE.

1.6. Incluziunea sociala, demografia si migratia

Obiectiv general SDD/UE: Crearea unei societati bazate pe incluziunea sociala prin luarea in considerare a solidaritatii intre generatii si in interiorul lor si asigurarea cresterii calitatii vietii cetatenilor ca o conditie a bunastarii individuale durabile.

Activitatile Uniunii Europene in domeniul protectiei si incluziunii sociale sunt reglementate prin deciziile Consiliului European din martie 2006 care stabilesc noi obiective si modalitati de actiune si incurajeaza cooperarea dintre statele membre potrivit metodei deschise de coordonare (*open method of coordination – OMC*). Comunicarea Comisiei Europene privind Serviciile Sociale de Interes General statueaza reperele principale ale responsabilitatilor agentilor guvernamentale si organismelor de suport in acest domeniu. Statelor membre le revin, de asemenea, indatoriri precise in baza Pactului European pentru Tineret si a Pactului European pentru Egalitatea intre Sexe.

Cel de-al doilea Raport al Romaniei asupra realizarii Obiectivelor Mileniului convenite in cadrul ONU, aprobat la 18 septembrie 2007, releva faptul ca o buna parte dintre obiectivele asumate in 2003 si care prezinta relevanta pentru problematica incluziunii sociale au fost indeplinite, unele dintre acestea in avans, creand premisele pentru o imbunatatire substantiala a situatiei pana in anul 2013 si in perioadele urmatoare. Astfel, rata saraciei severe s-a redus de la 10,91% in 2003 la 4,1% in 2006 (fata de tinta propusa de 5,4%), permitand stabilirea unei noi tinte de 3,5% pentru 2009; obiectivul de injumatatire a mortalitatii materne a fost atins inca din anul 2005 (17 cazuri la 100 mii nascuti vii fata de 34 de cazuri in 2001) stabilindu-se o noua tinta de 10 cazuri pentru anul 2015; cresterea cu peste 50% a numarului copiilor de origine roma inrolati in procesul educational; o usoara crestere a ratei de ocupare a populatiei feminine (de la 52% in 2002 la 52,8% in 2007), cu perspectiva atingerii unui nivel de 55% in 2010 si 60% in 2015.

Cu toate acestea, decalajele fata de media UE in privinta accesului la serviciile de protectie sociala si a masurilor active pentru promovarea incluziunii sociale raman importante si vor constitui obiectul unei preocupari serioase, printr-un ansamblu de politici publice, si dupa 2013. Aceste politici vor trebui sa vizeze, de asemenea, in mod

prioritar, stabilizarea si redresarea intr-un orizont de timp realist a situatiei demografice care a intregit tendinte negative alarmante in ultimele doua decenii.

Orizont 2013. Obiectiv national: Crearea unui cadru legislativ, institutional si participativ modern pentru reducerea riscurilor de saracie si excluziune sociala, promovarea coeziunii sociale, egalitatii de sanse si diversitatii culturale, precum si pentru gestionarea responsabila a fenomenelor demografice si migratiei.

Programul Operational Sectorial Resurse Umane 2007-2013 (POS RU), aprobat in octombrie 2007, contine un capitol distinct consacrat incluziunii sociale (Axa prioritara 6), insa prevederi relevante in acest sens se regasesc, practic, in toate strategiile nationale si programele sectoriale.

Grupurile tinta identificate in acest Program includ: populatia roma, persoanele cu dizabilitati, tinerii care parasesc sistemul de stat pentru protectia copilului, femeile, familiile cu mai mult de 2 copii, familiile monoparentale, copiii in situatii de risc, infractorii si fostii delinquenti, persoanele dependente de droguri si alcool, persoanele fara adapost, victimele violentei domestice, persoanele infectate cu HIV/SIDA, persoanele afectate de boli profesionale, refugiatii si azilantii. La acestea se adauga problemele specifice ale copiilor ai caror parinti se afla la munca temporara in strainatate si care se afla in ingrijirea unor persoane varstnice sau altor membri de familie (reprezentand, potrivit sondajelor recente, intre 1/3 si 1/5 din numarul total al familiilor din unele zone rurale).

Principalele **domenii de interventie** prevazute sunt:

(i) Dezvoltarea economiei sociale prin implicarea activa a tuturor actorilor relevanti (instituti publice, asociatii patronale sau profesionale, syndicate etc.) si incurajarea cu precadere a actiunii sociale a organizatiilor neguvernamentale si altor formatiuni ale societatii civile (cooperative sociale, asociatii de ajutor reciproc, fundatii si asociatii de caritate si voluntariat). In acest fel va fi sprijinita dezvoltarea unor comunitati locale puternice, furnizarea unor servicii utile pentru populatie, cetatenia activa, precum si aparitia unor noi actori in economie, rezultand in cresterea oportunitatilor de ocupare pentru grupurile vulnerabile si realizarea coeziunii si solidaritatii sociale. Pentru acesta se prevad operatiuni orientative precum:

- Dezvoltarea mecanismelor si instrumentelor necesare pentru implementarea integrala a conceptului de economie sociala;
- Promovarea capacitatii de a ocupa un loc de munca si adaptabilitatii persoanelor slab calificate, a celor cu dizabilitati sau supuse riscului de excluziune sociala;
- Incurajarea parteneriatelor intre autoritatile publice, sectorul privat si initiativele cetatenesti in sprijinul actiunii sociale la nivelul comunitatilor;
- Actiuni de sensibilizare, extinderea serviciilor de consiliere si informare, schimbul de experienta si bune practici;
- Aplicarea instrumentelor si metodelor adecvate pentru furnizarea serviciilor sociale in forme flexibile, inclusiv pentru ingrijirea in cursul zilei a copiilor, persoanelor in varsta sau cu dizabilitati;

- Dezvoltarea programelor de formare pentru specialistii implicați în sistemul serviciilor sociale (lucrători sociali, asistenți personali și comunitari, mediatori familiari și sanitari, asistenți maternali, personal din instituții rezidențiale).

(ii) Îmbunătățirea accesului și participării grupurilor vulnerabile pe piața muncii prin măsuri suplimentare celor prevăzute pentru ansamblul populației, favorizând o abordare focalizată și personalizată, inclusiv acțiuni speciale de sensibilizare privind problematica populației roma în sensul următoarelor operațiuni orientative:

- Dezvoltarea unor programe specifice, inclusiv stimulente pentru angajatori, în vederea integrării sau reintegrării pe piața muncii a grupurilor vulnerabile, în special a populației roma, persoanelor cu dizabilități și tinerilor peste 18 ani care au parasit sistemul de stat de protecție a copilului;
- Programe de formare pentru dezvoltarea competențelor și calificărilor de bază pentru grupurile vulnerabile;
- Măsuri de acompaniere în vederea identificării și menținerii unui loc de muncă (sprijin pentru membrii de familie aflați în îngrijire, servicii de asistență și alte activități asociate care permit individului să participe pe piața muncii);
- Sprijin social pentru crearea unor noi locuri de muncă protejate în întreprinderi.

(iii) Promovarea egalității de șanse pe piața muncii prin facilitarea accesului femeilor în zone economice rezervate tradițional bărbaților, la poziții de conducere sau în politică, combaterea discriminării sau hărțuirii sexuale la locul de muncă, crearea unei piețe a muncii inclusive, furnizarea de programe speciale pentru femei (munca la domiciliu, timpul flexibil de muncă etc.), inclusiv recalificarea pentru alte ocupații a persoanelor angajate în industrii care prezintă risc de delocalizare (textile, confecții), având ca operațiuni orientative:

- Programe de calificare și recalificare pentru creșterea abilităților și competențelor femeilor în vederea ocupării unor locuri de muncă stabile și bine remunerate;
- Module specifice adresate femeilor interesate în dezvoltarea carierei, inclusiv sprijin pentru inițierea de afaceri;
- Campanii de sensibilizare și schimb de bune practici în școli și întreprinderi precum și prin mass media pentru combaterea stereotipurilor de gen, în special pentru femeile din mediul rural sau aparținând unor grupuri cu nevoi speciale;
- Furnizarea de sprijin și campanii de conștientizare privind promovarea culturii sănătății, combaterea traficului de ființe umane, a violenței domestice etc.

(iv) Inițiative transnaționale pentru o piață inclusivă a muncii prin extinderea ariei de colaborare cu celelalte țări membre ale UE, schimb de experiență și informații privind legislația primară și secundară, procedurile de lucru, metodologiile de evaluare a performanței în domeniul protecției și incluziunii sociale. Întrucât România are unul dintre cele mai mari segmente de populație de etnie roma din țările UE, apare necesară inițierea și promovarea consecventă a unor acțiuni concrete, inclusiv prin adoptarea unor măsuri legislative și practice uniforme, la nivelul întregii Uniuni Europene, privind problematica specifică a acestei etnii. Operațiunile orientative avute în vedere includ:

- Sprijinirea inițiativelor transnaționale și a parteneriatelor la nivel european vizând dezvoltarea resurselor umane și crearea unei piețe a muncii inclusive;

- Dezvoltarea unor programe comune pentru promovarea ocupării și a unor metode noi pentru combaterea discriminării și inegalităților pe piața muncii;
- Incurajarea parteneriatelor pentru schimbul de experiență în privința adaptării formării profesionale la noile tehnologii;
- Promovarea transferului de expertiză privind incluziunea și ocuparea somerilor de lungă durată;
- Stimularea schimburilor transnaționale de experiență și bune practici, inclusiv prin detașarea reciprocă de personal executiv, experți și evaluatori de performanță, dezvoltarea studiilor comparative privind tematica incluziunii și solidarității sociale.

Acțiunile avute în vedere pentru perioada imediat următoare includ:

- Elaborarea și adoptarea unui pachet legislativ coerent privind combaterea sărăciei, prevenirea excluziunii sociale și implementarea conceptului de economie socială, inclusiv Legea de înființare a Observatorului Social și a unui centru de documentare în domeniul incluziunii sociale, Legea unică a prestațiilor sociale și operationalizarea Agenției Naționale pentru Prestații Sociale;
- Reanalizarea cuantumului prestațiilor sociale și a sistemului de alocații familiale având ca scop, printre altele, reconcilierea vieții de familie cu cea profesională;
- Stabilirea unui sistem unic de acreditare, autorizare și licențiere a furnizorilor de servicii în domeniul asistenței sociale și a unor criterii unice pentru serviciile din domeniul protecției copilului, persoanelor vârstnice sau cu dizabilități, victimelor violenței în familie și altor categorii defavorizate;
- Promovarea de programe speciale pentru creșterea calității vieții persoanelor în vârstă cu implicarea mai accentuată a autorităților publice locale și organizațiilor civice în acordarea serviciilor socio-medice și de îngrijire ambulatorii și la domiciliu; dezvoltarea și modernizarea serviciilor de rezidență;
- Inițierea și dezvoltarea unor servicii alternative pentru îngrijirea copiilor (creșe, centre de zi, grădinițe) și a unor programe speciale pentru copiii cu dizabilități, realizarea unor campanii de conștientizare privind drepturile copiilor;
- Modernizarea și dotarea infrastructurii serviciilor socio-medice, cu precădere a celor de urgență (centre sociale, servicii rezidențiale, centre multifuncționale);
- Susținerea sectorului neguvernamental în vederea dezvoltării de servicii sociale prin reglementarea unui cadru unic de finanțare și stabilirea procedurilor de sprijinire a asociațiilor și fundațiilor care desfășoară activități de asistență socială;
- Consolidarea capacității instituționale și administrative a autorităților centrale și locale și a interacțiunii acestora cu fundațiile caritabile și asociațiile de asistență pe baza de voluntariat.

În urma adoptării acestor măsuri, se prevede ca numărul structurilor economiei sociale să crească de la 3 în 2005 la 830 în 2015 (cu o sporire a numărului de locuri de muncă create în asemenea structuri de la 12 la 5.000), numărul de participanți la programele de calificare sau recalificare destinate grupurilor vulnerabile să crească de la 6.487 în 2005 la 150.000 în 2015 (dintre care pentru romi de la 1.500 la 65.000, pentru persoane cu dizabilități de la 160 la 20.500 și pentru tineri care parasesc sistemul de stat de protecție de la 221 la 5.400), numărul de persoane dependente sprijinite de la 12.526

in 2005 la 40.000 in 2015, numarul de participanti la programele de formare destinate specialistilor in domeniul incluziunii sociale de la 4.795 in 2005 la 10.000 in 2015.

Este un fapt ca **evolutiile demografice** in Romania sunt ingrijoratoare, cu tenduri negative pe termen lung. Conform estimarilor convergente din surse nationale si internationale, fara a lua in considerare migratia externa dar admitand o crestere considerabila a sperantei de viata la nastere, populatia Romaniei ar urma sa scada de la 21,5 milioane locuitori in 2007 la 21,2 milioane in 2013, la 20,8 milioane in 2020 si la 19,7 milioane in 2030, urmand sa ajunga la 16,7 milioane la mijlocul secolului. Consecintele acestor evolutii previzibile sunt considerabile in toate domeniile vietii economico-sociale (forta de munca, educatie si formare profesionala, servicii sociale si de sanatate, dezvoltare regionala etc.).

Daca se iau in calcul accentuarea mobilitatii si efectele generate de **migratia externa** (fenomen inca insuficient cercetat), conform prognozelor ONU si Eurostat, populatia Romaniei ar ajunge la 20,8 milioane locuitori in 2013, 20 milioane in 2020 si 18,6 milioane in 2030, coborand apoi la numai 15 milioane in 2050.

Tinand seama de aceste elemente, se recomanda, ca masura prioritara de interes national, elaborarea unei **Strategii privind populatia Romaniei** pe termen lung si foarte lung (pana la sfarsitul secolului), continand propuneri concrete, bazate pe datele stiintei, care sa cuprinda un ansamblu de masuri pro-active, compatibile cu principiile dezvoltarii durabile si cu drepturile fundamentale ale omului, pentru stabilizarea si redresarea situatiei. Intrucat evolutiile demografice prezinta un inalt grad de incertitudine dar sunt profund relevante pentru proiectiile de viitor realiste in aproape toate celelalte domenii, se are in vedere o abordare flexibila, din perspectiva a doua scenarii posibile: (a) Extrapolarea tendintelor curente; (b) Un inceput de redresare demografica. Obiectivele pe termen mediu si lung ale strategiilor si programelor nationale, regionale si sectoriale de dezvoltare vor trebui sa fie reajustate in conformitate cu realitatile demografice prognozate.

Orizont 2020. Obiectiv national: Promovarea consecventa, in noul cadru legislativ si institutional, a normelor si standardelor UE cu privire la incluziunea sociala, egalitatea de sanse si sprijinirea activa a grupurilor defavorizate; punerea in aplicare, pe etape, a Strategiei Nationale pe termen lung privind populatia si fenomenele migratorii.

Obiectivele operationale prioritare avute in vedere pentru aceasta perioada includ:

- Consolidarea capacitatii institutionale pentru asigurarea actualizarii permanente si implementarii politicilor de incluziune si solidaritate sociala si optimizarea coordonarii intre institutiile publice, mediul de afaceri si societatea civila;
- Intarirea capacitatii autoritatilor locale de a identifica in mod corect prioritatile, de a administra eficient realizarea proiectelor si fondurile alocate in acest scop, de a mobiliza participarea activa a comunitatilor;
- Dezvoltarea si implementarea unui sistem de pensii si ajutoare sociale adecvat si modern;
- Asigurarea unei abordari integrate privind incluziunea activa a grupurilor dezavantajate prin combinarea masurilor personalizate de asistenta in cadrul

comunitatilor, in centre rezidentiale sau la domiciliu cu actiuni de integrare pe piata muncii;

- Initierea si promovarea unor initiative romanesti proprii in cadrul institutiilor UE in domeniul incluziunii sociale, inclusiv adoptarea unor reglementari unitare la nivelul intregii Uniuni Europene privind problematica specifica a comunitatilor rome.

- Reducerea populatiei in varsta de munca (15-64 ani) cu circa 1,2% fata de 2007, paralel cu o scadere a populatiei inactivate de aproape 13% datorita efectelor cresterii economice si cu sporirea cu 5,3% a ratei de ocupare a populatiei in varsta de munca. In aceste conditii, deficitul de forta de munca este probabil sa se mentina, ceea ce va impune gestionarea adecvata a circulatiei externe a fortei de munca si aplicarea unor programe speciale de admisie a anumitor categorii profesionale din strainatate.

- Evaluarea primelor rezultate ale Strategiei Nationale privind Populatia Romaniei si revizuirea, pe aceasta baza, a tintelor si modalitatilor de actiune pentru perioada urmatoare.

Orizont 2030. Obiectiv national: Aproximarea semnificativa de nivelul mediu al celorlalte state membre ale UE in privinta coeziunii sociale si calitatii serviciilor sociale.

Documentele consultate si contributiile primite din partea institutiilor si specialistilor in domeniu nu permit conturarea unor obiective specifice la acest orizont de timp.

1.7. Saracia globala si sfidurile dezvoltarii durabile

Uniunea Europeana si statele sale membre se afla printre principalele sustinatoare ale procesului de extindere a aplicarii principiilor si practicilor dezvoltarii durabile la nivel global, pentru reducerea saraciei si discrepantelor economico-sociale si pentru promovarea unor politici responsabile in privinta conservarii si utilizarii rationale a resurselor naturale ale planetei. In acest sens, UE si-a asumat obligatii precise, in conformitate cu documentele programatice adoptate la cel mai inalt nivel in cadrul ONU precum si al Organizatiei Mondiale pentru Comert, privind sporirea substantiala, in termeni cantitativi si calitativi, a contributiilor sale la ajutorul pentru dezvoltare si la imbunatatirea guvernantei internationale in materie de protectie a mediului.

Din punctul de vedere al volumului asistentei oficiale pentru dezvoltare (ODA), Uniunea Europeana si statele sale membre reprezinta cel mai mare donator din lume, cu o contributie de 56% din total. Sumele alocate in acest scop s-au ridicat la 46 miliarde euro in 2006 si vor creste la 66 miliarde in 2010, cu posibilitatea sa ajunga pana la 84 miliarde euro la nivelul anului 2015.

Strategia pentru Dezvoltare Durabila a UE reinnoita (2006) reitereaza aceste angajamente de solidaritate internationala prin integrarea ariei problematice a dezvoltarii durabile la nivel global in Politica Externa si de Securitate Comuna (PESC) a Uniunii Europene ca obiectiv al colaborarii multilaterale si bilaterale pentru sporirea eficientei, coerentei si calitatii ajutorului pentru dezvoltare in perioada urmatoare.

Obiectiv general SDD/UE: Promovarea activa a dezvoltarii durabile la nivel global si asigurarea punerii de acord a politicilor interne si externe ale Uniunii Europene cu principiile dezvoltarii durabile si angajamentele sale in aceasta privinta.

Pentru realizarea acestui obiectiv, statele Uniunii Europene si-au propus sa sporeasca volumul ajutorului de dezvoltare pentru strainatate la 0,7% din produsul lor intern brut pana in anul 2015, cu tinta intermediara de 0,56% din PIB in 2010, urmand sa-si mentina alocarile la un nivel superior acestei cifre dupa 2015. Statele membre care nu au atins inca nivelul de 0,51% din PIB se angajeaza sa atinga acest nivel, in cadrul propriului proces de alocari bugetare, pana in anul 2010.

In cazul statelor membre care au aderat la Uniunea Europeana dupa 2002 se prevede atingerea nivelului minimal de asistenta pentru dezvoltare de 0,17% din PIB in 2010 si de 0,33% in 2015. Romania se incadreaza in aceasta categorie.

Orizont 2013. Obiectiv national: Implementarea instrumentelor legislative si institutionale aferente statutului Romaniei de tara donatoare de ajutor pentru dezvoltare conform obligatiilor de stat membru al UE, stabilirea prioritatilor si modalitatilor de actiune si alocarea in acest scop a circa 0,25% din PIB, cu tinta intermediara de 0,17% din PIB in 2010.

Modalitatile de participare a Romaniei la politica UE de cooperare pentru dezvoltare au format obiectul discutiilor cu partenerii europeni inca din perioada negocierilor de aderare si sunt reglementate printr-o strategie aprobata de Guvern. Pentru implementarea acestei strategii si coordonarea actiunilor la nivel guvernamental s-a constituit un compartiment special in cadrul Ministerului Afacerilor Externe care a initiat, in colaborare cu Programul ONU pentru Dezvoltare, un sistem de cicluri de formare pentru administratorii de programe de asistenta.

In anul 2007, contributia efectiva a Romaniei la programele de realizare a Obiectivelor Mileniului precum si la proiecte in domeniul educatiei si pentru combaterea HIV/SIDA si malariei in tarile mai putin dezvoltate a insumat un total de 5 milioane euro. Se prevad in continuare actiuni concrete atat in plan bilateral, corelate cu prioritatile de politica externa, cat si in cadrul UE si altor organizatii internationale, in special al celor din sistemul ONU. In mod deosebit se are in vedere participarea activa a Romaniei la Cadrul Comun de Programare al UE, in limitele disponibilului de personal specializat si resurse, pentru masuri concertate si cofinantarea de proiecte, asigurandu-se astfel coerenta si complementaritatea actiunilor de asistenta pentru dezvoltare cu obiectivele convenite ale politicii externe a Uniunii Europene.

Desi persista discrepante serioase in privinta performantei la unii indicatori importanti ai dezvoltarii durabile fata de media UE si in special fata de statele din nucleul sau central, Romania se califica, datorita cresterii robuste a PIB in perioada 2001-2007, pentru statutul de tara donatoare de ajutor pentru dezvoltare. Aceasta stare de fapt este confirmata de Raportul de tara asupra Obiectivelor de dezvoltare ale Mileniului (2007), care constata indeplinirea, in cea mai mare parte, in unele cazuri in avans, a obiectivelor asumate in primul raport din 2003. Aceasta a permis stabilirea unor tinte mai ambitioase la nivelul anului 2015 si creaza conditiile pentru utilizarea experientei si expertizei

relevante dobândite de România în vederea soluționării unor probleme specifice țărilor aflate într-o etapă timpurie a dezvoltării moderne.

Pe plan regional, România va continua să acorde asistență și să acționeze în sprijinul extinderii colaborării transfrontaliere axate pe obiectivele dezvoltării durabile în zona Mării Negre prin utilizarea rațională și eficientă a fondurilor oferite în acest scop de Uniunea Europeană și de Fundația Germană Marshall (GMF) din Statele Unite (ambele cu sediul la București), prin implementarea Convenției de la București privind protecția Mării Negre împotriva poluării (1992) în corelare cu obiectivele complexe ale politicii maritime a Uniunii Europene și prin concretizarea inițiativei comune cu Austria privind intensificarea cooperării în bazinul dunărean.

Vor fi întreprinse acțiuni de constientizare a cetățenilor asupra importanței implicării României în programele de asistență pentru implementarea principiilor și practicilor dezvoltării durabile la nivel global nu numai ca o obligație morală de solidaritate internațională ci și ca o modalitate concretă de promovare a intereselor naționale ale României, în special în domeniul economic.

România va susține, alături de celelalte state membre ale Uniunii Europene, întărirea rolului și competențelor Programului pentru Mediu al Națiunilor Unite (UNEP) cu sediul la Nairobi și transformarea acestuia într-o agenție specializată a ONU, ca vehicul principal al integrării preocupărilor de conservare și folosire rațională a resurselor naturale la nivel planetar în efortul general de îndeplinire a obiectivelor dezvoltării durabile.

Orizont 2020. Obiectiv național: Conturarea domeniilor specifice de aplicare a expertizei și resurselor disponibile în România în slujba asistenței pentru dezvoltare și alocarea în acest scop a circa 0,50% din PIB.

Orizont 2030. Obiectiv național: Alinierea completă a României la politicile Uniunii Europene în domeniul cooperării pentru dezvoltare, inclusiv din punctul de vedere al alocărilor bugetare ca procent din PIB.

2. Teme inter- și trans-sectoriale

Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă nu prevede obiective cantitative sau calitative precise în afara celor prevăzute în Agenda Lisabona, directivele sectoriale, programele și instrumentele convenite. Detalierea obiectivelor tinta pe orizonturi de timp se face pe baza priorităților naționale, în congruență cu documentele și practicile curente ale UE.

2.1. Educație și formare profesională

Îmbunătățirea radicală a ofertei educaționale a întregului sistem de învățământ și formare profesională din România este recunoscută ca un obiectiv prioritar de importanță strategică și o condiție obligatorie pentru transpunerea în fapt a principiilor dezvoltării durabile pe termen mediu și lung. Se are în vedere și faptul că reformele de sistem și

investitiile de efort si resurse in acest domeniu prezinta un inalt grad de inertialitate, capacitatea de absorbtie fiind un factor determinant, iar rata de rentabilitate este mica pe termen scurt, rezultatele tangibile devenind evidente abia numai dupa un numar de ani.

In societatea romaneasca exista o larga recunoastere a faptului ca educatia reprezinta factorul strategic al dezvoltarii viitoare a tarii prin contributia sa esentiala la modelarea multidimensionala si anticipativa a capitalului uman. Educatia este perceputa ca o cale spre dezvoltarea durabila care, in fapt, este un proces de invatare sociala in cautare de solutii inovative.

O viziune de ansamblu asupra pachetului de masuri legislative, institutionale si de orientare generala precum si asupra necesarului realist de finantare este inca in curs de elaborare. In acest proces complex se tine seama in special de Strategia de la Lisabona, Orientarile Strategice Comunitare privind Coeziunea, Comunicarea Comisiei Europene privind societatea informationala, programul de lucru « Educatia si formarea profesionala orizont 2010 » si programul de actiune integrat in domeniul invatarii pe intregul parcurs al vietii 2007-2013, precum si de prevederile Declaratiei de la Bologna (1999), de Obiectivele Mileniului stabilite in anul 2000, ale Deceniului ONU pentru Educatie si Dezvoltare Durabila 2005-2014 si ale Strategiei pe aceasta tema convenite in 2005, la Vilnius, sub egida Comisiei Economice ONU pentru Europa (UNECE).

Programul Operational Sectorial privind Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, aprobat in noiembrie 2007, stabileste 7 axe prioritare de actiune dintre care cel putin 3 au relevanta directa asupra evolutiei viitoare a sistemului national de educatie si formare profesionala. Obiectivele Programului si modalitatile de actiune sunt derivate din Cadrul Strategic National de Referinta 2007-2013 si corelate cu celelalte programe operationale sectoriale. Programul National de Reforme pentru Agenda Lisabona 2007-2010 constituie, de asemenea, un document strategic de referinta care include dezvoltarea educatiei si formarii profesionale printre masurile prioritare. In anul 2007, Romania a elaborat Strategia Educatiei pentru Dezvoltare Durabila, pe baza recomandarilor Strategiei UNECE, care detaliaza obiectivele si directiile de actiune specifice in acest domeniu.

Orizont 2013. Obiectiv national: Dezvoltarea capitalului uman si cresterea competitivitatii prin corelarea educatiei si invatarii pe tot parcursul vietii cu piata muncii si asigurarea oportunitatii sporite pentru participarea viitoare pe o piata a muncii moderna, flexibila si inclusiva a 1,65 milioane persoane.

Se urmareste in acest fel calificarea si recalificarea, potrivit noilor exigente ale pietei nationale a muncii si cerintelor de competitivitate in Piata Unica a UE a unui echivalent de 18% din totalul populatiei ocupate in 2006. Tinand seama de rezultatele nesatisfacatoare obtinute in perioada 2000-2006, se porneste de la constatarea ca unele tinte stabilite prin Strategia de la Lisabona (o rata medie de 70% de ocupare a populatiei in varsta de 15-64 ani; reducerea ratei de parasire timpurie a scolii sub 10%; sporirea la 85% a populatiei in varsta de 15-64 ani care a absolvit cel putin invatamantul secundar superior) nu vor putea fi atinse, in cazul Romaniei, pana in anul 2010, necesitand o reevalonare realista, adaptata la conditiile specifice existente. Va fi nevoie de eforturi serioase chiar si pentru atingerea tintei asumate in cadrul Obiectivelor Mileniului astfel ca, pana in 2012, copiii din mediul rural sa finalizeze ciclul complet de invatamant primar

si gimnazial in proportie de cel putin 95%. In aceste conditii, accentul principal al ansamblului de politici si actiuni avute in vedere pana in anul 2013 se va pune pe mentinerea si accelerarea tendintelor deja conturate pentru recuperarea decalajelor fata de nivelul actual de performanta al celorlalte state membre ale UE.

Pentru perioada 2008-2013, prin Programul Operational Sectorial privind Dezvoltarea Resurselor Umane, au fost stabilite urmatoarele **obiective specifice**:

- Imbunatatirea sistemului de asigurare a calitatii in invatamantul prescolar, primar si secundar si formarea profesionala initiala prin **sustinerea unitatilor de invatamant preuniversitar** in vederea perfectionarii managementului si a capacitatii de furnizare a calificarilor relevante pe piata muncii;
- Ameliorarea sistemului de asigurare a calitatii in invatamantul superior prin **sustinerea universitatilor** in vederea imbunatatirii managementului si a capacitatii de furnizare a calificarilor relevante;
- Imbunatatirea calificarii profesorilor, formatorilor si altor categorii de personal din educatie si formare prin **sprijinirea formarii initiale si continue** a acestora;
- Largirea cadrului de stimulare a invatarii pe toata durata vietii prin **sprijinirea furnizorilor de formare profesionala continua** in vederea dezvoltarii sistemului de asigurare si management al calitatii;
- Sprijinirea obtinerii de cunostinte si competente superioare de catre tinerii cercetatori prin extinderea oportunitatilor pentru **studii doctorale si post-doctorale**.

Pentru a asigura **accesul la educatie si formare profesionala initiala de calitate** masurile preconizate se vor concentra, intr-o prima etapa, asupra descentralizarii, asigurarii calitatii si accesului egal la educatie. In acest scop se are in vedere reformarea in profunzime si extinderea retelei de unitati a invatamantului timpuriu (prescolar), asigurarea unui management performant in unitatile de invatamant preuniversitar, largirea ariei de acoperire a transportului scolar si intarirea colaborarii cu autoritatile locale pe baza unor responsabilitati bine definite.

Pentru imbunatatirea calitatii actului educational se vor dezvolta metodologii specifice de evaluare, monitorizarea participarii, absenteismului si absolvirii, pregatirea evaluatorilor de calitate si agentilor de acreditare, sprijinirea furnizorilor de servicii educationale si formare profesionala initiala pentru implementarea noilor instrumente si alinierea la noile standarde si formarea adecvata a personalului din grupurile tinta (directorii de scoli, inspectorii, decidentii, personalul implicat in formularea de politici si, nu in ultimul rand, cadrele didactice). Ameliorarea ofertei educationale va include actualizarea curriculumului, introducerea noilor tehnici de predare centrate pe nevoile individuale ale elevului, promovarea inovatiei in predare si invatare, furnizarea competentelor si abilitatilor necesare pentru ocupatiile noi, precum si dotarea cu calculatoare si asigurarea accesului la Internet. Ponderea unitatilor scolare sprijinite care vor primi acreditarea prin prisma noilor standarde de asigurare a calitatii se prevede sa ajunga la 80% din total in anul 2015.

Intrucat extinderea invatamantului obligatoriu de la 8 la 10 ani a creat o presiune asupra infrastructurii invatamantului preuniversitar, se are in vedere reabilitarea si modernizarea unora dintre unitatile existente, paralel cu crearea si dezvoltarea unor campusuri educationale cu dotari complexe (scoala, facilitati de cazare, cantina,

biblioteca, ateliere, sali si terenuri de sport). Necesarul estimat este de circa 480 campusuri (POS Regional) concentrate cu precadere asupra invatamantului profesional si tehnic in jurul nucleelor reprezentate de scolilor de arta si meserii, cu specializari adaptate la cerintele actuale si de perspectiva ale pietei muncii si la specificul regional.

Actiunile care vizeaza dezvoltarea serviciilor de orientare si consiliere, atat pentru elevi cat si pentru parintii sau familiile acestora, se vor concentra cu precadere asupra zonelor rurale, comunitatii roma si altor grupuri dezavantajate. Pentru promovarea culturii antreprenoriale prin educatie se vor introduce cursuri cu caracter aplicativ, inclusiv activitati extracurriculare, pentru dobandirea unor deprinderi utile in vederea insertiei pe piata muncii.

Proiectele in curs de finalizare urmaresc sporirea atractivitatii carierei didactice prin imbunatatirea sistemelor de recrutare si mentinere in domeniul invatamantului a celor mai buni absolventi de universitate, accesul cadrelor didactice la programele de licenta si masterat, inclusiv cele de masterat pedagogic si interdisciplinar, dezvoltarea de noi profesii in educatie (« learning developer », asistent educational pentru copiii cu cerinte educationale speciale etc.). Pentru imbunatatirea calitatii invatamantului preuniversitar la toate nivelurile se va introduce un sistem unitar de certificare si acordare de credite profesionale transferabile. Tinand seama de faptul ca utilizarea tehnologiilor informationale in procesul de predare/instruire se situeaza in Romania la un nivel mult inferior fata de celelalte tari UE, toate programele de pregatire si perfectionare a invatatorilor, profesorilor si formatorilor vor include module obligatorii de studiu in acest domeniu.

In vederea gestionarii impactului tendintelor demografice negative asupra personalului didactic vor fi avute in vedere programe speciale de reconversie catre activitati de orientare si consiliere, activitati extracurriculare, precum si de mobilitate geografica si ocupationala a cadrelor didactice.

O imbunatatire substantiala a calitatii in **invatamantul universitar si post-universitar** se asteapta in urma elaborarii si aplicarii Cadrului National al Calificarilor din Invatamantul Superior. Aceasta presupune introducerea unor criterii si practici transparente pentru definirea calificarilor si procedurilor de validare, dezvoltarea unor solutii informatice pentru managementul acestui proces, formarea unui contingent de evaluatori de calitate a actului didactic si a finalitatii acestuia in invatamantul superior. Se prevede ca ponderea universitatilor care vor primi acreditarea prin prisma noilor standarde de asigurare a calitatii sa ajunga, in 2015, la 90%. Potrivit recomandarilor formulate in cadrul dezbaterilor publice asupra prezentei Strategii, in vederea depasirii rezistentei la schimbare a unor structuri osificate, se impune atragerea in operatiunile de audit, evaluare si certificare, conform standardelor de calitate recunoscute international pentru invatamantul superior, a expertizei oferite de specialisti independenti din strainatate in sistemul « *peer review* ».

Cresterea relevantei invatamantului superior pentru piata muncii reclama ajustarea programelor existente sau elaborarea, dupa caz, a unor noi programe de licenta si masterat. In acest scop se are in vedere intarirea interactiunii dintre universitati, comunitatea de afaceri si sectorul cercetare-dezvoltare-inovare sub forma unor parteneriate consolidate, inclusiv prin constituirea unor formatiuni interdisciplinare complexe de tip « cluster ».

Pentru a raspunde cerintelor societatii bazate pe cunoastere se impune largirea si diversificarea ofertei de educatie post-universitara in tara si in strainatate, inclusiv prin realizarea unor parteneriate cu universitati cu traditie si performante recunoscute din alte tari ale UE. Aceasta presupune si o reajustare a alocarii fondurilor disponibile intrucat, in anul 2006, din totalul bugetului pentru invatamant superior, numai 0,16% a revenit studiilor doctorale, iar programele post-doctorale nu au beneficiat de finantare publica. La nivelul anului 2015 se prevede ca ponderea doctoranzilor care au obtinut titlul de doctor din totalul celor sprijiniti sa ajunga la 90%.

Promovarea principiului educatiei permanente prin **invatarea pe tot parcursul vietii** reprezinta pentru Romania o directie de actiune prioritara, data fiind serioasa ramanere in urma in privinta participarii la diferite forme de calificare, reciclare sau perfectionare profesionala (de peste 5 ori sub media UE). Preocuparile in acest domeniu sunt esentiale pentru dezvoltarea personala, civica si sociala, precum si din perspectiva sanselor de obtinere a unui loc de munca mai bine remunerat prin valorificarea rezultatelor invatarii dobandite, de la educatia timpurie pana la studiile post-universitare si alte forme de educatie a adultilor in contexte formale cat si non-formale sau informale. Ratiunea dezvoltarii si diversificarii acestor modalitati de educatie si formare profesionala rezida in cresterea relevantei competentelor si cunostintelor astfel obtinute de catre participanti pe piata muncii.

Dezvoltarea campusurilor educationale preuniversitare precum si a parcurilor tehnologice de nivel superior va oferi baza logistica, alaturi de alte facilitati create anume in acest scop, pentru sistemele de reimprospatare a cunostintelor, recalificare si dobandirea de noi deprinderi ocupationale adecvate cerintelor de pe piata muncii pentru adulti.

Programele si formele de educatie permanenta se adreseaza tuturor grupelor de varsta si nivelurilor de calificare, dar au o importanta speciala in cazul tinerilor, in special al celor care au abandonat scoala inainte de finalizarea cursurilor (rata somajului la aceasta categorie este de 3,5 ori mai mare decat somajul general), al persoanelor varstnice apte de munca si al paturilor defavorizate sau altor grupuri vulnerabile. Amploarea fenomenelor constatate in Romania, ca si experienta pozitiva dobandita in alte tari ale UE, reclama o abordare coerenta la nivel national, corelata inter-sectorial si realizata in conlucrare cu partenerii sociali.

Fata de numarul de participanti la programe de calificare si reciclare profesionala de 187 mii persoane in anul 2004, se prevede ca, la nivelul anului 2015, efectivele sa ajunga la minimum 360 mii, din care 160 mii femei; ponderea elevilor sau studentilor sprijiniti in tranzitia de la scoala la viata activa care au obtinut un loc de munca sau au participat la cursuri ulterioare sa ajunga la 65%, iar numarul celor ce beneficiaza de serviciile de consiliere in cariera sa creasca de la circa 86 mii in 2005 la 400 mii in 2015.

Intregul sistem de educatie si formare profesionala va trebui sa internalizeze **principiile si obiectivele dezvoltarii durabile** ca element integrator al ansamblului de cunostinte, aptitudini si deprinderi necesare existentei si performantei personale in lumea moderna. Educatia pentru dezvoltare durabila poate fi o disciplina de studiu distincta dar, potrivit celor mai bune practici din tarile UE, ar trebui sa fi infuzata in toate programele

de pregătire, organizate prin discipline sau module, de la științele naturii la responsabilitatea civică și de la sustenabilitatea producției și consumului în raport cu resursele la însușirea principiilor diversității culturale, buneii guvernării și statului de drept.

Educația pentru dezvoltare durabilă nu trebuie să se rezume la un punct de vedere ecologist. Ea se dezvoltă ca un concept larg și cuprinzător, reunind aspecte interconectate referitoare la mediu, ca și la problemele economice și sociale. Raportarea la gama extinsă și diversificată de teme care se asociază principiilor dezvoltării durabile necesită o abordare inter- și trans-disciplinară în formule educationale integrate și complementare care să țină seama totodată de specificitatea condițiilor locale, naționale și regionale ca și de contextul global.

În acest cadru general trebuie considerată punerea la punct a unor programe diferențiate pentru mediul urban și cel rural în privința cultivării sustenabilității și implicării active a tinerilor și cadrelor didactice în elaborarea și punerea în aplicare a unor proiecte și programe compatibile cu obiectivele dezvoltării durabile (de pildă, în cadrul Agendei Locale 21).

Pentru ca obiectivele și măsurile incluse în Programul Operațional Sectorial privind Dezvoltarea Resurselor Umane să aibă impactul dorit este necesar ca politicile educationale și de formare profesională aflate în curs de elaborare să gasească răspunsuri precise la o seamă de preocupări care au o relevanță directă pentru perspectiva dezvoltării durabile a României. Prin corelare cu strategiile naționale și programele sectoriale și ținând seama de evoluțiile demografice previzibile, va trebui să se identifice profilul de resurse umane de care România va avea nevoie, explicitat pe niveluri educationale, astfel încât să legitimizeze restructurările de sistem și elaborarea programelor de studiu și curriculum pe baza rezultatelor așteptate ale învățării. Va putea fi asigurată astfel o abordare sistemică, generatoare de efecte optime pe termen mediu și lung.

Elucidarea acestor aspecte și convenirea unei **viziuni strategice** pe termen mediu și lung, în baza principiilor și priorităților generale formulate în Pactul pentru Educație din februarie 2008, vor trebui să fie finalizate în 2009, anul în care se va fundamenta Strategia UE post-Lisabona orizont 2010 și se va negocia alocarea contribuțiilor financiare pentru exercitiul bugetar UE 2014-2020.

Alocările pentru **finanțarea programului de dezvoltare a resurselor umane** din fondurile structurale ale UE (Fondul Social European) pentru perioada 2007-2013 se ridică la circa 3,5 miliarde euro, reprezentând 85% din valoarea totală, cu o contribuție națională de 613 milioane euro. Nivelul indicativ al cheltuielilor pentru atingerea obiectivelor Strategiei de la Lisabona este estimat la 93,27% din totalul alocărilor din fondurile UE.

Orizont 2020. Obiectiv național: Atingerea nivelului mediu de performanță al UE-27 în domeniul educației și formării profesionale, cu excepția serviciilor în mediul rural și pentru grupurile dezavantajate unde țintele sunt cele ale UE pentru 2010.

Pentru acest orizont de timp se pot avea în vedere, sub rezerva elaborărilor și fundamentării ulterioare, următoarele **directii strategice de acțiune**:

- Restructurarea ciclurilor de învățământ pe baza profilului de formare specific și redefinirea programelor de pregătire în funcție de nivelurile de referință agreate pentru Cadrul Național al Calificărilor, astfel încât să fie asigurată transparența sistemului care sprijină învățarea pe tot parcursul vieții precum și mobilitatea ocupatională. Operațiunile de restructurare trebuie să ducă la asigurarea accesului și la îmbunătățirea substanțială a calității ofertei de pregătire prin dobândirea de competențe care să susțină dezvoltarea personală, competitivitatea și dezvoltarea durabilă;

- Dezvoltarea capacității și inovației instituționale, având la bază managementul cunoașterii, și crearea rețelelor de cooperare care să includă parteneriatele public-privat în condițiile descentralizării sistemului de învățământ și al autonomiei universitare;

- Profesionalizarea managementului educațional și școlar și a guvernantei prin formarea resurselor umane pentru leadership eficient, pentru promovarea atitudinilor participative, proactive și anticipative și prin dezvoltarea competențelor specifice, acordând aceleași priorități celor sociale și personale.

Opțiunea pentru promovarea învățării pe tot parcursul vieții va include centrarea educației și formării profesionale pe cel care învață, ceea ce înseamnă și deschiderea sistemului formal de educație prin recunoașterea achizițiilor de învățare dobândite în contexte non-formale sau informale. Este de așteptat ca, până în 2020, să existe acces real la centre de validare a competențelor dobândite în asemenea contexte, promovând astfel importanța acordată experienței de viață și muncii și relevanța ofertei educaționale atât pentru aspirațiile celor care învață cât și pentru nevoile de dezvoltare economică și socială.

Se va desăvârși procesul de dezvoltare a bazei instituționale și logistice a sistemului educațional național, paralel cu diversificarea ofertei educaționale non-formale și informale. Cuprinderea în sisteme de învățare permanentă, recalificare sau reciclare profesională se va ridica la minimum 15% din grupa de vârstă 25-64 ani.

În domeniul pregătirii cadrelor didactice nevoile de formare inițială și continuă se vor proiecta pe baza studiilor prospective privind dezvoltarea României. Se vor introduce sisteme flexibile pentru înnoirea stocului de cunoștințe al personalului din învățământ, punând accentul pe promovarea comportamentelor de tip « practician reflexiv », capabil să transmită abordări interdisciplinare în susținerea dobândirii rezultatelor învățării, în particular a celor derivate din comandamentele sociale ale dezvoltării durabile.

Tinerii absolvenți vor capăta deprinderea de a se instrui pe tot parcursul vieții și versatilitatea necesară pentru a fi competitivi pe piața muncii din Uniunea Europeană.

Aplicarea Strategiei Educației pentru Dezvoltare Durabilă va avea ca rezultat dezvoltarea unor programe de studiu diferențiate conform specificului regiunilor și nevoilor elevilor/studentilor, având drept caracteristici comune acoperirea unui spectru larg și echilibrat de domenii ale cunoașterii pentru înțelegerea în profunzime a legăturilor corelative între aspectele economice, sociale și de mediu, însușirea limbilor străine, oportunități pentru învățare trans-disciplinară, dobândirea de deprinderi de planificare/cercetare atât la nivel individual cât și în echipe, implicarea participativă în serviciile pentru comunitate. Va fi promovat spiritul de responsabilitate față de problemele globale comune, de respect față de valorile universale, multiculturalitate și specific identitar, precum și de curiozitate creatoare și interogare continuă.

Vor continua eforturile pentru extinderea invatamantului si formarii profesionale de calitate in mediul rural, cultivarea egalitatii de sanse si atragerea in sistemul educational a tinerilor din grupurile defavorizate.

Orizont 2030. Obiectiv national: Situarea sistemului de invatamant si formare profesionala din Romania la nivelul performantelor superioare din UE-27; apropierea semnificativa de nivelul mediu al UE in privinta serviciilor educationale oferite in mediul rural si pentru persoanele provenite din medii dezavantajate sau cu dizabilitati.

Principiile si practicile dezvoltarii durabile vor fi incorporate organic in ansamblul politicilor educationale. In baza directiilor strategice care urmeaza sa fie convenite, in linii generale, in anul 2009, se vor realiza exercitii de viziune bazate pe evaluarea rezultatelor obtinute la fiecare 5 ani, cel relevant pentru orizontul 2030 fiind 2019.

Eficienta interna si externa a sistemului de educatie, de la educatia timpurie la studiile post-doctorale, de la educatia formala la cea non-formala, de la formarea profesionala initiala si continua pana la accesul echitabil la invatare, in conditii de calitate, va fi in continuare obiectivul principal. Invatarea eficienta va ramane o prioritate, iar formele si metodele de predare vor fi caracterizate prin diversitatea si flexibilitatea abordarilor pedagogice si se vor concentra pe formarea deprinderii de a invata si de acumula cunostinte utile si a capacitatii de a aplica aceste deprinderi intr-un spectru larg de domenii.

Metodologia de evaluare, certificare si atestare a calitatii actului educational precum a relevantei acestuia pe piata muncii se va alinia la procedurile de *benchmarking* adoptate in Uniunea Europeana si la cele mai bune practici existente pe plan mondial.

2.2. Cercetarea stiintifica si dezvoltarea tehnologica, inovatia

Sectorul cercetare-dezvoltare-inovatie a suferit, probabil, cel mai mult de pe urma « pierderilor colaterale » cauzate de tranzitia dureroasa, adesea haotica, a Romaniei la economia de piata. Tarele care fusesera evidente inca din anii '80 ai secolului trecut au fost exacerbate timp de aproape 15 ani de o subfinantare cronica (intr-o proportie, raportata la PIB, de peste trei ori mai mica decat media UE) si o restructurare intarziata a sectorului, ducand la reducerea drastica a numarului de cercetatori activi (cu circa 30%, adica 2,6 cercetatori la 1000 de persoane angajate, fata de media de 7,8 in UE-25) simultan cu modificarea negativa a mediei lor de varsta (64% peste 40 de ani). Aplicarea unor strategii de supravietuire dictate de penuria de resurse a afectat grav atractivitatea carierei de cercetare, ceea ce s-a tradus prin migrarea masiva a cercetatorilor performanti catre alte sectoare ale economiei sau in strainatate, dublata de scaderea influxului de tineri talentati care au fost descurajati de remunerarea slaba si de lipsa de claritate si transparenta a criteriilor de promovare profesionala.

Prelungirea acestei situatii a avut un impact nefavorabil si asupra mentinerii si dezvoltarii infrastructurii de cercetare precum si asupra relatiilor de colaborare internationala in domeniu, chiar si in acele subramuri unde performantele si dotarile existente situau cercetarea romanescă la un nivel competitiv pe plan european. Ca urmare a acestei combinatii de factori, numarul de cercetatori raportat la populatia Romaniei

reprezinta doar o treime din media tarilor UE, iar din punct de vedere calitativ numarul de lucrari stiintifice produse de autori romani sau de citate referitoare la rezultatele cercetarilor lor in publicatiile internationale de prestigiu, precum si numarul de brevete romanesti inregistrate sau supuse spre aprobare in tara sau in strainatate se plaseaza la cote scazute (locul 69 in lume), cu mult sub potentialul existent.

Orizont 2013. Obiectiv national general : Atingerea mediei UE la indicatorii de baza ce descriu structura si performanta sistemului de cercetare, dezvoltare si inovare.

Strategia Nationala de Cercetare, Dezvoltare si Inovatie 2007-2013 elaborata, in urma unei largi consultari cu factorii interesati, sub egida Autoritatii Nationale pentru Cercetare Stiintifica in decembrie 2006 si insusita de Guvernul Romaniei in 2007 cuprinde o evaluare critica a situatiei actuale, viziunea generala pentru viitor, detalieria obiectivelor strategice, aplicatii privind cercetarea exploratorie si de frontiera, prioritatile investitiei publice si promovarea inovarii, precum si masurile concrete de implementare si monitorizare a Strategiei. In elaborarea Strategiei s-au avut in vedere coherenta cu principalele documente specifice ale UE (in special Strategia Lisabona revizuita-2005, participarea la Programul Cadru 7 pentru stiinta si tehnologie si la alte instrumente de colaborare specifice) precum si complementaritatea si sinergia cu politicile generale, strategiile sectoriale si programele operationale adoptate pe plan national.

In acest scop au fost definite trei **obiective strategice**:

(a) **Crearea de cunostinte** prin obtinerea unor rezultate stiintifice si tehnologice de varf, cresterea vizibilitatii internationale a cercetarii romanesti si transferul rezultatelor in economie si societate, ameliorarea substantiala, calitativa si cantitativa, a performantei capitalului uman din cercetare, inclusiv prin dezvoltarea unor poli de excelenta;

(b) **Cresterea competitivitatii economiei romanesti** prin promovarea inovarii cu impact efectiv la nivelul agentilor economici, accelerarea transferului tehnologic, deplasarea accentului spre exercitii de rezolvare a problemelor complexe (problem solving) cu aplicabilitate directa, stimularea parteneriatelor cu firmele din sectoarele productiei si serviciilor pe baze competitive, crearea de centre de competenta si platforme tehnologice;

(c) **Cresterea calitatii sociale** a cercetarii prin generarea de solutii conceptuale si tehnologice cu impact direct in elaborarea si implementarea politicilor publice si corelarea acestora in special in domenii precum sanatatea publica, protectia mediului, infrastructura, amenajarea teritoriului si gestionarea durabila a resurselor nationale pe baze eco-responsabile.

Pentru implementarea acestei viziuni strategice sunt prevazute **obiective specifice**, unele dintre acestea continand si tinte numerice cu referinta la media UE:

- **Cresterea performantei** prin plasarea cercetarii din Romania in grupul primelor 35 de tari in privinta aparitiilor in publicatiile indexate ISI (locul 48 in 1995-2005), cresterea de 10 ori a numarului de brevete EPO la un milion de locuitori (1,72 in 2003 fata de media UE de 137), triplarea numarului de brevete OSIM fata de 2006 si crestere ponderii brevetelor high-tech, dublarea ponderii firmelor inovative (19% in 2002-2004);

- **Dezvoltarea resurselor sistemului** prin triplarea numarului de cercetatori concomitent cu descresterea mediei de varsta sub 40 de ani, asigurarea unui numar mediu anual de 2000 burse doctorale, o pondere de 50% de doctori si doctoranzi in totalul cercetatorilor, cresterea atractivitatii carierei de cercetator si aplicarea unor criterii de performanta in promovarea profesionala, atragerea in institutiile de cercetare sau in proiecte realizate in Romania a unor cercetatori de valoare sau de perspectiva din strainatate sau din randul diasporei stiintifice romanesti, facilitarea accesului la infrastructuri de cercetare performante in tara si in strainatate, in special in UE;

- **Antrenarea sectorului privat** prin cresterea cheltuielilor private pentru cercetare-dezvoltare la 1,5 din PIB, stimularea mediului privat pentru asimilarea rezultatelor cercetarii in productia de bunuri si servicii, dezvoltarea parteneriatelor public-privat in stiinta si tehnologie si a interfetelor specializate intre cerere si oferta, simplificarea accesului firmelor inovative la schemele de cofinantare in colaborare cu cercetarea din universitati si institutiile publice;

- **Cresterea capacitatii institutionale** prin reducerea fragmentarii actuale a sistemului si incurajarea participarii la retele de cercetare pe plan national si international, afirmarea institutiilor de invatamant si cercetare romanesti ca actori pe piata internationala a cunoasterii si parteneri valabili ai firmelor, profesionalizarea managementului cercetarii, evaluarea independenta, preferabil internationala, a performantei cercetarii cu finantare publica, consolidarea rolului stiintei in societate prin promovarea eticii si egalitatii de sanse precum si a comunicarii si dialogului stiinta-societate;

- **Extinderea cooperarii internationale** prin participarea la programe si proiecte transfrontaliere si intierea altora noi, o mai buna prezenta a Romaniei in organismele reprezentative la nivel european si international, incurajarea participarii diasporei stiintifice romanesti la proiecte realizate in Romania si la evaluarea proiectelor, programelor si politicilor publice relevante.

Strategia ofera o viziune integrata a cercetarii in sistemul economiei bazate pe cunoastere, cu interfetele sale multiple cu societatea, mediul financiar, de informare si politic, statueaza necesitatea evaluarii cercetarii in functie de capacitatea sa inovativa si subliniaza importanta gestionarii si administrarii profesioniste a cercetarii cu accent pe managementul contractelor, resurselor financiare si drepturilor de proprietate intelectuala. Pe baza unui cuprizzator exercitiu de foresight, primul de acest gen in domeniul stiintei si cercetarii in Romania, Strategia stabileste **domeniile prioritare** ale activitatilor de cercetare-dezvoltare cu finantare publica: tehnologiile societatii informationale; energia; mediul; sanatatea; agricultura, securitatea si siguranta alimentara; biotehnologia; materiale, procese si produse inovative; spatiu si securitate; cercetari socio-economice si umaniste.

In domeniul **inovarii** obiectivul propus este ca, in ciuda decalajelor existente in prezent, ponderea firmelor din Romania care introduc produse sau servicii inovative sa se apropie de media UE spre sfarsitul perioadei de referinta. In scopul promovarii unor politici coerente de inovare se are in vedere introducerea unui sistem de coordonare transversala la nivel national, crearea unui portal dedicat intreprinderilor, in special IMM-urilor, lansarea unor programe partial subventionate de pregatire in domeniul

managementului inovării și dezvoltarea unor entități de transfer tehnologic (de la brevet la produs, serviciu sau proces) în cadrul unităților de învățământ și cercetare ca premisa pentru formarea unor clustere științifice și de inovare. Strategia prevede modalități flexibile de racordare la tendințele în curs de articulare în cadrul UE privind inovarea în servicii, reglementările privind ajutoarele de stat pentru cercetare-dezvoltare, brevetarea la nivel european și protejarea proprietății intelectuale pentru conținutul digital.

Prioritățile strategice și domeniile enumerate indică în mod clar disponibilitatea și capacitatea sectorului de cercetare-dezvoltare-inovare de a contribui la traducerea în practică a preceptelor dezvoltării durabile, favorizând crearea de noi compatibilități și sinergii prin abordări pluridisciplinare complexe. În mod progresiv, adoptarea și însușirea organică a principiilor și obiectivelor dezvoltării durabile va determina apariția unor noi elaborări științifice teoretice și aplicative pe liniile de joncțiune dintre domeniile de studiu tradiționale constituindu-se într-un efort superior de sinteză.

Măsurile pentru asigurarea unui **cadru instituțional** adecvat de implementare a Strategiei includ activitatea Consiliului Național pentru Politica Științei și Tehnologiei cu misiunea de a veghea asupra corelării politicilor relevante la nivel inter-departamental și a Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică, organism executiv însărcinat cu planificarea strategică, elaborarea, aplicarea și monitorizarea politicilor și programelor, în special a Planului Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare. În acest scop vor fi create trei noi instituții publice: Consiliul Cercetării, Consiliul pentru Dezvoltare Tehnologică și Consiliul pentru Inovare. Academia Română, ministerele și academiile de ramură își elaborează propriile planuri de implementare a Strategiei.

Efortul combinat de **finanțare** din surse publice și private pentru activitățile de cercetare, dezvoltare și inovare se prevede ajunga la 2,3% din PIB la orizont 2013 (2,5% în 2015), apropiindu-se astfel de realizarea obiectivului UE (3% în 2010). Finanțarea publică a acestui sector a cunoscut o dinamică ascendentă în ultimii ani (0,18% din PIB în 2004, 0,54% în 2007, 0,75% în 2008), având ca țintă 1% în 2010. Se au în vedere măsuri adiționale de natură fiscală și folosirea flexibilă a fondurilor structurale și a ajutoarelor de stat, într-un mod compatibil cu reglementările UE, pentru încurajarea investițiilor în transferul de tehnologie și promovarea inovării, în special pentru IMM-uri.

Operațiunile de **monitorizare și evaluare** se bazează pe indicatorii de performanță incluși în planurile de implementare. În fiecare an se va da publicității un raport asupra îndeplinirii obiectivelor stabilite. În anul 2010 se va publica raportul independent de evaluare la mijlocul perioadei de implementare (mid-term report) iar în anul 2013 se va realiza un studiu post-implementare și de impact și se va proceda la corectia Strategiei pentru o nouă perioadă, având la bază evaluarea rezultatelor obținute, analiza funcționării sistemului în ansamblu precum și considerarea elementelor prospective legate de evoluția științei și tehnologiei.

Orizont 2020. Obiectiv general: Incadrarea cercetării românești în fluxul principal al evoluțiilor științifice și tehnologice din UE; generalizarea activităților inovative; apariția unor centre de excelență cu impact internațional.

Se are în vedere perfecționarea în continuare a cadrului legislativ, regulatoriu și instituțional, dezvoltarea interfetei cu firmele inovative și promovarea cofinanțării cu capitalul privat. Cheltuielile publice pentru cercetare-dezvoltare-inovare în universități și unități specializate se vor ridica la cel puțin 3% din PIB.

Orizont 2030. Obiectiv general: Statornicirea principalelor elemente ale societății și economiei bazate pe cunoaștere; contribuții esențiale ale cercetării românești la realizarea obiectivelor complexe ale dezvoltării durabile

Documentele consultate nu oferă proiecții de viitor dincolo de orizontul 2020.

3. Instrumente financiare și economice

În etapa actuală nu se are în vedere constituirea unui buget separat pentru implementarea obiectivelor Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă. Revizuirile ulterioare, începând cu iunie 2011, vor determina necesitatea și fezabilitatea acestor măsuri. Obiectivele-tintă ale prezentei Strategii și reviziilor sale ulterioare vor constitui puncte de reper pentru alcatuirea bugetelor naționale și locale (anuale și multi-anuale) și pentru formularea și susținerea propunerilor României în vederea elaborării și aprobării alocărilor financiare în cadrul viitoarelor exerciții bugetare ale UE (2014-2020 și 2021-2027).

În programarea cheltuielilor și definirea perspectivelor realiste de accesare a diferitelor surse de finanțare se va ține seama și de actualele tendințe din cadrul UE privind transparența preturilor de piață pentru a reflecta costurile economice, sociale și de mediu, transferul poverii fiscale de la forța de muncă la consumul de resurse și energie și/sau poluare, precum și reforma subvențiilor care urmează a fi decisă până la sfârșitul anului 2008.

Sursele de finanțare posibile pentru realizarea obiectivelor Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă, conform Planului Național de Dezvoltare, Programelor Operationale Sectoriale și planurilor de acțiune specifice aprobate sunt:

- Contribuția UE prin instrumentele structurale (Fondul European pentru Dezvoltare Regională, Fondul Social European, Fondul de Coeziune) pentru obiectivul « Convergență » și obiectivul « Cooperare teritorială europeană » și cofinanțarea națională publică (buget de stat, bugete locale, credite externe, alte surse publice) și privată aferentă.
- Fondurile de tip structural ale UE (Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală, Fondul European de Pescuit) și cofinanțarea națională aferentă din surse publice și private.
- Alocările exclusiv din surse publice naționale și locale destinate programelor de investiții pentru dezvoltare având obiective similare celor cofinanțate din fondurile comunitare sus-menționate.
- Credite externe pentru investiții din partea instituțiilor financiare internaționale (Banca Europeană de Investiții – BEI, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare – BERD, Banca Mondială etc.) precum și din alte surse (fonduri suverane,

fonduri private cu profil investitional etc.) pentru sustinerea unor proiecte nationale congruente cu obiectivele Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila si a Strategiei UE in materie.

- Alte instrumente financiare (incurajarea in continuare a investitiilor straine directe, utilizarea mai activa a pietei de capital, in speta prin lansarea de oferte publice initiale (IPO), largirea bazei de creditare bancara prin stimularea economisirii interne, dezvoltarea instrumentelor de plasament pe termen lung, concesionarea unor proiecte de infrastructura si utilitati publice, promovarea parteneriatelor public-privat etc.).

Programarea financiara a Planului National de Dezvoltare 2007-2013 prevede un necesar de investitii in suma totala de 58.673,10 milioane euro care se pliaza perfect pe obiectivele stabilite de UE pentru alocarea fondurilor structurale si de coeziune. Din acest total circa 25 miliarde pot fi finantate prin intermediul fondurilor structurale ale UE care au o destinatie precisa si sigura, cu conditia asigurarii unei capacitati nationale de absorbtie cat mai mari. Diferenta se acopera din bugetul de stat, credite externe si alte surse.

Pentru finantarea suplimentara a obiectivelor Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila pot fi accesate, pe baze competitive, prin proiecte prezentate de catre statele membre ale UE, individual sau prin participarea la consortii, direct la Comisia Europeana, si alte fonduri ale UE care nu fac parte din fondurile structurale si de coeziune, cum ar fi de exemplu:

- Fondul de Solidaritate al UE care are ca obiectiv asigurarea asistentei financiare in cazul producerii unor calamitati, inclusiv ca efect al schimbarilor climatice, in valoare totala, pentru intreaga comunitate, de 1 miliard euro pe an.

- Programul « Marco Polo II » care sprijina interconectarea diferitelor modalitati de transport, imbunatatirea performantelor de mediu in transporturi si decongestionarea traficului in orase precum si pe retelele rutiere trans-europene, cu o alocare financiara totala de 450 milioane euro.

- Programul pentru competitivitate si inovare care sprijina obiectivele de sustenabilitate a productiei si consumului, cu o alocare financiara totala de 3,62 miliarde euro.

- Programul « Progres: ocuparea fortei de munca si solidaritatea sociala » pentru sustinerea introducerii sporurilor si facilitatilor pentru reducerea somajului, combaterea discriminarii, incurajarea egalitatii de sanse si promovarea incluziunii sociale, cu o alocare financiara totala de 743 milioane euro.

- Programul European pentru Ajustare Globala pentru sustinerea reconversiei profesionale si repositionarii pe piata fortei de munca a angajatilor afectati de schimbarile survenite in comertul global, cu o finantare totala de 3,5 miliarde euro pe an.

- Programul « *Lifelong learning* » (invatare pe tot parcursul vietii) pentru facilitarea mobilitatii cadrelor didactice si intarirea legaturilor dintre institutiile de invatamant si cele de formare profesionala continua prin intermediul programelor « Comenius », « Erasmus », « Leonardo da Vinci » si « Grundtvig », cu o alocare financiara de 6,97 miliarde euro.

- Programul-cadru 7 (*Framework Programme 7 – FP7*) pentru extinderea capacitatii de cercetare stiintifica, dezvoltare tehnologica si inovare in spatiul Uniunii Europene precum si cu alti parteneri, cu o alocare financiara de 53,272 miliarde euro.
- Programul retele trans-europene (*Trans-European Networks*) pentru facilitarea mobilitatii si circulatiei libere sustenabile a cetatenilor, bunurilor, capitalurilor si energiei intre statele membre ale Uniunii Europene, cu o alocare financiara de 8, 168 miliarde euro.

Pe langa aceste programe ale UE, Romania mai poate sa acceseze fondurile alocate prin Mecanismul Financiar al Spatiului Economic European constituit de statele Europei Occidentale care nu sunt membre ale UE (Elvetia, Islanda, Lichtenstein, Norvegia) destinate in principal intaririi capacitatii institutionale si administrative si proiectelor in domeniul protectiei mediului sau formarii profesionale, cu o alocare financiara in valoare de 40,5 milioane euro, atribuirea fondurilor facandu-se sub forma de grant in proportie de 65-85% in functie de rata de cofinantare din partea bugetului de stat sau bugetele locale.

4. Comunicare, mobilizarea actorilor si multiplicarea factorilor de success

Adoptarea Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila a Romaniei marcheaza inceputul unui proces de lunga durata care va duce, in etape succesive, la incetatenirea unui nou model de dezvoltare, in conformitate cu orientarile strategice convenite la nivel mondial, in cadrul Organizatiei Natiunilor Unite, si cu directivele Uniunii Europene. In aceste conditii, aducerea la cunostinta decidentilor la toate nivelurile si a publicului larg a principiilor dezvoltarii durabile si a obiectivelor prezentei Strategii nu se limiteaza la o campanie punctuala de popularizare ci trebuie sa reprezinte o preocupare permanenta, cu implicarea activa a tuturor factorilor interesati: autoritatile centrale si locale, partidele politice, asociatiile patronale si profesionale, partenerii sociali, sistemul de educatie si cercetare, societatea civila, mass media.

Se recomanda ca, dupa adoptarea Strategiei Nationale, sa se elaboreze un program de masuri concrete, cu responsabilitati si termene de executie precise, privind actiunile de informare, comunicare si diseminare a celor mai bune practici din experienta Romaniei si celorlalte state membre ale UE legate de implementarea obiectivelor dezvoltarii durabile. Se are in vedere ca orientarea si coordonarea Programului de Comunicare pe linie guvernamentala si administrarea fondurilor publice alocate in acest scop sa revina Comitetului Interdepartamental (a se vedea Partea V), in stransa conlucrare cu Consiliul Consultativ pentru Dezvoltare Durabila.

In perioada imediat ulterioara adoptarii Strategiei se vor intreprinde urmatoarele actiuni care au finantarea asigurata prin fondurile alocate in vederea elaborarii prezentei Strategii:

- Publicarea textului in limba romana al Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila, dupa finalizarea si aprobarea acestuia, sub forma de brosură si difuzarea catre autoritatile publice centrale si locale, partidele politice, comisiile parlamentare, asociatiile patronale si profesionale, unitatile de invatamant si cercetare, organizatiile neguvernamentale si alte formatiuni ale societatii civile si mijloacele de informare in

masa scrise si audio-vizuale. Un numar suficient de exemplare va fi pus la dispozitia Ministerului Afacerilor Externe pentru a fi transmis la oficiile diplomatice si consulare ale Romaniei pentru informarea rezidentilor romani in strainatate.

- Traducerea si publicarea textului Strategiei in limba engleza in vederea prezentarii la Comisia Europeana si difuzarii la Parlamentul European si alte institutii ale UE, precum si la alte institutii sau organizatii guvernamentale si neguvernamentale interesate.

- Mentinerea in functiune inca cel putin trei luni a site-urilor Internet dedicate exclusiv Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila, in regim interactiv, la Ministerul Mediului si Dezvoltarii Durabile si la Centrul National pentru Dezvoltare Durabila /PNUD din Bucuresti, pana la preluarea acestor atributii de catre Comitetul Interdepartamental si Consiliul Consultativ care vor dezvolta portale proprii pe acest subiect.

- Continuarea implicarii active a institutiilor, organizatiilor si persoanelor care au participat la elaborarea prezentei Strategii in prezentarea obiectivelor acesteia in cadrul unor intruniri publice cu grupuri-tinta (tineret, patronate, syndicate, organizatii neguvernamentale etc.), manifestari stiintifice (conferinte, simpozioane, seminarii) pe plan national, regional si local, articole si interviuri in presa scrisa si audio-vizuala.

Conform recomandarilor exprimate continute in Strategia pentru Dezvoltare Durabila a Uniunii Europene, se supun atentiei Comitetului Interdepartamental si Consiliului Consultativ pentru Dezvoltare Durabila urmatoarele masuri ce ar urma sa fie incluse in Programul de Comunicare:

- Producerea unor brosure de popularizare (*layman's guide*) care sa explice continutul notiunii de dezvoltare durabila si sa prezinte principalele obiective ale Strategiei UE si ale Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila.

- Incheierea unor conventii cu societatile publice de radiodifuziune si televiziune, vizand in special programele cu caracter educational, pentru includerea unor teme de prezentare sau dezbateri privind dezvoltarea durabila; achizitionarea de spatiu publicitar la posturile private de radio si TV pentru transmiterea de scurte mesaje de interes public legate de preceptele dezvoltarii durabile.

- Folosirea activa a retelelor regionale si locale constituite in cadrul implementarii programului Agenda Locala 21 si a metodelor de consultare publica folosite in cadrul acestui proces pentru diseminarea initiativelor reusite si celor mai bune practici in realizarea de proiecte concrete la nivelul comunitatilor prin aplicarea principiilor dezvoltarii durabile.

- Incurajarea Senatelor universitare sa includa in tematica recomandata pentru lucrarile de licenta, masterat sau doctorat subiecte consacrate promovarii directe sau indirecte a ideii de sustenabilitate si responsabilitate ecologica si facilitarea publicarii prioritare a celor mai meritorii lucrari de acest tip.

- Incurajarea autoritatilor si comunitatilor locale din Romania sa participe la Campania UE pentru municipalitati si orase sustenabile in vederea schimbului de bune practici si elaborarii de criterii calitative, indicatori si instrumente (cum ar fi evaluarile de impact) pentru aplicarea concreta a principiilor dezvoltarii durabile pe plan local si acordarea de premii anuale pentru cele mai reusite initiative.

- Promovarea in Romania, cu sprijinul asociatiilor patronale, partenerilor sociali si Camerelor de Comert si Industrie, a obiectivelor si practicilor Aliantei Europene pentru

Responsabilitatea Sociala Corporativa (*Corporate Social Responsibility – CSR*) in vederea lansarii voluntare in mediul de afaceri a unor initiative ce trec dincolo de cadrul minimal al cerintelor legale. Un exemplu punctual il constituie actiunea initiata, in martie 2008, in orasul Targu Mures, de catre asociatia studentilor in economie (AIESEC) si Banca Romana de Dezvoltare (BRD-Societe Generale) pentru colectarea si valorificarea deseurilor de hartie.

- Asigurarea prin masuri concrete a aplicarii integrale si consecvente in Romania a prevederilor Conventiei de la Aarhus privind accesul la informatii, participarea publica la procesul decizional si accesul la justitie in problemele de mediu.

Partea IV. Probleme si preocupari specifice situatiei din Romania

O serie de aspecte care tin de aplicarea preceptelor dezvoltarii durabile nu figureaza in Strategia pentru Dezvoltare Durabila a Uniunii Europene intrucat problemele respective au fost depasite de tarile care formeaza nucleul central al UE cu multe decenii in urma si deci nu mai constituie obiectul unei preocupari prioritare. In cazul Romaniei insa exista indicatori (ex. structura proprietatilor agricole, accesul la apa potabila si canalizare, infrastructura transporturilor, eficienta energetica si consumul de resurse raportat la PIB, productivitatea muncii, starea generala de sanatate, calitatea formarii profesionale etc.) care o plaseaza inca la un nivel inferior fata de majoritatea tarilor membre ale UE. Aceasta sectiune este consacrata tocmai elucidarii unor asemenea probleme ce se cer rezolvate paralel si simultan cu efortul de a realiza o conformitate deplina cu normele si standardele Uniunii Europene.

1. Riscuri si vulnerabilitati generate de factori endogeni si exogeni

Realizarea obiectivelor Strategiei pentru Dezvoltare Durabila a Romaniei poate fi influentata de aparitia unor perturbari generate de factori interni sau externi. Unele dintre aceste eventualitati pot fi prevazute, dar impactul lor este dificil de evaluat si prognozat, cantitativ sau ca esalonare in timp.

Modelul propus pe termen lung este unul potential, dinamica dezvoltarii fiind dependenta, intr-o anumita masura, de disponibilitatea resurselor si de conjuncturi. Devieri majore ale politicilor nationale de la obiectivele si angajamentele asumate de Romania ca stat membru al UE sunt putin probabile, dar sunt posibile anumite intarzieri sau necorelari in implementarea acestora.

Principalii **factori endogeni de risc** ar putea fi urmatoarii:

- Ajustarea conjunkturala a politicilor economice ca urmare a instabilitatii politice si/sau a nerespectarii principiilor dezvoltarii durabile, in functie de configuratia majoritatii parlamentare sau de doctrinele partidelor politice aflate la guvernare;
- Intarzierea implementarii unui sistem imbunatatit de luare a deciziilor si de crestere a responsabilitatii institutiilor publice in raport cu rezultatele politicilor promovate, analizelor de impact si utilizarii tehnicilor de monitorizare sistematica si activa;
- Continuarea actualelor tendinte demografice negative, accentuarea declinului demografic si producerea unor dezechilibre structurale cu profunde implicatii de natura eonica si sociala;
- Accentuarea neincrederii fata de impartialitatea, transparenta si operativitatea actului de justitie;
- Cooperarea formala si ineficienta a institutiilor publice cu sectorul privat (patronatele), asociatiile profesionale si partenerii sociali in elaborarea si implementarea politicilor publice si a masurilor pentru cresterea competitivitatii bazate pe sporirea

productivitatii resurselor materiale consumate si a muncii, precum si pe promovarea prioritara a exportului si asigurarea echilibrelor macroeconomice;

- Selectarea dupa principii clientelare a prioritatilor in alocarea financiara a fondurilor cu caracter public in detrimentul proiectelor cu impact economico-social major si efecte pozitive asupra mediului, bazate pe evaluarea competenta a raportului efect/efort financiar, pe termen mediu si lung;

- Intarzierea descentralizarii si a masurilor pentru cresterea substantiala a capacitatii administrative, a potentialitatii de a genera proiecte eligibile pentru finantare din punctul de vedere al eficientei economice, sociale si ecologice si de a executa asemenea proiecte in cadrul termenelor stabilite prin studiile de fezabilitate; amanarea acestor masuri poate reduce gradul de accesare a fondurilor UE si a posibilitatilor de acoperire a deficitului de cont curent;

- Eficienta limitata a politicilor orientate spre continuarea procesului de dezinflatie, ceea ce poate avea o influenta nefavorabila serioasa asupra echilibrelor macroeconomice si cresterii economice sustenabile;

- Capacitatea limitata de a anticipa aparitia unor fenomene meteorologice extreme ca urmare a schimbarilor climatice (perioade prelungite de seceta, inundatii, pandemii) si de a lua masuri pentru limitarea efectelor posibile ale acestora asupra sanatatii si bunastarii populatiei, agriculturii si preturilor la produsele agroalimentare;

- Continuarea tendintelor de crestere exagerata a creditelor de consum si a importurilor pentru consumul curent;

- Cresterea veniturilor in neconcordanza cu evolutia productivitatii muncii ca urmare a adoptarii unor decizii populiste in perioadele pre-electorale;

- Amanarea implementarii politicilor adecvate pentru reducerea intensitatii energetice si a masurilor pentru asigurarea necesarului de energie, in conditii sustenabile, pentru functionarea economiei si consumul populatiei;

- Utilizarea ineficienta a fondurilor publice destinate formarii initiale si continue a resurselor umane si stimularii activitatilor de cercetare-dezvoltare-inovare care reprezinta domenii de importanta majora pentru dezvoltarea durabila.

Printre **factorii de risc exogeni** care trebuie avuti in vedere s-ar putea numara:

- Accentuarea dincolo de limite sustenabile a fenomenului migratiei externe ca urmare adoptarii de catre unele tari mai dezvoltate a unor politici de imigrare avand nu numai o dimensiune economica, impusa de deficitul de forta de munca in anumite sectoare, ci si o dimensiune demografica pentru corectarea efectelor unei natalitati scazute si a procesului de imbatranire a populatiei;

- Amplificarea tendintelor de crestere a preturilor la petrol, gaze naturale, minereu de uraniu, ceea ce poate genera efecte serioase asupra inflatiei si a sigurantei energetice;

- Incertitudinile cu privire la atitudinile investitorilor straini fata de pietele emergente care ar putea fi cauzate, in principal, de cresterea deficitului extern si de lipsa de predictibilitate a politicii fiscale, cu efecte negative asupra volumului si calitatii investitiilor in sectorul productiv al economiei si asupra gradului de acoperire din aceasta sursa a deficitului de cont curent;

- Cresterea costurilor finantarii externe ca urmare a scaderii posibile a rating-ului de tara, ceea ce poate induce influente nedorite asupra cursului monedei nationale si asupra ratei inflatiei.

In vederea identificarii factorilor de risc si pentru **gestionarea situatiilor de criza** posibile se recomanda:

- Formarea unui contingent de evaluatori de risc si specialisti in managementul crizelor care sa fie inserati in structurile de suport decizional;
- Dezvoltarea, prin exercitii de foresight, de instrumente pentru prevenirea, gestionarea si atenuarea efectelor crizelor;
- Integrarea, pe baza competentelor profesionale, a specialistilor romani in retelele UE de experti in managementul crizelor;
- Pregatirea unor planuri de contingenta pentru anticiparea vulnerabilitatilor de sistem si a efectelor posibile ale unor situatii de criza care sa cuprinda si portofolii de solutii.

2. Cresterea sustenabila: transformarile structurale si echilibrele macro-economice

Prezenta Strategie porneste de la premisa ca realizarea unei dezvoltari accelerate pe termen mediu si lung in toate cele trei componente esentiale (economica, sociala si de mediu) nu este doar una dintre optiunile posibile ci reprezinta conditia esentiala pentru reducerea treptata, intr-un orizont de timp cat mai scurt posibil, a decalajelor care separa inca Romania de nivelul mediu al UE in privinta calitatii vietii si pentru asigurarea unei coeziuni reale, atat la nivel national cat si in cadrul mai larg al Uniunii Europene.

Evolutia economica a Romaniei din ultimii 7 ani (2001-2007), cu o rata medie anuala de crestere a produsului intern brut de peste 6%, fata de un ritm de sub 2% in UE-25, demonstreaza ca realizarea acestui obiectiv este posibila. Intrarea pe Piata Unica a Uniunii Europene, imbunatatirea mediului de afaceri si a cadrului concurential, consolidarea sectorului privat, cresterea ratei si calitatii investitiilor sunt factori incurajatori, care favorizeaza continuarea acestui proces.

Continuarea cresterii economice cu rate medii anuale ale PIB de 5,6-5,8% in perioada 2008-2013, de 4,8-5% in perioada 2014-2020 si de 3,8-4,2% in intervalul 2021-2030 constituie un obiectiv realist, aceste ritmuri fiind apropiate de evaluarile cu privire la PIB-ul potential pentru perioadele respective si compatibile cu cerintele de realizare a criteriilor de convergenta necesare pentru adoptarea monedei unice europene.

In conditiile extinderii liberei circulatii de bunuri si servicii si a efectelor globalizarii, competitivitatea si eco-eficienta vor reprezenta factori determinanti ai sustenabilitatii cresterii economice. Asigurarea performantei pe termen lung a economiei romanesti impune, prin urmare, adoptarea instrumente eficiente de politica economica, care sa permita gestionarea si valorificarea substantial imbunatatita a potentialului existent in anumite domenii-cheie, care determina dezvoltarea durabila intr-un cadru concurential.

O conditie esentiala pentru indeplinirea obiectivelor dezvoltarii durabile este implementarea unei combinatii adecvate de politici macroeconomice coerente prin care sa se asigure sustenabilitatea resurselor materiale si energetice folosite pentru cresterea economica, finantarea investitiilor strict necesare pentru modernizarea si cresterea competitivitatii sectoarelor productive si de servicii precum si a infrastructurilor,

calificarea si perfectionarea continua a fortei de munca in acord cu cerintele progresului tehnic si tehnologic. Din analiza evolutiei economice a Romaniei in ultimii 18 ani rezulta ca in acest scop se impune, de asemenea, solutionarea unor probleme de importanta principala:

- Imbinarea optima a initiativei private cu o rationala interventie publica pe baza unor politici flexibile de corectare a disfunctionalitatilor mecanismelor de piata. Interventia statului in economie trebuie sa vizeze numai domeniile in care se dovedeste ca piata ar solutiona problemele existente cu risipa de resurse sau intr-un timp mai indelungat, pornind de la investigatii si evaluari prealabile realizate in mod impartial, independent si transparent.

- Imbunatatirea semnificativa a structurii si atributiilor institutiilor publice centrale, regionale si locale, definirea mai precisa a responsabilitatilor si modului de conlucrare pentru a permite o evaluare corecta a performantelor obtinute si identificarea domeniilor in care se impun masuri pentru cresterea eficientei actului administrativ la toate nivelurile.

- Accelerarea descentralizarii conform principiului subsidiaritatii concomitent cu masuri pentru cresterea capacitatii administrative si a competentelor decizionale.

- Urmarirea sistematica a obiectivului coeziunii sociale ca premisa a dezvoltarii durabile si re-examinarea periodica, din aceasta perspectiva, a politicilor salariale, fiscale si sociale.

Fara a se substitui programelor existente de dezvoltare a Romaniei, prezenta Strategie propune o viziune focalizata pe atingerea unor obiective pe termen lung, care transced orizonturile curente de referinta si ciclurile electorale, prin prisma criteriilor de sustenabilitate stipulate in Directivile Uniunii Europene si a tendintelor principale care se contureaza pe plan mondial.

2.1. Asigurarea sustenabilitatii pe termen lung a consumurilor energetice si materiale bazata pe evaluarea realista a capacitatii de suport a capitalului natural.

Din datele prezentate in Partea III, Capitolul 1.1 a rezultat ca intensitatea energetica primara si cea finala sunt in Romania de peste trei ori mai ridicate decat nivelurile medii actuale din UE. De aici decurge constatarea ca exista un potential important pentru **reducerea consumului de energie**, principala sursa fiind cresterea eficientei energetice in sectoarele productive de bunuri si servicii si diminuarea pierderilor considerabile de energie in sectorul rezidential.

Potrivit programelor nationale in domeniul eficientei energetice, se prognozeaza ca intensitatea energiei primare se va putea reduce pana in anul 2013, fata de 2006, cu circa o treime, de la 0,511 la 0,34 tone echivalent petrol (tep) , iar pana in 2020 cu inca 23-24% (0,26 tep), ajungand la nivelul mediu al UE din 2006.

In aceste conditii, cresterile medii anuale ale PIB estimate pentru perioada 2008-2020 se pot realiza cu un consum total de energie primara aproximativ egal cu cel din anul 2006.

Pentru asigurarea sustenabilitatii consumului total de resurse materiale in raport cu gestionarea responsabila a capitalului natural se impune ca o preocupare prioritara **ameliorarea semnificativa a productivitatii resurselor**. Este de prevazut ca si legislatia primara si secundara a UE in materie sa evolueze in directia stabilirii unor obiective mai ambitioase si a unor reglementari mai exigente, in conformitate cu Agenda Lisabona reinnoita.

Din analiza evolutiei din ultimii ani a industriei prelucratoare din Romania a rezultat, de exemplu, ca in sectoarele energo- si material intensive (metalurgie, prelucrarea titeiului, substante si produse chimice, materiale de constructie), care, in plus, sunt poluante si reprezinta 25% din totalul productiei, se constata tendinta de reducere a productivitatii resurselor ca urmare a cresterii consumului intermediar. Comparativ cu anul 2000, in 2005 consumul total de resurse in industria metalurgica a crescut cu peste 48% in timp ce valoarea adaugata s-a redus cu 2,6%. In industria de prelucrare a titeiului, la o crestere cu 12,4% a valorii adaugate, consumul de resurse s-a majorat cu peste 50%. In anul 2005, productivitatea resurselor totale consumate in metalurgie a fost de numai 0,18, iar in prelucrarea titeiului 0,34, fata de 0,55 pe ansamblul industriei prelucratoare.

Exemple similare pot fi furnizate si in privinta productivitatii resurselor din agricultura si silvicultura. Si in acest caz se observa ca exista un potential insemnat pentru imbunatatirea substantiala a situatiei, intr-un termen rezonabil de timp, prin promovarea unor politici care sa stimuleze modernizarea tehnologica si cresterea ponderii produselor cu prelucrare avansata atat pentru export cat si pentru consumul intern.

Perfectarea, intr-o prima etapa, a unor acorduri voluntare cu asociatiile patronale (asa cum se procedeaza deja in unele tari ale UE) si adoptarea ulterioara a unor reglementari pentru transferul unei parti din impozitul pe munca spre impozitarea consumului de resurse materiale si energetice ar stimula operatorii economici sa actioneze pentru cresterea productivitatii resurselor, ceea ce ar avea, in final, un impact favorabil asupra costurilor si competitivitatii si asupra sustenabilitatii consumului de resurse.

Avand in vedere cresterea considerabila in viitor a ponderii importurilor de resurse primare de energie si materii prime, este necesara elaborarea unei strategii speciale atat pentru diversificarea surselor de aprovizionare cat si pentru securizarea acestora prin acorduri de lunga durata.

2.2. Modernizarea treptata a macrostructurii economiei pentru a corespunde cerintelor sociale si de mediu.

Cresterea ponderii serviciilor in formarea PIB de la 48,8% in 2006 la 58-60% in 2013 si 70% in 2020 (nivelul mediu actual din UE) si a calitatii acestora va determina si sporirea eficientei economice si a competitivitatii in celelalte sectoare economice, cu efecte sociale benefice asupra mobilitatii verticale a fortei de munca si a nivelului de calificare si remunerare. Dezvoltarea serviciilor de cercetare, consultanta, expertiza, informatica, a celor financiare si de perfectionare manageriala va contribui direct la cresterea productivitatii resurselor totale consumate pe ansamblul economiei, avand in vedere ca in sectorul serviciilor raportul dintre valoarea adaugata bruta si consumul intermediar este net superior celui din agricultura, industrie si constructii.

Ajustarea structurilor intersectoriale va avea loc în special prin stimularea dezvoltării prioritare a substructurilor care realizează valoare adăugată mare cu un consum mai redus de resurse, cu accent pe folosirea resurselor regenerabile sau reciclabile.

În industrie se va pune accentul pe dotarea cu tehnologii de complexitate medie și înaltă și pe dezvoltarea și introducerea în producția proprie a unor asemenea tehnologii cu efect important de antrenare și care pot avea o contribuție substanțială la creșterea volumului și eficienței exporturilor. Eco-eficiența și folosirea celor mai bune tehnologii disponibile (*best available technologies – BAT*) vor deveni, într-o măsură crescândă, criterii esențiale în deciziile investitoriale, nu numai în domeniul achizițiilor publice ci și în alte sfere ale activității economice.

Schimbările cele mai profunde se vor produce în mediul rural prin înlocuirea în mare măsură, pe parcursul vieții unei singure generații, a structurilor arhaice, practicilor de producție în agricultură și înfatisării satului românesc, în condițiile păstrării identității locale și culturale specifice. Dezvoltarea producției agro-alimentare organice, antrenarea comunităților locale în activități de ecologizare și conservare a mediului natural, cointeresarea lor directă în protejarea monumentelor și siturilor cu valoare istorică sau de patrimoniu cultural, asigurarea accesului la serviciile comunale și sociale de bază, reducerea și eliminarea săraciei, îmbunătățirea comunicațiilor și a relațiilor de piață vor contribui la estomparea treptată a discrepanțelor în privința calității vieții între sat și oraș.

Ținând seama de cerințele de dezvoltare în profil regional, de necesitatea unei absorbții optime a fondurilor cu cofinanțare comunitară și de nevoia de a atrage investiții suplimentare, mai ales pentru modernizarea infrastructurii edilitare, de transport și de susținere a agriculturii, se impune un efort sporit pentru constituirea și actualizarea permanentă a unui portofoliu de proiecte viabile, însoțite de analize de fezabilitate profesional alcătuite, care să întrunească sprijinul activ al tuturor factorilor de decizie și al comunităților locale.

2.3. Creșterea productivității muncii și îmbunătățirea ratei de ocupare

Nivelul productivității muncii pe ansamblul economiei (PIB pe persoană ocupată) cât și la nivel sectorial sau de întreprindere (valoare adăugată brută pe salariat) este încă mult inferior în România comparativ cu nivelul mediu al UE. Nivelul relativ scăzut al salariilor din România, în special al celor mici, se explică exact prin acest decalaj de productivitate care se reflectă, aproximativ în același raport, în calitatea locurilor de muncă și volumul veniturilor disponibile.

Reînnoirea lentă a bazei tehnologice, calitatea inferioară a infrastructurilor, subfinanțarea cronică, contribuția slabă a activităților proprii de cercetare-dezvoltare-inovare, performanțele scăzute ale produselor și serviciilor oferite pe piață, capacitatea insuficientă de adaptare la cerințele pieței globalizate au fost principalele cauze care au influențat negativ atât productivitatea muncii cât și randamentul folosirii resurselor. Deși în ultimii ani ritmul de creștere al productivității muncii în România, mai ales în industriile procesatoare și în construcții, a fost mai mare decât media UE, diferența rămâne foarte ridicată.

Intrucât productivitatea resurselor materiale (randamentul utilizării) și productivitatea muncii sunt determinanții principali ai eficienței și competitivității și, implicit, ai sustenabilității dezvoltării economice și sociale, se impun eforturi considerabile,

investitionale si de management, pentru remedierea situatiei si alinierea la standardele curente ale Uniunii Europene. Caracterul de urgenta al acestor masuri este pus in evidenta si de evolutiile demografice nefavorabile, cu tendinte de agravare in cazul Romaniei.

In acelasi timp, este necesara imbunatatirea ratei de ocupare a fortei de munca potential active care, in perioada 2002-2006, a fost in Romania de 57,9% comparativ cu media UE-27 de 63,1% in aceeași perioada.

Prin politicile de crestere a investitiilor in capitalul uman, se estimeaza o rata de ocupare de peste 62% in 2013, cu tendinta de imbunatatire constanta in perioadele urmatoare (64-65% in 2020).

2.4. Imbunatatirea managementului micro- si macro-economic

In perioadele urmatoare se impune o crestere considerabila a calitatii managementului economic la toate nivelurile, de la cel national sau regional pana la nivel de intreprindere sau exploatare agricola, pentru utilizarea eficienta si completa a resurselor de capital disponibile si atragerea unor surse de finantare suplimentare pentru investitii atat in dotarea cu tehnologie moderna cat si in formarea si perfectionarea fortei de munca, in cercetarea stiintifica, dezvoltarea tehnologica si inovare. Intrucat cresterea sustenabila a produsului intern brut este determinata de evolutia valorii adaugate realizate de operatorii economici, extinderea managementului performant este cruciala in toate verigile principale ale activitatii fiecarei unitati producatoare de bunuri sau servicii: administrativ si tehnic, tehnologic, financiar, logistic, comercial, precum si in gestionarea resurselor umane.

In acest scop este oportuna stabilirea de criterii specifice de performanta pentru manageri in sectorul public si incurajarea aplicarii unor standarde similare in sectorul privat, prin angajarea responsabilitatii actionarilor si consiliilor de administratie in monitorizarea performantei manageriale conform standardelor minimale stabilite pentru cresterea valorii adaugate, a competitivitatii si profitului.

Se are in vedere, de asemenea, re-evaluarea politicilor de amortizare a imobilizarilor corporale in corelatie cu evolutia progresului tehnologic din fiecare domeniu pentru a preveni uzura morala a utilajelor care genereaza consumuri majorate de resurse energetice, materiale si de munca si are efecte negative directe asupra competitivitatii.

Implementarea in activitatea curenta a firmelor a elaborarii de bugete multianuale, cel puțin pe termen mediu, este necesara atat pentru asigurarea unei viziuni pe termen lung privind perspectiva de dezvoltare cat si pentru fundamentarea unor politici eficiente in domeniul investitiilor si pentru adaptarea volumului si structurii productiei de bunuri si servicii la tendintele anticipate ale pietei.

2.5. Politica de investitii si diversificarea surselor de finantare

Nevoile specifice de dezvoltare ale Romaniei si asigurarea compatibilitatii politicilor economice, sociale si de mediu cu filonul principal de evolutie in cadrul UE necesita implicarea activa si responsabila a institutiilor publice centrale si locale, a sectorului privat, a asociatiilor profesionale, partenerilor sociali si societatii civile in mentinerea unui mediu de afaceri favorabil investitiilor de capital autohton si strain destinate modernizarii si dezvoltarii durabile a tarii.

Mentinerea unei rate de investitii mai mari decat in tarile cu economie matura din Europa fiind absolut necesara pentru realizarea unei convergente in termeni reali. Modernizarea infrastructurii energetice, de transport si edilitare (apa curenta si canalizare), invatamantului si sanatatii publice, dezvoltarea rurala si reducerea decalajului tehnologic si informational reclama un mare efort investitional. In vreme ce in majoritatea tarilor UE asemenea probleme au fost rezolvate cu decenii in urma, pentru Romania ele reprezinta prioritati esentiale.

Pentru cresterea ratei de investitii pe termen mediu si lung va trebui continuata politica de atragere a investitiilor straine directe, in special a celor care pot contribui substantial la cresterea exportului, astfel ca exportul sa devina determinantul principal al cresterii economice. Evolutia investitiilor straine directe din ultimii patru ani (2004-2007), cu o medie anuala de 6,2 miliarde euro, creaza premise pentru stabilizarea acestei tendinte si in perioadele urmatoare la nivele comparabile, chiar si in absenta unor mari privatizari, prin atragerea prioritara a investitiilor de tip *greenfield*.

Asigurarea surselor de finantare pentru investitiile publice si private necesita cresterea treptata a ratei economisirii interne de la 15,3% in anul 2007 la peste 20% in perioadele urmatoare, ca urmare a temperarii tendintelor de consum.

Dezvoltarea instrumentelor de economisire, pe baza practicilor aplicate cu succes in alte tari ale UE, pot include: dezvoltarea unei pieti pe care sa se poata tranzactiona liber titluri de stat, obligatiuni publice si corporative, instrumente de plasament pe termen lung la care sa aiba acces si persoane fizice; reglementarea unei pieti a ipotecilor in care sa se poata tranzactiona liber atat drepturile cat si, mai ales, garantiile ipotecare; stimularea instrumentelor si institutiilor de plasament colectiv, respectiv a fondurilor suplimentare de pensii si asigurarilor de viata care pot atrage sume importante prin angajamente pe termen lung (15-20 ani); incurajarea bancilor de economisire sa-si extinda activitatile in mediul rural.

De asemenea, este util sa se examineze costurile si beneficiile utilizarii unor instrumente fiscale pentru stimularea economisirii precum: reducerea sau anularea impozitarii dobanzii la depozitele populatiei in banci, deoarece mentinerea nivelului actual descurajeaza economisirea, puterea de cumparare a depozitelor ajunse la maturitate fiind in multe cazuri mai mica decat la data constituirii acestora; reducerea impozitului pe profitul reinvestit in scopul stimulării cheltuielilor de capital pentru cresterea competitivitatii si eco-eficientei produselor si serviciilor si diminuarea consumului curent generat de cheltuirea dividendelor.

Extinderea utilizarii pietei de capital prin listarea companiilor la care statul mai detine pachete semnificative de actiuni si imbunatatirea reglementarilor in acest domeniu poate atrage un volum considerabil de capital pentru asigurarea finantarii suplimentare directionate a marilor proiecte de infrastructura in scopul urgentarii finalizarii acestora, cu efecte economice si sociale benefice in profil spatial.

Dezvoltarea parteneriatelor public-privat nu trebuie sa se limiteze la concesionari, desi acestea trebuie incurajate in continuare, in conditii economico-financiare favorabile dezvoltarii durabile. Infiintarea unor companii noi, capitalizate partial prin oferte publice initiale (IPO), in care statul sau autoritatea locala detine un pachet minoritar in compania care face investitia si o exploateaza, dar care se capitalizeaza ulterior prin listarea pe bursa, poate constitui o alta solutie pentru reducerea efortului bugetar initial si a cheltuielilor de intretinere dupa darea in exploatare in cazul investitiilor in infrastructura.

Reducerea participării banilor publici diminuează în același timp potențialul de corupție și efectele negative asupra eficienței investițiilor.

Utilizarea completă și eficientă a fondurilor alocate prin programele UE poate contribui substanțial atât la creșterea ratei de investiții cât și la reducerea deficitului de cont curent, având în vedere că ponderea acestora în PIB este de circa 2,5% în 2008 și peste 3% în perioada 2010-2013, în timp ce contribuția României la bugetul comunitar se reduce de la 0,98% din PIB în 2008 la 0,7-0,8% în 2013. Se estimează că absorbția completă a fondurilor europene va contribui la un supliment de creștere a PIB de 15% până în anul 2015.

Accesarea în proporție scăzută a acestor fonduri în 2007 (circa 21%) impune luarea unor măsuri eficiente pentru eliminarea disfuncționalităților administrative în gestionarea acestora. Comparativ cu alte țări membre UE (Republica Cehă, Slovacia, Polonia, Ungaria) care au utilizat, în primul an după aderare, fondurile europene în proporție de 41-42% releva că accesarea acestor fonduri cu caracter public prezintă un anumit grad de dificultate, dar totuși aceste țări au atras fonduri mai mari decât contribuția lor la bugetul comunitar.

Pentru a intra în normalitate este necesară creșterea substanțială a capacității de a asigura proiecte eligibile și de a acorda consultanță și expertiză necesară în toate cele 8 regiuni de dezvoltare și în județe prin măsuri precum: creșterea rolului agenților de dezvoltare regională, atragerea în aceste agenții și motivarea unor specialiști cu înaltă calificare în domeniile specifice oportunităților reale din fiecare regiune; actualizarea permanentă a strategiilor și planurilor de dezvoltare regională, inventarierea și evaluarea fezabilității tuturor proiectelor existente și completarea portofoliului de proiecte atât pentru investiții destinate modernizării infrastructurii și serviciilor publice de bază cât și a proiectelor inițiate de întreprinzători privați; atragerea în elaborarea de proiecte a potențialului existent în instituțiile de proiectare-dezvoltare și în universitățile cu profil tehnic și economic, inclusiv atragerea studenților din anii terminali și masteranzilor care vor putea să-și susțină lucrările de diplomă cu asemenea proiecte pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial și inițierea de afaceri proprii după absolvire; analizarea măsurilor necesare pentru creșterea capacității de execuție a investițiilor, evaluarea necesarului de forță de muncă pe calificări și specialități și asigurarea acestuia prin formare inițială și recalificare.

2.6. Menținerea echilibrelor macroeconomice

Realizarea unei creșteri economice sustenabile, definite prin ratele medii anuale de evoluție a PIB, și a tintelor operationale ale prezentei Strategii la orizontul anului 2030 este condiționată de implementarea unui complex adecvat și coerent de politici economice care să fie în concordanță cu obiectivele convenite în cadrul UE, în special cu Strategia Lisabona reînnoită.

Pentru perioada 2008-2013, obiectivele cu privire la evoluția indicatorilor și echilibrelor macroeconomice au fost prevăzute în Programul de Convergență care vizează cu prioritate îndeplinirea criteriilor de performanță cerute pentru adoptarea de către România a monedei unice europene începând cu anul 2014. Programul a evaluat impactul generat de evoluția unor factori externi (turbulențele manifestate pe piețele financiare internaționale, creșterea prețurilor la produsele alimentare, majorarea cea mai substanțială

a pretului petrolului din ultimii 25 de ani, modificarile relativ mici intervenite in prognozele privind cresterea economica mondiala si in UE) precum si a unor factori interni (reducerea productiei agricole ca urmare a secetei, cresterea veniturilor populatiei insuficient sustinuta de sporul de productivitate, amplificarea creditelor de consum si ritmul de crestere a importurilor, rata scazuta a economisirii). Acesti factori au avut efecte negative asupra sustinerii procesului de dezinflatie, deficitului balantei comerciale si de cont curent, stabilitatii cursului monedei nationale costului finantarii externe. In acest context, politicile economice au fost re-evaluate in scopul de a asigura mentinerea echilibrelor macroeconomice in limite admisibile si realizarea criteriilor de convergenta reala si nominala pana in anul 2012.

Politica monetara si a cursului de schimb va urmari continuarea traiectoriei descendente a inflatiei, incepand cu a doua parte a anului 2008. Tintele prevazute pentru anii 2008 si 2009 sunt de 3,8-4,8% si, respectiv, 3,5-4,5%, urmand sa se incadreze in limita de convergenta in 2012-2013 si sa se mentina in apropierea acestui nivel in perioada urmatoare. Se are in vedere asigurarea unui grad mai ridicat de stabilitate a cursului de schimb pe termen mediu si a anticipatiilor privind evolutia acestuia ca urmare a incadrarii in limitele criteriilor de convergenta.

Avand in vedere cresterile semnificative ale PIB, productivitatii muncii si fluxurilor de capital productiv din ultimii 6 ani precum si previziunile pentru perioadele urmatoare, se anticipeaza ca aprecierea leului fata de moneda europeana va continua, dar in limite moderate si fara socuri.

Prin gestionarea lichiditatilor pe piata monetara, Banca Nationala a Romaniei va urmari consolidarea rolului politicii ratei dobanzii de politica monetara si capacitatea acesteia de a influenta anticipatiile inflationiste pana la intrarea in zona euro (2014), cand principalele atributii de politica monetara vor fi transferate in competenta Bancii Centrale Europene.

Politica bugetara si fiscala va fi mentinuta in limite prudente pentru a reduce dezechilibrele externe si a sustine procesul de dezinflatie. Se anticipeaza ca promovarea in continuare a unui mediu de afaceri favorabil si cresterea flexibilitatii pietei muncii vor stimula dinamica investitiilor, productivitatii muncii si competitivitatii.

Politica bugetara va urmari cu prioritate realizarea programelor pentru eliminarea disfunctionalitatilor structurale din infrastructura, invatamant, sanatate, cercetare-dezvoltare-inovare, mentinand in acelasi timp niveluri prudente ale deficitului bugetar prin imbunatatirea colectarii veniturilor si prin sporirea eficientei cheltuielilor bugetare,

Deficitul structural al bugetului va ajunge in anul 2011 la 0,9-1% din PIB, respectand prevederile Pactului de Stabilitate si Crestere revizuit, cu o marja de siguranta suficienta pentru a evita depasirea nivelului de 3% in conditiile aparitiei unor factori perturbatori.

In domeniul infrastructurii (energie, transporturi, mediu) precum si, in mod diferentiat, in alte sectoare de activitate se va adopta o politica financiara si fiscala asemanatoare practicilor acceptate in alte tari ale UE care sa incurajeze investitiile si eficienta lor economica si ecologica. Politica fiscala va viza, pe de o parte, simplificarea sistemului prin reducerea numarului de taxe si impozite iar, pe de alta parte, incurajarea muncii prin masuri fiscale si prin transferul partial al impozitarii de pe munca pe consumul de resurse energetice si materiale.

Deficitul de cont curent si politica de asigurare a surselor de finantare vor constitui in continuare un obiect de preocupare, cel putin pe termen scurt si mediu.

Evolutia nefavorabila a balantei de incasari si plati externe din ultimii ani a fost generata in principal de soldul negativ al balantei comerciale ca urmare a cresterii importurilor cu mult peste ritmul de crestere a exporturilor, desi acestea din urma au avut o evolutie satisfacatoare, cu rate anuale cuprinse intre 15,4% în 2002 si 14,7% in 2007, depasind substantial dinamica productiei de bunuri si servicii. Ca urmare, deficitul de cont curent a crescut de la 3,3% din PIB in anul 2002 la 10,4% in 2006 si la 14% in 2007.

Tinand seama de stabilitatea deficitului redus al bugetului precum si de ponderea mult mai mica in PIB a datoriei publice externe in comparatie cu alte tari, se poate aprecia ca, prin politici economice adecvate, deficitul de cont curent, raportat la PIB, se va putea reduce in perioadele urmatoare. Principalele modalitati de acoperire a deficitului, prin care sa se evite formule de finantare mai volatile (investitii de portofoliu sau credite directe) de natura sa expuna economia la riscurile ce pot fi generate de perturbările posibile la nivel global sunt: cresterea substantiala a absorbtiei fondurilor comunitare de la 0,5 miliarde euro în 2007 la peste 4 miliarde euro in perioada 2009-2013; mentinerea contributiei investitiilor straine directe la nivele apropiate de cele din ultimii doi ani; reducerea deficitului balantei comerciale prin masuri active de stimulare a exporturilor si de temperare a importurilor.

Se estimeaza ca prin reducerea influentei negative a exportului net la cresterea PIB, de -6,4% in 2006 si -6,8% in 2007, acesta va ajunge la cel mult 3,5-4% in 2013 si se va mentine sub aceasta limita in toata perioada 2011-2030.

3. Dezvoltarea regionala si actiunea locala; problematica specifica a dezvoltarii rurale

Conform reglementarilor Comisiei Europene din 2003 privind stabilirea unui sistem comun de clasificare statistica a unitatilor teritoriale, transpuse in legislatia romana inca din 1998 si adaptate in 2004, Romania cuprinde 8 regiuni de dezvoltare, incluzand fiecare intre 5 si 7 judete. Ele corespund nivelului NUTS II potrivit clasificatii EUROSTAT si reprezinta cadrul de colectare a datelor statistice specifice in profil teritorial. Consiliile de Dezvoltare Regionala grupeaza reprezentanti ai autoritatilor judetene si locale si au drept organisme executive Agentiile de Dezvoltare Regionala (ADR), desemnate ca organisme intermediare de implementare a politicilor regionale si de coordonare a instrumentelor structurale ale UE.

Toate regiunile de dezvoltare ale Romaniei, inclusiv Bucuresti-Ilfov, au un produs intern brut (PIB) mai mic de 75% din media comunitara si sunt eligibile pentru finantare din Fondurile Structurale ale UE in cadrul obiectivului Convergenta.

Din perspectiva principiilor si obiectivelor dezvoltarii durabile, evolutiile la nivel regional prezinta o importanta cruciala, accentuata in conditiile specifice ale Romaniei de tendinta de crestere a disparitatilor teritoriale in ceea ce priveste dezvoltarea economica si sociala, utilizarea rationala a resurselor si calitatea infrastructurii de mediu.

Astfel, raportat la media nationala (100), PIB/locuitor in Regiunea Nord-Est a reprezentat 79,8% in 1998 si 68,4% in 2005 in comparatie cu Regiunea Bucuresti-Ilfov de 162,2% in 1998 si 212,5% in 2005, rata somajului a fost in Regiunea Sud-Vest de 104,8% in 1998 si de 125,4% in 2005 fata de 47,1% in 1998 si 40,7% in 2005 in Regiunea Bucuresti-Ilfov, iar proportia populatiei rurale a crescut in Regiunea Sud de la 129% in 1998 la 129,3% in 2005 dar s-a redus in Regiunea Nord-Vest de la 83,8% in 1998 la 80,7% in 2005. Din totalul investitiilor straine atrase pana in anul 2006, 64,3% (22,2 miliarde euro din totalul de 34,5 miliarde) s-au concentrat in Regiunea Bucuresti-Ilfov fata de numai 2,7% in regiunea Sud-Vest si 1,2% in Regiunea Nord-Est.

In comparatie cu celelalte state membre ale Uniunii Europene, inclusiv cele care au aderat in sau dupa 2004, Romania prezinta particularitatea singulara de a avea cea mai inalta proportie a populatiei rurale (45,1% din total in 2005) din care peste o treime luca in agricultura. Segmentul de populatie ocupata in agricultura se caracterizeaza printr-un avansat proces de imbatranire: 33,7% peste 55 ani, 36,3% intre 35 si 54 ani si numai 30,0% intre 15 si 34 ani in 2006.

Proiectul Strategiei post-aderare a Romaniei (2007) enumera aspectele definitorii ale starii actuale a agriculturii si ruralului romanesc: evolutia produsului agricol pe o traiectorie sinuoasa si la cote scazute de performanta conditionata intr-o masura exagerat de mare de factorii climaterici; perpetuarea unei structuri agrare dominate de o excesiva faramitare a capitalului funciar si de o penurie generalizata de capital de exploatare; posibilitatile extrem de modeste de capitalizare; slaba legatura cu pietele a marii majoritati a exploatatiilor; excedentul semnificativ de forta de munca in exploatatiile individuale; nivelul si proportiile saraciei in zonele rurale; starea infrastructurii, a sistemului de sanatate si a celui de educatie si formare profesionala initiala si continua in mediul rural. Drept consecinta, in ultimii ani s-a perpetuat pozitia periferica a producatorilor agricoli romani in context european sub raportul performantei economice si s-a accentuat evolutia descendenta a competitivitatii in schimburile economice internationale, dupa cum o atesta dinamica soldului balantei comerciale cu produse agro-alimentare.

3.1. Dezvoltarea regionala

Programul Operational Regional 2007-2013, adoptat in aprilie 2007, identifica o seama de probleme-cheie rezultate din analiza punctelor slabe constatate in fiecare din cele 8 regiuni printre care:

- Concentrarea cresterii economice in jurul Bucurestiului si cresterea disparitatilor fata de celelalte regiuni, insotite de tendinta de congestionare a capitalei;
- Declinul socio-economic al unui numar insemnat de centre urbane mari si diminuarea rolului lor in dezvoltarea arealelor adiacente si a regiunilor;
- Accentuarea dezechilibrelor demografice la nivel regional, degradarea structurii pe varste si imbatranirea populatiei capatand dimensiuni alarmante in regiunile din sudul tarii;
- Pierderea functiilor urbane a multor orase mici si mijlocii, in special a celor monoindustriale afectate de restructurare, insotita de accentuarea problemelor sociale;

- Reaparitia dezechilibrului istoric intre jumatatea de est si cea de vest a tarii, decuplarea economica a unor zone traditional subdezvoltate din nordul si estul tarii si de-a lungul Dunarii;
- Accesibilitatea redusa a unor zone cu efecte negative asupra dezvoltarii locale;
- Existenta unor zone extinse cu deficit de forta de munca datorita scaderii populatiei, migratiei si imbatranirii, ceea ce duce la o presiune sporita asupra serviciilor sociale si de sanatate;
- Posibila aparitie a unui fenomen de stagnare economica in zonele montane;
- Slaba competitivitate a multor afaceri, in special in turism, nivelul scazut al productivitatii muncii, investitiilor de capital, lipsa capacitatii manageriale, gradul scazut de utilizare a tehnologiilor moderne;
- Calitatea scazuta a infrastructurii publice, degradarea utilitatilor urbane, incapacitatea de a conserva bunurile istorice si culturale;
- Experienta si calificarea limitate ale autoritatilor locale in gestionarea unor programe complexe de dezvoltare durabila incluzand componentele economice, sociale si de mediu.

Pe aceasta baza se fundamenteaza masurile care intra in competenta autoritatilor regionale, judetene si locale pentru remedierea si imbunatatirea substantiala a situatiei pe termen scurt si mediu.

Orizont 2013. Obiectiv strategic: Sprijinirea dezvoltarii economice si sociale echilibrate teritorial si durabile a regiunilor Romaniei corespunzator nevoilor si resurselor lor specifice prin concentrarea asupra polilor urbani de crestere, imbunatatirea conditiilor infrastructurale si a mediului de afaceri pentru a face din regiunile Romaniei, in special cele ramase in urma, locuri mai atractive pentru a locui, a le vizita, a investi si a munci.

In acest scop, Programul Operational Regional stabileste urmatoarele **obiective specifice**:

(i) Cresterea rolului economic si social al **centrelor urbane** prin adoptarea unei abordari policentrice in vederea unei dezvoltari mai echilibrate a regiunilor (Axa Prioritara 1).

Se prevede ca fondurile alocate dezvoltarii urbane sa fie utilizate in proportie de 60% pentru infrastructura publica urbana, 25% pentru infrastructura sociala si 15% pentru imbunatatirea mediului de afaceri.

Tinand seama de experienta dobandita anterior in tarile UE in implementarea programelor Urban I si II, se are in vedere ca principalul instrument de interventie sa-l constituie **planurile integrate de dezvoltare urbana** care sa imbine organic elementele economice, sociale si de mediu in baza principiilor dezvoltarii durabile. Asemenea planuri, elaborate intr-un cadru larg participativ, cu implicarea tuturor actorilor relevanti, vor cuprinde proiecte referitoare la urmatoarele tipuri de activitati:

- Reabilitarea infrastructurii urbane si imbunatatirea serviciilor municipale, inclusiv a celor de transport prin: regenerarea fizica si functionala a cladirilor cu valoare istorica, culturala sau artistica; demolarea esalonata a cladirilor sau structurilor abandonate sau aflate intr-un stadiu avansat de degradare care nu apartin patrimoniului national; modernizarea spatiilor publice si infrastructurii aferente (retea stradală, zone pietonale,

trotuare, iluminat public etc.); reabilitarea siturilor poluate (perimetre industriale abandonate, terenuri nefolosite); reglementarea traficului auto pentru reducerea congestiei oraselor (semaforizare si semnalizare, locuri de parcare) si modernizarea transportului urban in conditii de sustenabilitate.

- Dezvoltarea mediului de afaceri prin cultivarea spiritului antreprenorial, imbunatatirea infrastructurii pentru afaceri si incurajarea activitatilor economice care asigura folosirea optima a resurselor umane si materiale existente pe plan local.

- Modernizarea infrastructurii sociale prin reabilitarea fizica si termica a locuintelor multi-familiale detinute de administratiile municipale si sprijinirea asociatiilor de proprietari pentru efectuarea unor asemenea lucrari; asigurarea spatiilor si dotarea asezamintelor sociale (centre de ingrijire a copiilor sau persoanelor varstnice, de asistenta pentru persoanele cu dizabilitati, centre pentru tineret etc.); sprijinirea masurilor de asigurare a ordinii publice si a sigurantei cetatenilor.

Se prevede ca, pana in anul 2015, sa se implementeze in 30 de localitati planuri integrate de dezvoltare urbana de care sa beneficieze circa 400 mii de locuitori, iar in zonele de actiune urbana sa se instaleze 400 de companii, ducand la crearea sau salvarea a 1.500 locuri de munca.

(ii) Imbunatatirea accesibilitatii regiunilor si in particular a centrelor urbane si a legaturilor cu zonele invecinate (Axa Prioritara 2).

Pe langa tintele mentionate in Partea III, Capitolul 1.2 (Transport durabil) se are in vedere, pana in anul 2015, reabilitarea si modernizarea retelei de drumuri judetene pe o lungime de 877 kilometri, a retelei de strazi urbane de 411 km si construirea sau modernizarea unor sosele de centura pe o lungime de 219 km, avand ca rezultat cresterea traficului rutier de marfa si pasageri in conditii de siguranta sporita cu 10%.

(i) Imbunatatirea infrastructurii sociale a regiunilor (Axa Prioritara 3).

Masurile avute in vedere si tintele propuse pe termen scurt si mediu pentru descentralizarea si eficientizarea serviciilor de sanatate si educationale si pentru intarirea responsabilitatilor autoritatilor regionale, judetene si locale sunt detaliate in Partea III, Capitolul 1.5 (Sanatatea publica) si Capitolul 2.1 (Educatia si formarea profesionala)

(ii) Consolidarea mediului de afaceri regional si local (Axa Prioritara 4), avand urmatoarele domenii principale de interventie:

- Dezvoltarea sustenabila a structurilor de sprijinire a afacerilor cu impact pe plan regional si local, pe baza experientei pozitive acumulate in cadrul parcurilor industriale finantate din programul PHARE CES 2004-2006, prin: construirea, reabilitarea sau extinderea de cladiri destinate exclusiv activitatilor de productie si servicii, cu exceptia celor pentru incubatoare de afaceri; reabilitarea si extinderea sistemului de strazi din interiorul structurii de afaceri si a drumurilor de acces; asigurarea utilitatilor de baza (statii de tratare a apei, furnizare de energie si gaz, sistem de canalizare) si a retelelor de cablare si conectare broadband; demolarea de cladiri redundante in perimetrele de afaceri, indepartarea molozului si deseurilor, servicii de salubritate; activitati promotionale.

- Reabilitarea siturilor industriale poluate neutilizate si pregatirea lor pentru noi activitati (*brownfield*) prin: curatirea si ecologizarea suprafetelor acestor situri; demolarea cladirilor inutilizabile si planarea terenului; reabilitarea si extinderea cladirilor apte

pentru activitati de productie sau prestari de servicii; operationalizarea infrastructurii de utilitati publice; cablarea si conectarea la retelele internet broadband etc.

- Sprijinirea dezvoltarii microintreprinderilor pentru revitalizarea zonelor nedezvoltate, cu precadere a oraselor mici si mijlocii, in vederea utilizarii potentialului endogen al regiunilor (resurse naturale, materii prime, resurse umane) si promovarii tehnologiilor moderne si inovarii prin: facilitarea achizitionarii de echipamente si tehnologii moderne pentru productie, servicii si constructii, precum si de echipamente si software informationale; relocalizarea microintreprinderilor in structurile de afaceri; asigurarea serviciilor logistice (spatii de productie, acces la utilitati, cablare etc.).

Pana in anul 2015, Programul prevede sprijinirea dezvoltarii unui numar de 15 structuri de afaceri, reabilitarea unor situri industriale poluate pe o suprafata de 500 hectare, crearea de 1.500 microintreprinderi, avand ca rezultat cresterea cu 50% a ratei de ocupare in structuri de afaceri la doi ani dupa finalizarea fiecarui proiect, crearea a 4.000 de noi locuri de munca in structuri de afaceri si 3.000 prin sprijinirea microintreprinderilor.

(iii)Dezvoltarea durabila si promovarea turismului (Axa Prioritara V) vizeaza in principal valorificarea sustenabila a patrimoniului cultural si a resurselor naturale cu potential turistic precum si imbunatatirea calitatii infrastructurii de cazare si agrement in vederea cresterii atractivitatii regiunilor, dezvoltarii economiilor locale (comert, constructii, transporturi, alimentatie publica, industria mica si artizanat) si crearii de noi locuri de munca, avand ca demenii principale de interventie:

- Restaurarea si valorificarea patrimoniului cultural si modernizarea infrastructurii conexe, avand in vedere si faptul ca, potrivit studiilor de marketing, cei care practica turismul cultural cheltuiesc cu 38% mai mult pe zi si au o durata a sejurului cu 34% mai lunga decat vizitatorii care practica forme traditionale de turism.

- Crearea, dezvoltarea si modernizarea infrastructurilor specifice pentru valorificarea sustenabila a resurselor naturale si pentru cresterea calitatii serviciilor turistice prin: amenajarea obiectivelor turistice naturale cu potential turistic (canioane, defileuri, pesteri, lacuri glaciare, Delta Dunarii si alte zone umede etc.) in conditiile monitorizarii permanente a presiunii asupra mediului in conformitate cu planurile de management pentru reseaua NATURA 2000; valorificarea potentialului turismului montan, inclusiv amenajarea cailor de acces, a platformelor de campare si a refugiilor alpine, marcarea traseelor turistice, instalarea de posturi Salvamont; dezvoltarea turismului balnear; crearea, modernizarea si extinderea structurilor de cazare si de agrement precum si ale utilitatilor aferente.

- Promovarea potentialului turistic al Romaniei si a atractivitatii sale ca destinatie turistica, inclusiv prin instituirea unor centre de informare turistica si realizarea unui sistem unitar de informare si statistica turistica on-line.

La nivelul anului 2015 se prevede implementarea a 400 de proiecte in domeniul infrastructurii de turism, sprijinirea directa sau indirecta a 350 firme in domeniul turismului, desfasurarea a cel putin 10 campanii de promovare a brandului turistic la nivel national si international, avand ca rezultat, printre altele, crearea unui numar de 1.000 de noi locuri de munca.

(vi) Masurile de **asistenta tehnica** prevazute pentru implementarea Programului Operational Regional includ sprijinirea calitatii managementului si evaluarii performantelor, precum si a activitatilor de publicitate si informare.

Pentru realizarea obiectivelor Programului Operational Regional 2007-2013 cheltuielile eligibile pot fi finantate in proportie de 85% (circa 3,7 miliarde euro) din Fondul European de Dezvoltare Regionala, cu o cofinantare publica nationala de 15% (657,53 milioane euro) si fonduri private estimate (153,32 milioane euro).

Orizonturi 2020 si 2030.

Strategiile si programele existente privind dezvoltarea regiunilor nu contin proiectii dincolo de actualul exercitiu bugetar UE 2007-2013, cu exceptia unor tinte specifice programate la nivelul anului 2015.

3.2. Dezvoltarea rurala, agricultura, silvicultura si pescuitul

Dispozitiile legale, documentele programatice si deciziile executive in aceste domenii sunt corelate cu directivele UE si reglementarile comunitare, precum si cu strategiile nationale si programele sectoriale ale Romaniei.

Orizont 2013. Obiectiv national: Cresterea dinamismului economic al zonelor rurale din Romania in conditiile mentinerii echilibrului social prin dezvoltarea durabila a agriculturii, silviculturii si pescuitului, inclusiv a industriilor procesatoare aferente, si prin asigurarea conservarii si imbunatatirii resurselor naturale.

In aceasta etapa se vor pune bazele modelului agricol european, caracterizat prin structuri de exploatare viabile, apropiate de piata, concomitent cu dezvoltarea rurala si protectia mediului. Se vor lua masuri de sprijinire a producatorilor pentru adaptarea agriculturii la consecintele schimbarilor climatice. Vor fi organizate filiere de produs, inclusiv pentru productia durabila a biomasei si biocombustibililor.

In mod deosebit se va pune accentul pe dezvoltarea productiei agro-alimentare organice, certificate ecologic, si a productiei de nisa in zonele in care exista traditii stabilite si conditii favorabile. Se vor lua masuri pentru protejarea produselor, retetelor si procedurilor de preparare specifice romanesti pe Piata Unica a UE, cu respectarea normelor de siguranta alimentara, si pentru promovarea adecvata a acestora.

Planul National Strategic pentru Dezvoltare Rurala 2007-2013 stabileste 4 **obiective generale**, corespunzatoarelor Axelor Prioritare 1-4, dupa cum urmeaza:

(i) **Cresterea competitivitatii** sectoarelor agro-alimentar, forestier si piscicol, avand ca obiective strategice:

- Imbunatatirea competentelor fermierilor si altor persoane implicate in sectoarele agro-alimentar, forestier si de pescuit pentru incurajarea unui management mai performant;
- Imbunatatirea competitivitatii fermelor comerciale si de semi-subzistenta, incurajarea cooperarii si asocierii acestora, cu respectarea principiilor dezvoltarii

durabile, stimularea formării grupurilor de producători în vederea funcționării filierelor de tip asociativ; accelerarea adaptării structurale și încurajarea fermelor de semi-subzistență să patrundă pe piață; modernizarea exploatațiilor agricole; instalarea tinerilor fermieri și înlocuirea generației actuale de șefi de exploatații agricole și forestiere, inclusiv prin pensionarea timpurie; creșterea adaptabilității fermelor la condițiile de piață și cerințele de mediu;

- Restructurarea și modernizarea sectoarelor de procesare și de marketing ale produselor agricole, forestiere și piscicole în vederea creșterii valorii adăugate în condiții de sustenabilitate și stabilizarea prețurilor; sprijinirea dezvoltării integrate prin formarea și consolidarea filierelor agroalimentare, îmbunătățirea calității produselor și creșterea performanței industriilor alimentare; îmbunătățirea modului de gospodărire a pădurilor și de valorificare a produselor silvice; exploatarea rațională și responsabilă a fondului piscicol.

(ii) Îmbunătățirea mediului și spațiului rural prin consolidarea aplicării bunelor practici agricole, silvice și în industriile agroalimentare pentru asigurarea securității consumatorilor, având ca obiective strategice:

- Continuarea utilizării terenurilor agricole din zonele defavorizate și promovarea agriculturii durabile pentru menținerea viabilității spațiului rural în zonele montane și alte zone defavorizate;

- Conservarea și îmbunătățirea stării resurselor naturale și a habitatelor prin încurajarea utilizării de metode de producție agricolă compatibile cu protejarea mediului, conservarea biodiversității și îmbunătățirea calității apei, solului și a peisajului natural; compensarea fermierilor pentru dezavantajele rezultate din implementarea rețelei NATURA 2000 pe baza obligațiilor asumate conform Directivelor UE privind impactul emisiilor de gaze cu efect de seră și al schimbărilor climatice, protecția pasărilor, conservarea habitatelor naturale și a speciilor salbatice;

- Promovarea managementului durabil al terenurilor forestiere prin creșterea suprafeței de pădure cu rol de protecție a apei, solului și biodiversității împotriva factorilor distructivi naturali și antropici precum și dezvoltarea funcțiilor recreative ale pădurii; compensarea proprietarilor de terenuri forestiere pentru dezavantajele create de măsurile de conservare a arealelor protejate.

(iii) Încurajarea diversificării economiei rurale și îmbunătățirea calității vieții în spațiul rural, având ca obiective strategice:

- Menținerea și dezvoltarea activităților economice și creșterea numărului de locuri de muncă prin diversificarea activităților economice non-agricole și încurajarea micilor întreprinzători în spațiul rural; crearea, îmbunătățirea și diversificarea facilităților de dezvoltare economică și a atracțiilor turistice;

- Creșterea atractivității zonelor rurale și diminuarea migrației populației tinere spre zonele urbane prin crearea și modernizarea infrastructurii fizice de bază; îmbunătățirea condițiilor sociale, economice și de mediu; protejarea și conservarea patrimoniului cultural și natural rural; diversificarea ofertei turistice;

- Dezvoltarea abilităților și competențelor actorilor locali privind buna administrare, organizarea teritoriului pe plan local și modernizarea satelor.

(iii) Demararea si functionarea initiativelor de dezvoltare locala, avand ca obiective:

- Introducerea conceptului de actiune de jos in sus in administrarea comunitatilor rurale, care sa asigure un grad ridicat de integrare economica si sociala teritorial, sustinuta prin organizarea grupurilor de actiune locala (GAL);
- Promovarea potentialului endogen al teritoriilor prin participarea membrilor comunitatilor rurale la procesul de elaborare si implementare a strategiilor de dezvoltare locala si stimularea actiunilor inovative; incurajarea actorilor la nivel local de a conlucra cu alte comunitati locale din tara si din strainatate pentru realizarea unor proiecte comune;
- Imbunatatirea administrarii locale prin dezvoltarea competentelor de formulare si administrare a proiectelor, inclusiv a celor realizate in parteneriat, si atragerea participarii cetatenilor in procesul decizional; valorificarea potentialului programului LEADER si a resurselor financiare alocate acestuia pentru mediul rural si sprijinirea grupurilor de actiune locala.

In vederea implementarii Planului National Strategic si a Programului National de Dezvoltare Rurala 2007-2013 au fost constituite: Autoritatea de Management, Agentia de Plati pentru Dezvoltare Rurala si Pescuit, Agentia de Plati si Interventie pentru Agricultura si Organismul de Certificare, reprezentat de Autoritatea de Audit constituita pe langa Curtea de Conturi a Romaniei, pentru asigurarea veridicitatii, integralitatii si acuratetei folosirii fondurilor nationale si comunitare consacrate realizarii obiectivelor stabilite. Va fi continuat temporar Programul Fermierul, adoptat in 2005, pentru sustinerea investitiilor efectuate in agricultura si in sectoarele de procesare, depozitare, conservare si valorificare a produselor.

Pana in anul 2013 va fi finalizata armonizarea legislatiei nationale cu acquis-ul comunitar in domeniu si se va asigura operationalizarea structurilor nationale corespunzatoare celor care functioneaza la nivelul UE.

Pentru finantarea obiectivelor Planului National de Dezvoltare Rurala sunt prevazute fonduri de circa 9,97 miliarde euro, din care 80,46% provin din cofinantarea comunitara prin Fondul European pentru Agricultura si Dezvoltare Rurala. De asemenea, se prevad alocari comunitare de peste 5,5 miliarde euro sub forma de plati directe pentru producatorii agricoli, peste 248 milioane euro pentru masuri de piata si 230 milioane euro pentru pescuit. In perioada 2007-2013 se vor transfera de la bugetul comunitar pentru agricultura, sectorul piscicol si dezvoltarea rurala circa 14 miliarde euro. La aceste sume se adauga alocari importante de la bugetul de stat al Romaniei.

Orizont 2020. Obiectiv national: Consolidarea structurilor din domeniul agro-alimentar si silvic concomitent cu dezvoltarea economica si sociala a zonelor rurale pentru reducerea in continuare a decalajelor si atingerea nivelului mediu de performanta al tarilor membre ale UE raportat la cifrele pentru anul 2006.

In acest scop va fi elaborat inca din perioada anterioara un nou program de actiune pentru 2014-2020 axat pe principiile dezvoltarii durabile, cu tinte specifice privind imbunatatirea conditiilor de mediu (masuri de combatere a degradarii solului si de protectie a zonelor expuse la risc de inundatii, mentinerea plantatiilor la un nivel suficient

si sustenabil, sprijinirea zonelor defavorizate, ameliorarea calitatii peisajului), cresterea competitivitatii anumitor sectoare cu impact asupra mediului (utilizarea surselor de energie regenerabila, imbunatatirea gestionarii apei, deseurilor si dejectiilor, fertilizantilor, pesticidelor si ierbicidelor), imbunatatirea calitatii vietii in mediul rural (cresterea veniturilor din activitati agricole, silvice si piscicole performante, extinderea serviciilor si utilitatilor publice, diversificare activitatilor non-agricole si a spiritului antreprenorial).

Se vor lua in continuare masuri pentru imbunatatirea pregatirii profesionale si capacitatii manageriale a fermierilor pentru valorificarea superioara a resurselor naturale locale, imbunatatirea standardelor de securitate a muncii, incurajarea initiativelor de mediu si asigurarea conditiilor de igiena si bunastare a animalelor.

Actiunile preconizate vor avea in vedere schimbarile posibile in mecanismele de aplicare a Politicii Agricole Comune a UE dupa 2013.

Orizont 2030. Obiectiv national: Adoptarea in totalitate a politicilor si practicilor comunitare in domeniul agriculturii, silviculturii si pescuitului; finalizarea restructurarii si modernizarii acestor sectoare si a spatiului rural.

In aceasta perioada se va atinge un nivel inalt de competitivitate in sectorul agro-alimentar, care va deveni compatibil cu cel vest-european ca urmare a crearii unor structuri agricole viabile, modernizarii economiei rurale, diversificarii productiei si realizarii unor produse de calitate. Romania va recupera decalajele de productivitate in sectorul agricol si se va apropia de nivelul de dezvoltare a industriilor alimentare din tarile europene cu traditie. Se vor asigura integral normele de siguranta a alimentelor prin respectarea cerintelor de eco-conditionalitate comunitare.

Masurile ce urmeaza a fi intreprinse precum si necesarul de finantare urmeaza a fi stabilite in functie de evaluarea rezultatelor obtinute in perioada anterioara, pe baza unor studii de specialitate care sa ia in considerare diferite scenarii posibile, inclusiv volumul de investitii pe programe si obiective.

3.3. Implementarea Agendei Locale pentru secolul XXI (AL-21)

Promovarea sistematica a principiilor si practicilor dezvoltarii durabile a inceput in Romania inca din anul 2000 prin implementarea unor proiecte concrete la nivel local initiate si cofinantate de Programul Natiunilor Unite pentru Dezvoltare – Romania in cadrul Agendei Locale 21.

Acest proces a contribuit la intarirea capacitatii administratiilor locale din zonele si localitatile participante la program de a elabora si aplica politici si planuri concrete pentru promovarea dezvoltarii socio-economice durabile prin:

- Crearea unui cadru participativ, implicand toate categoriile de actori locali, in conturarea deciziilor privind dezvoltarea durabila a comunitatilor din care fac parte. Alaturi de autoritatile locale, au fost antrenati reprezentanti ai sectorului public, inclusiv ai unitatilor descentralizate, ai antreprenoriatului privat, asociatiilor profesionale, institutiilor de invatamant sau cercetare, sindicatelor, organizatiilor neguvernamentale sau

altor formatiuni ale societatii civile si ai mijloacelor de comunicare in masa in structuri care si-au pastrat functionalitatea si dupa incheierea fiecarui proiect.

- Dezvoltarea retelelor si parteneriatelor locale, ceea ce a permis concentrarea resurselor si valorificarea optima a potentialului local. Acest rezultat a devenit posibil prin utilizarea mecanismului participativ, dar a implicat si un sistem eficient de comunicare si informare.

- Elaborarea a trei tipuri de instrumente principale menite sa orienteze si sa promoveze o viziune realista si responsabila asupra perspectivelor de dezvoltare in plan local: (i) o **strategie locala** de dezvoltare durabila care stabileste obiectivele pe termen mediu si lung; (ii) un **plan de actiune** cu prioritati si pasi de urmat pe termen scurt si mediu pentru indeplinirea obiectivelor strategiei, continuand o evaluare a costurilor, identificarea surselor de finantare si a modalitatilor de accesare a acestora si (iii) un **portofoliu de proiecte** considerate de intreaga comunitate drept prioritati pentru asigurarea dezvoltarii durabile a localitatii sau zonei.

- Construirea capacitatii institutionale si administrative la nivelul autoritatilor locale si societatii civile pentru promovarea dezvoltarii durabile.

Programul Agenda Locala 21 a pornit initial de la nivelul municipiilor medii-mari si a fost diversificat atat in sensul extinderii ariei de implementare la nivel judetean cat si prin restrangerea anvergurii proiectului pana la nivel de oras sau comunitate rurala.

In perioada 2000-2003 a fost definitivata metodologia si s-au elaborat primele seturi de documente AL-21 pentru 9 municipii-pilot. Rezultatele acestei etape au fost apreciate atat la nivelul autoritatilor si comunitatilor locale cat si la nivel central guvernamental, mai ales prin prisma calitatii contributiilor rezultate din dezbaterile publice, de care s-a tinut seama in definitivarea Planului National de Dezvoltare a Romaniei.

Ca urmare, Guvernul Romaniei a decis extinderea programului Agenda Locala 21 la nivel national, cuprinzand peste 40 de noi localitati sau unitati teritoriale pana la sfarsitul anului 2007. In acest sens s-a semnat o Conventie de colaborare intre reprezentantii Guvernului, Federatiei Autoritatilor Locale din Romania si Programului Natiunilor Unite pentru Dezvoltare prin Centrul National pentru Dezvoltare Durabila. Proiectele realizate in perioada 2003-2007 au inclus de aceasta data si 6 judete si 2 comune.

Programul a beneficiat de asistenta tehnica din partea unor experti ONU, UE si ai Institutului International pentru Dezvoltare Durabila (Canada), precum si din partea unor agentii de dezvoltare internationala din Europa si America.

Elaborarea strategiilor si planurilor de dezvoltare durabila a mobilizat in principal expertiza locala, circa 2.000 de persoane fiind implicate in Comitetele Locale de Coordonare, Grupurile de lucru si Oficiile locale AL-21. Pentru definitivarea seturilor de documente in toate aceste locatii au fost organizate 90 de dezbateri publice care au reunit peste 10.000 de participanti.

In cadrul a 6 sesiuni de training pentru participantii la elborarea, implementarea si monitorizarea in continuare a setului de documente AL-21, avand o tematica diversa, bazata evaluarea atenta a nevoilor de instruire si pe cerintele specifice din teritoriu, au fost abordate, printre altele, teme precum principiile dezvoltarii durabile, evaluarea integrata de mediu, metodologia de identificare a proiectelor prioritare de interes local si de accesare a fondurilor UE si altor surse de finantare. Au fost organizate doua Forumuri Nationale si 10 ateliere de lucru sau seminarii pentru diseminarea cunostintelor despre

continutul programului AL-21 si rezultatele obtinute in fiecare etapa. Aceste actiuni, alaturi de practica efectiva a lucrului in echipa pentru realizarea AL-21, au contribuit la imbunatatirea capacitatii institutionale a autoritatilor locale si la constientizarea societatii civile pentru aplicarea preceptelor dezvoltarii durabile pe plan local.

Portofoliile de proiecte agreate de toti factorii activi la nivel local si considerate drept prioritare cuprind peste 1.200 de propuneri care acopera o mare varietate de domenii, mergand de la elemente de infrastructura urbana sau rurala, accesul la utilitatile de baza sau regenerarea unor situri industriale abandonate pana la initierea unor actiuni pentru protectia mediului si conservarea biodiversitatii sau pentru ocrotirea patrimoniului istoric si cultural. Documentele finale adoptate in urma dezbaterilor publice au fost publicate in peste 40.000 de exemplare, in limbile romana si engleza.

In acest fel se realizeaza o larga informare si comunicare asupra rezultatelor programului AL-21 si o emulatie constructiva din partea altor localitati de a participa la acest program. Totodata, investitotii romani si straini dispun de un instrument util pentru deciziile lor de afaceri intrucat au certitudinea ca proiectele incluse in portofoliile convenite au sprijinul comunitatilor locale.

Experienta acumulata in procesul implementarii programului Agenda Locala 21, retelele de conlucrare constituite in plan vertical si orizontal si progresele inregistrate in generalizarea bunelor practici prezinta, in cazul Romaniei, un inalt grad de relevanta pentru punerea in aplicare cu succes a Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila.

4. Amenajarea teritoriului si planificarea spatiala

In perspectiva dezvoltarii durabile, spatiul geografic amenajat si locuit – cuprinzand elemente fizice naturale si antropice dar si elemente institutionale si culturale – reprezinta acel complex functional care sustine calitatea vietii populatiei.

Obiectivul de a realiza coeziunea teritoriala a Uniunii Europene este prezent in Tratatul de Reforma de la Lisabona si a capatat treptat contur in documentele adoptate la nivel ministerial inca 1983, cu o sistematizare mai precisa in Carta de la Leipzig (mai 2007). Coeziunea teritoriala presupune adecvarea resurselor teritoriului (naturale si antropice) la necesitatile dezvoltarii socio-economice in vederea eliminarii disparitatilor si disfunctionalitatilor intre diferite unitati spatiale in conditiile pastrarii diversitatii naturale si culturale a regiunilor.

Chiar in absenta unei autoritati specializate cu activitate permanenta la nivelul UE, orientarile convenite au produs efecte vizibile in promovarea coeziunii teritoriale prin coordonarea politicilor sectoriale pe baza conceptelor si tehnicilor planificarii spatiale. Documentele UE subliniaza in mod expres necesitatea ca fundamentarea politicilor nationale de amenajare a teritoriului si planificare spatial sa devina a dimensiune esentiala a Strategiei UE pentru Dezvoltare Durabila si a Strategiei de la Lisabona revizuite.

4.1. Planificarea spatiala

Conceptul de planificare spatiala reprezinta un cumul de metode, programe, proiecte si actiuni prin care se realizeaza dezvoltarea directionata, ghidata de strategii explicite, a

spatiului fizic pentru a echilibra componentele economice, sociale, culturale si istorice, de peisaj si mediu natural ale unui teritoriu. Planificarea spatiala presupune demersuri interdisciplinare si include paliere diferite de analiza si proiectare, constituind baza conceptuala a politicilor de dezvoltare regionala si intervenind pentru corectarea anomaliilor si disfunctionalitatilor care pot sa apara in derularea acestora.

Strategiile, programele si planurile de amenajare integrata in teritoriu si localitati vor trebui, prin urmare, sa incorporeze orientarile comune pentru spatiul amenajat european, cu referinta prioritara la mentinerea unui echilibru rational intre interesul privat si cel public, in conditiile respectarii stricta a regimului juridic al proprietatii asupra terenurilor. Se are in vedere evitarea dispersiei zonelor de locuit, asigurarea diversitatii sociale si culturale intraurbane, controlul jocurilor speculative de ocupare a spatiilor publice si peisajului, mixajul optim intre elementele functionale si cele sociale. In acest fel, dezvoltarea echilibrata a localitatilor, imbinata cu respectarea spatiului cultural si natural, va oferi o contributie esentiala la ameliorarea calitatii vietii in armonie cu mediul ambiant, la folosirea corecta a resurselor si la prevenirea unor evolutii negative ireversibile.

Orizont 2013. Obiectiv national: Integrarea preceptelor stiintifice ale planificarii spatiale in programele de dezvoltare regionala; modernizarea cadrului legislativ si normativ in concordanta cu orientarile de coeziune teritoriala a UE si cu cerintele dezvoltarii durabile.

In acest scop se prevad, in completarea masurilor stabilite prin Programul Operational Regional (a se vedea Capitolul IV.3(a) supra) si in concordanta cu prevederile Conceptului National de Dezvoltare Spatiala – Romania 2025, urmatoarele directii de actiune prioritare:

- Completarea cadrului legislativ pentru integrarea viziunii strategice de planificare spatiala si amenajare a teritoriului in programele de dezvoltare regionala, pentru eliminarea neclaritatilor privind raportul dintre proprietatea privata si cea publica, pentru intarirea prevederilor legale impotriva urbanismului derogatoriu (care anuleaza caracterul strategic al planurilor urbanistice generale - PUG) si pentru pastrarea integritatii fizice a zonelor simbolice cu valoare de patrimoniu, monumentelor istorice si de arta si peisajului;
- Stabilirea cadrului legislativ si tehnico-normativ pentru demararea unui program multianual vizand stramutarea locuintelor aflate in zone de risc (cutremur, inundatii, alunecari de teren, avalanse, poluare chimica sau radioactiva);
- Elaborarea, aprobarea si aplicarea normelor care impun consultarea populatiei asupra deciziilor de urbanism si a celor care privesc dezvoltarea comunitatii;
- Limitarea prin lege a expansiunii spatiului intravilan al localitatilor urbane pentru o perioada de 10 ani in favoarea restructurarii (reciclarii) terenurilor intravilane existente pentru noile investitii;
- Intocmirea planurilor strategice de dezvoltare a oraselor mari si aprobarea lor ca planuri-tema pentru planurile urbanistice generale, reactualizate conform principiilor de dezvoltare integrata si sustenabilitate urbana acceptate in cadrul UE;

- Statuarea obligativitatii ca planurile strategice si urbanistice pentru orasele mari sa se fie elaborate si aprobate concomitent cu cele ale unitatilor teritorial-administrative adiacente;
- Stabilirea si aplicarea planurilor de masuri pentru realizarea centurilor verde-galbene (spatii verzi si terenuri agricole) in jurul oraselor de rangul I si II; marirea suprafetelor de spatii verzi intravilane cu 10% pentru atingerea unui indicator de minimum 15 metri patrati pe locuitor;
- Lansarea proiectelor pentru sporirea substantiala a spatiilor de parcare in orasele mari;
- Promovarea orientarilor strategice ale UE privind cooperarea teritoriala europeana prin implementarea programelor operationale comune in interiorul frontierelor UE (cu Ungaria si Bulgaria) si in zonele frontierei externe (cu Serbia, Ucraina-Moldova, Ungaria-Slovacia-Ucraina, zona extinsa a Marii Negre), programului operational de cooperare transnationala in spatiul sud-est european (SEES) si programelor de colaborare inter-regionala ale UE-27 impreuna cu tarile Spatiului Economic European (Elvetia, Liechtenstein, Islanda, Norvegia) , respectiv INTERREG IVC, URBACT II, ESPON 2013 si INTERACT II. In acest scop se va utiliza in regim transfrontalier si experienta pozitiva a Romaniei in implementarea Agendei Locale 21.

Orizont 2020. Obiectiv national: Constituirea la nivel regional, conform strategiilor de dezvoltare spatiala, a sistemului policentric de arii functionale urbane (aglomerari urbane) si de coridoare de urbanizare in lungul arterelor de transport de interes european (policentricitate de retea).

Pe langa continuarea actiunilor prevazute in Programul Operational Regional 2013, se vor urmari urmatoarele tinte orientative:

Asigurarea in totalitate a terenurilor pentru constructii noi prin reciclarea terenurilor intravilane si extravilane desemnate prin planurile strategice sau restructurarea terenurilor subutilizate sau parasite si limitarea expansiunii zonelor urbanizate (*urban sprawl*);

Realizarea structurilor fizice si institutionale care sa permita declararea ca localitati urbane a viitoarelor centre de polarizare a zonelor rurale;

Reconfigurarea spatiala la nivelul comunelor in vederea micsorarii numarului de unitati teritorial-administrative;

Dezvoltarea spatiala policentrica si echilibrata a ariilor cu functiuni metropolitane (Bucuresti si Timisoara, apoi Constanta si Iasi) si pregatirea accesului la categoria de metropole a 4 municipii cu peste 300 mii locuitori (Brasov, Cluj-Napoca, Craiova si sistemul urban Galati-Braila);

Realizarea efectiva a centurilor verde-galben din jurul oraselor de rangul I; atingerea unui indicator de spatiu verde de 26 metri patrati pe locuitor pentru orasele de rangul I si II;

Atingerea unei valori medii pe tara a indicelui suprafetei locuibile de 15 metri patrati pe locuitor;

Reducerea la 40% a proportiei locuintelor incalzite cu sobe cu combustibil solid prin inlocuirea instalatiilor si introducerea unor sisteme moderne de incalzire;

Realizarea de spatii publice de calitate in toate zonele principale ale oraselor;

Rezolvarea problemei parcajelor pentru orasele de rangul I, inclusiv Municipiul Bucuresti; dezvoltarea traseelor functionale pietonale si pentru biciclisti in orasele de rangul I si II;

Obtinerea unei mixitati functionale si sociale optime a localitatilor pentru a evita enclavizarea socio-economica;

Continuarea si amplificarea programelor de colaborare transfrontaliera pentru a asigura indeplinirea obiectivelor de coeziune teritoriala a Uniunii Europene si a imbunatati conectivitatea si interactiunea cu spatiile invecinate.

Orizont 2030. Obiectiv national: Structurarea si dezvoltarea retelei extinse de localitati urbane si rurale ca premisa pentru afirmarea regiunilor Romaniei ca entitati dinamice, atragatoare si competitive si pentru racordarea lor deplina la sistemul de amenajare teritoriala a UE.

In acest sens se prevad ca tinte orientative:

Cresterea nivelului de urbanizare pana la 70% prin atingerea indicatorilor care sa permita includerea a circa 650 de localitati rurale in categoria de orase si prin aplicarea generalizata a instrumentelor de dezvoltare urbana integrata;

Realizarea principalelor elemente ale tramei nationale de interconectare functionala a regiunilor Romaniei (inclusiv prin coridoarele transcarpatice) ca armatura a dezvoltarii lor durabile si a racordarii lor la sistemul european;

Folosirea politicilor si instrumentelor de amenajare a teritoriului pentru refacerea fondului forestier, renaturarea luncii Dunarii, re-crearea bazinelor naturale de retentie a apelor si reabilitarea zonei de litoral;

Realizarea centurilor verde-galben in jurul oraselor de rangul II; atingerea unui indicator de spatiu verde de 35 metri patrati pe locuitor pentru orasele de rangul I si II;

Incheierea programului de stramutare a locuintelor aflate in zone de risc la hazarde naturale sau antropice;

Atingerea unei valori medii pe tara a indicelui suprafetei locuibile de 17 metri patrati pe locuitor.

4.2. Cadastrul general al Romaniei

Spre deosebire de marea majoritate a statelor membre ale UE, Romania nu dispune inca de un cadastru general al fondului funciar continand date esentiale complete pentru intregul teritoriu al tarii privind delimitarea unitatilor teritorial-administrative, a proprietatilor, a suprafetelor cu destinatie economica (inclusiv imobiliar-edilitare), imobilelor, ecosistemelor terestre si acvatice (inclusiv arealele protejate), siturilor cu valoare istorica (inclusiv cele arheologice) sau cele facand parte din patrimoniul cultural.

Pe teritoriul actual al Romaniei o forma de cadastru (« Cartea Funduara ») pentru evidenta tehnica si fiscala a terenurilor a functionat inca din secolul XIX in provinciile aflate atunci in componenta Imperiului Austro-Ungar (Transilvania, Banat si Bucovina). Dupa Marea Unire din 1918, legislatia corespunzatoare privind organizarea cadastrului funciar si introducerea Cartii Funduare pe intreg teritoriul national a fost promulgata abia in anul 1933. Instalarea regimului comunist (1948-1989) a intrerupt procesul de aplicare

a acestei legi, precuările in materie limitandu-se doar la evidenta terenurilor in functie de utilizarile economice.

Pentru a raspunde noilor cerinte ale unei economii functionale de piata si a realiza treptat alinierea la reglementarile juridice si practicile demult statornicite in celelalte tari ale Uniunii Europene s-a instituit prin lege, in 1996, Agentia Nationala de Cadastru si Publicitate Imobiliara, cu sucursale in teritoriu, birouri speciale pe langa tribunalele teritoriale si Centrul National de Geodezie, Cartografie, Fotogrametrie si Teledetectie. Desi s-au facut unele progrese meritorii, ritmul de implementare a prevederilor legale este in continuare mult prea lent iar unele actiuni importante au fost abandonate pe parcurs. De exemplu, dintr-un total de circa 3.500 perimetre administrative s-au inceput, dar au ramas pana in prezent nefinalizate, delimitari pentru doar 270 de perimetre cadastrale comunale.

Dezbaterile pe marginea proiectului prezentei Strategii la nivel national si mai ales cele desfasurate in cele 8 regiuni de dezvoltare ale Romaniei precum si numeroasele semnalari primite din partea specialistilor si a formatiunilor interesate ale societatii civile au scos in evidenta necesitatea intensificarii actiunilor concrete pentru a urgenta realizarea Cadastrului General prin esalonarea realista a lucrarilor complexe ce se cer executate.

Caracterul prioritar al acestei actiuni este subliniat de numarul mare de litigii de proprietate (multe dintre acestea legate de ambiguitati de delimitare) aflate pe rolul instantelor judecatoresti si de necesitatile imediate privind efectuarea corecta a platilor directe catre producatorii agricoli.

In mod deosebit se impune folosirea sistemului cadastral pentru delimitarea perimetrelor de interes special din punct de vedere ecologic (rezervatii si parcuri naturale, areale si habitate protejate, integritatea peisajului natural), istoric si cultural (monumente, situri arheologice, zone urbane sau rurale cu valoare de patrimoniu, cladiri listate, case memoriale, lacasuri de cult etc.) in vederea protejarii efective a acestora fata de agresiunea speculatorilor si dezvoltatorilor imobiliari precum si fata de deturnarea lor in alte scopuri (elemente de infrastructura, parcuri industriale, acumulari de apa etc.).

In acest scop se recomanda adoptarea si implementarea stricta a unui plan de actiune pentru realizarea pe etape urmatoarelor **obiective specifice**:

Orizont 2013.

- Determinarea a minimum 3 puncte geodezice din sistemul geodezic national in fiecare perimetru administrativ-cadastral-comunal, obtinute in sistem stereografic '70, ca puncte de sprijin pentru ridicarile din intreg perimetrul respectiv;
- Bornarea limitelor administrativ-cadastrale-comunale pentru stabilirea suprafetei teritoriului comunal folosind coordonatele bornelor de delimitare a hotarelor. O data cu bornarea se intocmesc procese-verbale de vecinatati si de stabilire a pozitiei bornelor de hotar la data delimitarii, urmand ca eventualele litigii sa faca obiectul unor verdicte legale in justitie, iar hotararile definitive si irevocabile sa constituie baza definitivarii limitelor intercomunale si a determinarii suprafetei comune;
- Bornarea si delimitarea hotarelor administrativ-judetene, cu intocmirea proceselor-verbale de vecinatati interjudetene, urmand ca eventualele litigii de delimitare sa se solutioneze prin aceeasi procedura;

- Demararea Cadastrului Economic – bonitarea imobilelor in vederea evaluarii imobilelor la valoarea de piata pentru o impozitare corecta si echilibrata;
- Organizarea unei Carti Funciare pe baza planurilor sporadice, cu numar cadastral provizoriu, la nivel de birou de carte funciara si publicitate imobiliara.

Orizont 2020.

- Bornarea si determinarea limitelor administrative ale Romaniei cu statele vecine si determinarea suprafetei tarii din coordonatele bornelor stabilite in sistem stereografic '70;
- Delimitarea si determinarea din coordonate, in cadrul perimetrului administrativ-cadastral-comunal, a suprafetelor cu destinatie economica sau de interes special: agricole (lanuri, tarlale, parcele); silvice (parcele, subparcele); imobiliar-edilitare (sector cadastral, imobile, parcele cu sau fara constructii); ape (rauri, lacuri, ape subterane, ape maritime, luci de apa); cai de comunicatie (rutiere, feroviare, navale si aeriene); industriale (energetice, miniere etc.);
- Demararea delimitarii si determinarii din coordonate, pana la nivel de parcela si proprietate, a tuturor suprafetelor cu destinatie economica;
- Introducerea Cadastrului Imobiliar-Edilitar in toate localitatile: sat, comuna, oras, municipiu;
- Continuarea si actualizarea permanenta a Cadastrului Economic – bonitarea imobilelor.

Orizont 2030.

- Continuarea delimitarii si determinarii din coordonate, pana la nivel de parcele si proprietar, a tuturor suprafetelor cu destinatie economica;
- Definitivarea Cadastrului Imobiliar-Edilitar pentru toate localitatile din Romania;
- Continuarea Cadastrului Economic, paralel cu Cadastrul General si cel Imobiliar-Edilitar;
- Organizarea unei Carti Funciare pe baza planurilor digitale la nivelul fiecarui birou de carte funciara si publicitate imobiliara, in functie de datele furnizate de cadastrul tehnic si economic;
- Informatizarea intregului sistem unic de Cadastru General si asigurarea accesului la acest sistem pentru toti utilizatorii.

5. Dimensiunea culturala a dezvoltarii durabile

Pastrarea patrimoniului cultural si a diversitatii culturale ca premisa a coeziunii si solidaritatii europene este mentionata in mod expres in Strategia pentru Dezvoltare Durabila a UE si se regaseste in principalele documente politice ale Uniunii Europene, inclusiv in Tratatul de la Lisabona, si face obiectul unei serii de conventii multilaterale adoptate sub egida UNESCO sau a Consiliului Europei. Este de mentionat ca in domeniul creatiei si serviciilor culturale lucreaza aproximativ 6 milioane de cetateni europeni, reprezentand 3,1% din totalul locurilor de munca in UE.

Tema protecției și valorificării bunurilor culturale (imobile, mobile și imateriale, peisajele culturale) revine frecvent în dezbaterile Parlamentului European, generând inițiative importante cum ar fi introducerea unei sigle a patrimoniului european, măsuri suplimentare pentru protecția proprietății intelectuale, inclusiv pentru operele online, realizarea unui echilibru rațional între libertatea de acces și combaterea pirateriei digitale, promovarea unui cadru fiscal favorabil industriilor culturale. Se subliniază, de asemenea, valoarea intrinsecă și perenă a diversității și creativității culturale și se recomandă prudența în aplicarea mecanică a logicii strict economice la domeniul cultural.

În esență, principiile dezvoltării durabile se aplică în egală măsură patrimoniului cultural ca și capitalului natural, fiind vorba de resurse mostenite de care trebuie să beneficieze și generațiile următoare. Întrucât avem de-a face cu resurse neregenerabile, eventuala lor irosire, din ignoranță sau neglijență, devine astfel irecuperabilă și ireversibilă.

Orizont 2013. Obiectiv național: Crearea și menținerea unui cadru legislativ, normativ și instituțional coerent, congruent cu reglementările existente în cadrul UE; implementarea primei faze a planurilor de măsuri pentru inventarierea, protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național și racordarea lui deplină la spațiul european și universal al valorilor culturale.

Activitățile privind patrimoniul cultural național sunt în prezent reglementate de 12 legi (inclusiv de ratificare a unor convenții europene sau internaționale în materie), 13 hotărâri sau ordonanțe ale Guvernului și 18 ordine ale ministrului Culturii și Cultelor și se realizează, sub coordonarea Ministerului de resort, de către ministerele de linie și agențiile relevante, autoritățile publice locale, instituțiile deconcentrate sau subordonate MCC (institute de cercetare, muzee, institutii de artă, universități, centre de cultură), în colaborare cu asociațiile profesionale și organizațiile neguvernamentale.

La 18 aprilie 2008 s-a înființat, printr-o Decizie a Președintelui României, Comisia Prezidențială pentru Patrimoniul construit, situri istorice și naturale, cu caracter pluridisciplinar, care urmează să prezinte în termen de 6 luni un raport referitor la situația actuală, să elaboreze o strategie pe termen mediu și lung privitoare la modalitățile de protejare și promovare a patrimoniului cultural, să identifice măsuri eficiente la nivel instituțional pentru o mai bună coordonare și implementare a politicilor prioritare, să elaboreze un Ghid al patrimoniului construit, siturilor istorice și naturale. În acest fel se urmărește generarea unei abordări coerente la nivel național în acord cu reglementările europene în domeniu,

Pentru a nu prejudicia rezultatele deliberărilor Comisiei Prezidențiale, toate sugestiile și contribuțiile referitoare la patrimoniul cultural național care au rezultat din procesul de elaborare a prezentei Strategii pentru Dezvoltare Durabilă a României și din consultările publice, inclusiv cele care tin de cadrul instituțional de implementare, sunt înaintate Comisiei Prezidențiale, cu titlu informativ.

Schita de programare domeniului elaborată de MCC în februarie 2008 (Patrimoniul Cultural Național – Strategie 2008-2013) definește patrimoniul național ca un ansamblu de resurse mostenite, identificate ca atare indiferent de regimul de proprietate, care reprezintă marturia și expresia valorilor, credințelor, cunostințelor și tradițiilor aflate în

continua evolutie si cuprinde toate elementele rezultate din interactiunea dintre factorii umani si naturali de-a lungul timpului. Strategia evoca drepturile culturale de baza, asa cum sunt fundamentate la nivelul Uniunii Europene, si stabileste ca principii generale: participarea cetatenilor, imbunatatirea administratiei in sectorul patrimoniului cultural, dezvoltarea resurselor culturale si folosirea durabila a resurselor patrimoniului.

Prioritatile generale identificate in aceasta schita de Strategie sunt: realizarea inventarului si a codului patrimoniului cultural national precum si a unui sistem informational operativ si eficient care sa conecteze, in conditii de transparenta, autoritatile centrale si locale, institutiile specializate si formatiunile societatii civile cu atributii sau interese in domeniu.

Documentul se concentreaza pe urmatoarele **domenii principale de interventie**:

(i) Patrimoniul imobil (monumente arheologice si arhitecturale incluzand cetati, curti domnesti, biserici fortificate, castele, conace, palate, cule, cladiri civile urbane, biserici din lemn, muzee etnografice in aer liber, biserici rupestre, biserici si ansambluri manastiresti, arhitectura industrială, monumente de arhitectura populara, precum si complexe paleolitice, neolitice si eneolitice, asezari si necropole din epoca bronzului, fortificatii si asezari din prima epoca a fierului, fortificatii dacice, orase antice, edificii, monumente medievale, rezervatii arheologice), avand ca directii de actiune specifice:

- Mentinerea unui cadru legislativ coerent prin eliminarea excesului de reglementare si corelarea cu obiectivele planificarii spatiale, stabilizarea legislatiei secundare si descentralizarea mecanismelor de avizare cu implicarea specialistilor calificati in domeniul protejarii si restaurarii monumentelor;

- Stabilirea prioritatilor si esalonarea multi-anuala a finantarii in privinta lucrarilor de restaurare, punere in valoare si revitalizare a monumentelor, ansamblurilor si siturilor istorice, cu accent pe cele care prezinta posibilitati rapide de atragere a publicului si de amortizare a cheltuielilor;

- Dezvoltarea unor planuri integrate de protejare a patrimoniului cultural si natural cu participarea directa a specialistilor din domeniile planificarii teritoriului, urbanismului, conservarii si restaurarii monumentelor, industriei turismului, arhitectilor peisagisti, ecologilor, sociologilor etc.;

- Asigurarea unui mecanism pentru dezvoltarea durabila a zonelor protejate pe baza conservarii integrate a patrimoniului cultural imobil;

- Descentralizarea deciziei in domeniul punerii in valoare a bunurilor culturale imobile;

- Acordarea unei prioritati majore formarii profesionale a specialistilor in toate profesiile necesare, de la cele de cercetare si evidenta pana la cele de intretinere fizica a monumentelor restaurate si revitalizate prin revizuirea sistemului de formare post-universitara, stagii in strainatate si perfectionare continua;

- Responsabilizarea si constientizarea unor paliere sociale diverse asupra rolului patrimoniului cultural imobil in pastrarea identitatii nationale si locale si in realizarea coeziunii sociale;

- Mentinerea monumentelor inscrite in lista patrimoniului mondial intr-un stadiu optim de conservare prin masuri de consolidare in cazul riscului unor degradari iminente, retrasarea retelei de artere de circulatie si acces cu salvagardarea peisajului autentic,

amplasarea facilitatilor turistice astfel incat sa nu impieteze asupra integritatii monumentelor si zonelor de protectie, realizarea de masuri promotionale;

- Dezvoltarea unor programe comune cu parteneri din UE si alte state pentru protejarea patrimoniului cultural imobil si a peisajelor, mai ales in zonele de granita, inclusiv la nivelul autoritatilor locale in cadrul euroregiunilor;

- Utilizarea experientei si lectiilor invatate din programul «Sibiu – capitala culturala a Europei» (2007);

- Revizuirea unor prevederi ale legislatiei financiare pentru a stimula utilizarea unor surse suplimentare de finantare in vederea protejarii monumentelor istorice si cresterii independentei fata de subventiile bugetare;

- Completarea inventarului de patrimoniu imobil prin identificarea valorilor culturale neclasate, corectarea erorilor si includerea de noi categorii de situri protejate (industriale, balneare, constructii din secolul XX etc.).

(ii) Patrimoniul mobil (muzee, arhive, colectii cu specific de arta, arheologie si istorie, stiinta si istorie, etnografie si antropologie, specializate), avand ca directii de actiune specifice:

- Perfectionarea cadrului legislativ si normativ in materie;

- Asigurarea accesului larg al publicului la muzee si colectii prin actiuni promotionale adecvate si anuntarea planurilor expozitionale cu cel putin doi ani inainte;

- Introducerea unor module speciale la nivel universitar si post-universitar pentru pregatirea si formarea continua a specialistilor muzeografi si in management si marketing cultural;

- Mentinerea in stare optima a exponatelor si stabilirea unor programe clare, cu ordine de prioritati, pentru lucrarile necesare de intretinere si restaurare;

- Diversificarea sferei de activitati a asezamintelor muzeale pentru a prelua unele dintre atributiile unui centru cultural in calitate de mediator cultural si furnizor de servicii culturale;

- Dezvoltarea substantiala a schimburilor de expozitii cu muzeele din tarile Uniunii Europene si din alte state si efectuarea unor proiecte comune de cercetare;

- Includerea muzeelor si colectiilor in ansambluri culturale care sa constituie poli de atractie pentru vizitatori si dezvoltarea infrastructurii aferente;

- Adoptarea unor masuri suplimentare pentru asigurarea integritatii si securitatii fizice a bunurilor culturale muzeale impotriva furtului, distrugerii sau deteriorarii si altor factori de risc naturali sau antropici.

(iii) Patrimoniul imaterial si etnografic (traditii si expresii orale avand limba drept vector principal, artele vizuale si ale spectacolului, practici sociale, ritualuri si evenimente festive, datini, cunostinte si practici legate de natura si univers, artizanat traditional) vizand urmatoarele directii de actiune specifice:

- Identificarea, documentarea, cercetarea, inventarierea si actualizarea permanenta a diverselor elemente ale patrimoniului imaterial cu participarea specialistilor, comunitatilor si organizatiilor societatii civile;

- Prezervarea, promovarea si punerea in valoare a patrimoniului prin programe la nivel national si regional si sustinerea din resurse publice a proiectelor si initiativelor in acest domeniu;

- Transmiterea in forme autentice a continuturilor specifice prin sistemul de educatie formala si informala si prin mijloacele de informare in masa;
- Implementarea unor programe speciale de formare a artizanilor si creatorilor populari in vederea insusirii tehnicilor, materialelor si formelor de expresie traditionale pentru prezervarea autenticitatii si stimularea creativitatii si inovarii; stabilirea procedurilor de acreditare sau autorizare a formatorilor si de emitere a certificatelor de calificare;
- Asigurarea protectiei legale a proprietatii intelectuale a comunitatilor asupra formelor de expresie traditionale create inlauntrul lor si care le exprima identitatea spirituala, precum si a artizanilor si creatorilor populari;
- Proiectarea unei retele multifunctionale la nivel national si local (muzee etnografice, scoli populare de arta, ansambluri folclorice, asociatii voluntare) care sa potenteze capacitatile creative si initiativele de valorizare si reinsertie a patrimoniului imaterial in coordonatele vietii comunitare.

Orizonturi 2020 si 2030.

Obiectivele nationale vor fi articulate in urma deliberarilor Comisiei Prezidentiale pentru Patrimoniul construit, siturile istorice si naturale instituite in aprilie 2008.

6. Capacitatea administrativa si calitatea serviciilor publice; dezvoltarea durabila ca masura a eficientei guvernarii si a calitatii politicilor publice

Inca de la inceputul procesului de tranzitie la democratia pluralista si economia de piata functionala a devenit evident in Romania, ca si in celelalte tari post-comuniste, ca imbunatatirea radicala a calitatii guvernarii prin cresterea eficientei, credibilitatii si transparentei este esentiala pentru succesul ansamblului de reforme in viata politica, economica si sociala si pentru cladirea increderii cetatenilor in administratia publica.

Cerintele privind dezvoltarea capacitatii administrative sunt subliniate in orientarile strategice ale Uniunii Europene privind coeziunea, in Strategia de la Lisabona revizuita si in Strategia pentru Dezvoltare Durabila reinnoita a UE din 2006.

Importanta acordata acestor aspecte in Romania a crescut treptat in perioada 1992-2001, cu asistenta din partea programului PHARE al UE, insa progresele au fost inegale si s-au dovedit insuficiente fata de complexitatea cerintelor de performanta a administratiei in noile conditii de dezvoltare. O strategie nationala in domeniul reformei administratiei publice a fost adoptata abia in 2001 si actualizata in 2004 in scopul accelerarii schimbarilor necesare in perioada de pre-aderare la UE. Obiectivul principal l-a constituit crearea unei functii publice unitare conduse de un corp de manageri si administratori calificati din punct de vedere profesional si schimbarea fundamentala a legaturii dintre functiile politice si cele administrative din administratia publica. Actiunile intreprinse s-au concentrat pe adoptarea legislatiei necesare si crearea cadrului institutional in contextul descentralizarii si deconcentrarii. Au fost infiintate Agentia Nationala a Functionarilor Publici pentru gestionarea functiei publice si Institutul

National de Administratie pentru formarea initiala si continua a functionarilor publici si a celor contractuali din administratia publica.

Orizont 2013. Obiectiv national: Crearea unei administratii publice mai eficiente si capabile sa genereze politici publice adecvate si sa le gestioneze in mod eficace in scopul implementarii principiilor dezvoltarii durabile.

Programul Operational pentru Dezvoltarea Capacitatii administrative 2007-2013, adoptat in septembrie 2007, stabileste urmatoarele **obiective specifice** pentru aceasta perioada de referinta:

(i) Modernizarea durabila a capacitatii administratiei publice prin realizarea unor imbunatatiri de structura si proces in managementul ciclului de politici publice (Axa prioritara 1).

Masurile avute in vedere pornesc de la constatarea persistentei unor slabiciuni serioase in sistemul administratiei centrale si locale in privinta abilitatii de a gestiona procesul de planificare, formulare, implementare si evaluare a politicilor publice, precum si in privinta capacitatii de setare clara a obiectivelor si de coordonare a actiunilor inter-ministeriale, ceea ce duce la niveluri scazute de eficienta in furnizarea de servicii publice. Se ia in considerare faptul ca, desi s-a format o anumita expertiza in planificare si management, mecanismele de evaluare si feedback sunt inca foarte slabe. Se urmareste in acest cadru si depasirea deficientelor existente in evaluarea impactului programelor sau proiectelor propuse spre implementare asupra mediului inconjurator.

Grupurile tinta vizate in cadrul acestui obiectiv sunt ministerele, agentiile aflate in subordinea guvernului sau ministerelor, autoritatile publice locale si structurile lor asociative, organizatiile neguvernamentale relevante, institutiile de invatamant superior si cercetare. **Domeniile majore de interventie** stabilite sunt:

- Imbunatatirea procesului de luare a deciziilor la nivel politico-administrativ prin: elaborarea unui set de instrumente si metode precum si crearea cadrului institutional specific orientarii catre politici publice, inclusiv planificarea strategica si bugetarea pe programe, care sa duca la o mai buna reglementare si la reducerea costurilor in administratia publica; instruirea specialistilor implicati in procesul de formulare a politicilor publice; implementarea unor programe de instruire in domeniul planificarii strategice pentru personalul de conducere din administratie, inclusiv programe de formare a formatorilor; dezvoltarea de mecanisme pentru promovarea si implementarea initiativelor de parteneriat la toate nivelurile pentru a asigura implicarea factorilor interesati in formularea politicilor publice;

- Cresterea responsabilizarii administratiei publice prin: dezvoltarea de metodologii si instrumente pentru imbunatatirea sistemelor si procedurilor de masurare a performantelor si de raportare, inclusiv a mecanismelor de feedback, luandu-se in considerare opinia societatii civile si a cetatenilor; training pentru imbunatatirea calitatii si frecventei raportarii performantelor catre beneficiarii directi ai serviciilor publice si catre grupurile de cetateni; insusirea de tehnici pentru masurarea performantelor si raportare prin indicatori si proceduri de monitorizare si evaluare; dezvoltarea unei baze de date la nivel national pentru colectarea, raportarea, analiza si publicarea datelor statistice relevante cu privire la performantele administratiei publice locale; elaborarea

metodologiilor si cadrului institutional pentru extinderea evaluarii de politici si programe la nivelul administratiei centrale si locale;

- Imbunatatirea eficientei organizationale vizand ansamblul structurilor administratiei publice dar concentrandu-se in mod prioritar asupra sectoarelor de sanatate, educatie si asistenta sociala, prin: revizuirea structurilor existente si implementarea unor instrumente moderne de management in fiecare sector, stabilirea si operationalizarea unor structuri noi; introducerea unor proceduri de evaluare a managementului calitatii actului administrativ; implementarea unui sistem de management al performantelor resurselor umane; dezvoltarea functiei de management in cadrul instruirii personalului din administratia publica; instituirea unor programe post-universitare de formare manageriala a personalului cu functii de conducere; introducerea unor module de pregatire in domenii ca achizitiile publice, dezvoltarea de proiecte, limbi straine, licitarea si managementul proiectelor etc.

Prin implementarea acestor masuri se prelimina elaborarea, pana in 2015, a 19 ghiduri, metodologii sau proceduri de lucru (fata de 3 in 2007), efectuarea, pana in 2015 a circa 380 mii zile de instruire pentru personalul administrativ la toate nivelurile (fata de 1.000 in 2006) si certificarea competentelor unui numar de 75.000 de persoane, reducerea in 2015 a costurilor administrative cu 20% fata de anul 2007, operationalizarea pana in 2015 a 287 de structuri nou create sau reorganizate.

(ii) Imbunatatirea calitatii si eficientei furnizarii serviciilor publice, cu accent pe procesul de descentralizare (Axa prioritara 2).

Actiunile avute in vedere urmaresc remedierea deficientelor serioase semnalate in privinta definirii neclare a responsabilitatilor intre diverse niveluri ale administratiei, transferului incomplet al puterii de decizie catre unitatile si serviciile descentralizate, calitatii si promptitudinii in furnizarea serviciilor publice. Se prevede aducerea deciziilor de implementare mai aproape de cetatean si imbunatatirea timpului de raspuns, introducerea unor instrumente de masurare a performantelor unitatilor de administratie publica din punctul de vedere al costurilor si calitatii serviciilor furnizate catre cetateni. In acest scop, **domeniile majore de interventie** sunt:

- Sprijin pentru procesul de descentralizare prin: training si asistenta tehnica pentru structurile implicate in planificarea si coordonarea procesului de descentralizare; elaborarea unor proceduri de cooperare intre administratia centrala si locala si intre autoritatile locale unitatile de sanatate, educatie si asistenta sociala descentralizate; training pentru functionarii publici din administratia locala si pentru managerii noilor servicii descentralizate; evaluarea fazelor pilot ale procesului de descentralizare a serviciilor publice si implementarea recomandarilor rezultate din analize; optimizarea structurilor pentru noile servicii descentralizate; elaborarea de studii si strategii in sprijinul initiativelor de descentralizare;

- Imbunatatirea calitatii si eficientei furnizarii serviciilor publice prin: abordarea complexitatii proceselor si reglementarilor din perspectiva cetatenilor si a mediului de afaceri in vederea simplificarii si reducerii barierelor administrative; monitorizarea si reducerea timpului de furnizare a serviciilor cu reducerea corespunzatoare a costurilor; introducerea unui sistem de evaluare a calitatii serviciilor care sa includa obiective masurabile si standarde de comparare pentru serviciile destinate cetatenilor; dezvoltarea, testarea si implementarea unor standarde de cost si calitate a serviciilor publice;

dezvoltarea de metode de masurare a barierelor administrative; elaborarea de mecanisme, instrumente si proceduri pentru imbunatatirea sistemului de colectare a taxelor, inclusiv crearea unei interfete pentru bazele de date existente; implementarea initiativelor de reducere a duratei de livrare a serviciilor publice (ghiseul unic pentru cetateni, portaluri si alte servicii electronice, managementul documentelor, folosirea regulii aprobarii tacite etc.); training in domeniul evaluarii performantelor serviciilor publice; implementarea unor documente-cadru pentru furnizarea de servicii publice (*charters*) cu stabilirea unor criterii de performanta clare (egalitate de tratament, imparțialitate, continuitate, regularitate, transparenta, libertatea alegerii, amabilitate, promptitudine, consultare, raportul cost/valoare); introducerea si mentinerea in functiune a sistemelor de evaluare a performantei manageriale in raport cu mediul natural de tipul EMAS (*Eco-management and Audit Scheme*).

Se are in vedere ca cel putin 50% din fondurile alocate pentru implementarea masurilor stabilite in cadrul acestei axe prioritare spre cele trei sectoare ale serviciilor publice identificate ca prioritare (sanatatea, invatamantul preuniversitar si asistenta sociala). Se vor efectua, pana in 2015, revizuirii structurale in toate cele 42 judete si intr-un numar de 100 municipalitati care vor deveni astfel operationale in regim descentralizat, se vor elabora 25 de ghiduri, studii si rapoarte de sprijinire a procesului de descentralizare, se vor efectua circa 42.000 de zile de instruire pentru personalul din administratia publica la toate nivelurile, se vor produce 250 de analize de simplificare administrativa (fata de 7 pana in 2006), se vor introduce standarde de calitate si cost in 3 sectoare prioritare din sistemul administratiei, iar gradul de colectare a veniturilor proprii ale administratiei publice locale va creste la 95% (fata de 84% in 2006).

(iv) Asistenta tehnica (Axa Prioritara 3).

Masurile preconizate au in vedere, in principal, sprijinirea implementarii, gestionarii si evaluarii Programului Operational, a pregatirii urmatorului exercitiu de programare si a activitatilor de comunicare si promovare.

Se prevede ca, la nivelul anului 2015, sa se efectueze 700 de zile de instruire pentru personalul aferent acestor operatiuni, sa se organizeze cel putin 18 reuniuni de lucru si 30 de sesiuni de comunicare, sa se realizeze in proportie de 100% numarul de contracte stabilit.

Prin corelare cu alte strategii si programe operationale la nivel national, intregul program urmareste realizarea principiilor si obiectivelor dezvoltarii durabile, inclusiv prin introducerea unor teme specifice protectia mediului si utilizarea rationala a resurselor naturale in fiecare dintre modulele de pregatire si prin includerea elementelor de eco-eficienta in criteriile de selectie a proiectelor si in efectuarea achizitiilor publice.

Orizont 2020. Obiectiv national: Definitivarea procesului de reforma administrativa si reducerea substantiala a decalajelor fata de nivelul mediu de performanta al administratiei centrale si locale si al serviciilor publice din celelalte state membre ale UE; cresterea gradului de incredere si satisfactie al cetatenilor in raporturile cu autoritatile administrative.

Intrucat procesul de consolidare a structurilor decizionale centrale si a serviciilor publice recent descentralizate va continua si in aceasta perioada, este necesara reevaluarea obiectivelor propuse dincolo de tintele stabilite pentru anul 2015.

Orizont 2030. Obiectiv national: Aproximarea semnificativa de nivelul mediu de performanta al administratiei si serviciilor publice din celelalte state membre ale UE.

Documentele si studiile consultate nu ofera elemente pentru stabilirea unor obiective, chiar orientative, la acest orizont de timp.

7. Politica externa si de securitate; orientari generale si contributii specifice ale Romaniei la Politica Externa si de Securitate Comuna si Politica Europeana de Securitate si Aparare ale UE in raport cu cerintele dezvoltarii durabile

Documentul programatic «Repere pentru un deceniu de politica externa: interese, valori, instrumente», elaborat de Ministerul Afacerilor Externe al Romaniei in noiembrie 2007, contine o analiza a principalelor tendinte previzibile pe plan european si mondial si contureaza directiile prioritare de actiune pentru afirmarea si promovarea intereselor nationale, care au un caracter peren si transpartinic, in contextul adaptarii continue la schimbarile ce survin in sistemul relatiilor internationale, modificarii paradigmei de exprimare a Romaniei si situarii sale specifice la frontiera estica a UE si NATO.

Pentru masurarea viabilitatii obiectivelor generale si a performantei efective a actiunii externe a Romaniei sunt definite drept **criterii de succes** urmatoarele elemente fundamentale:

- Multidimensionalitatea participarii Romaniei la procesul de construire a unei ordini globale bazate pe respectarea dreptului international, valorilor democratice si principiilor dezvoltarii durabile prin utilizarea corelata a instrumentelor politice si economice atat formale (tratatele, institutiile internationale si regionale, demersurile diplomatice) cat si informale (diplomatia publica, contactele bi- si multilaterale directe, altele ad-hoc functionale, retele sau parteneriate public-privat);
- Integrarea prioritatilor dezvoltarii durabile (politice, de securitate, economice, sociale si de mediu) prin asigurarea coerenței si complementarității in colaborarea dintre institutiile statului precum si cu factorii extra-guvernamentali la nivel national si prin reflectarea acestor prioritati in actiunile de politica externa;
- Echilibrul intre interese si valori prin sustinerea consecventa a principiilor democratice, ale statului de drept si ale drepturilor omului intr-un mod congruent cu promovarea intereselor economice si geo-strategice ale Romaniei.

In perspectiva urmatorului deceniu, politica externa a Romaniei se articuleaza in jurul urmatoarelor **obiective si actiuni** prioritare:

(a) Crearea unui mediu de securitate previzibil si stabil pentru Romania, conform interesului national, avand ca domenii principale:

(i) Consolidarea locului Romaniei in NATO prin:

- Promovarea reformei NATO si a extinderii sale catre statele din vecinatatea Romaniei;
- Intarirea relatiilor NATO cu statele partenere care au interese si valori convergente cu cele ale Aliantei;
- Respectarea angajamentelor asumate de Romania pe teatrele de operatiuni ale NATO, in stransa colaborare politica si operativa cu partenerii strategici si cu autoritatile nationale respective, inclusiv in procesul de reconstructie post-conflict;
- Contributii efective, pe plan conceptual si practic, la solutionarea dosarelor delicate aflate pe agenda NATO (controlul armamentelor si dezarmarea, inclusiv Tratatul CFE, scutul anti-racheta, conflictele «inghetate» sau latente, securitatea energetica, protectia infrastructurilor critice etc.);
- Consolidarea dimensiunii transatlantice a Aliantei.

(v) Amplificarea contributiei Romaniei la adaptarea sistemului international de securitate la cerintele impuse de globalizare prin:

- Dezvoltarea unei capacitati civile multi-functionale, cu elemente capabile a fi dislocate in misiuni pe diverse teatre de operatiuni, si a unui corp de experti in domeniul reconstructiei post-conflict;
- Participarea la misiuni de mentinere a pacii sub egida ONU, in functie de zona de interes si de resursele disponibile, precum si la operatiuni de stabilizare post-conflict si de gestionare a crizelor civile sau militare;
- Amplificarea capacitatii de a contribui la combaterea amenintarilor neconventionale la adresa securitatii internationale, in special a riscurilor teroriste, inclusiv prin demersuri care tintesc remedierea cauzelor fenomenului terorist.

(b) Contributia la dezvoltarea durabila a Romaniei prin:

- Integrarea informatiilor si analizei economice in procesul de articularea a deciziilor de politica externa in sensul atragerii de investitii straine, promovarii investitiilor romanesti si optimizarii fluxurilor comerciale;
- Sustinerea intereselor romanesti pe plan economic si comercial, promovarea aplicarii principiilor dezvoltarii durabile in dezbaterile interne privind orientarile si reglementarile sectoriale in cadrul UE;
- Participarea activa la elaborarea pozitiiilor UE si sustinerea acestor pozitii in cadrul forurilor mondiale consacrate dezvoltarii durabile precum si in negocierile din cadrul Organizatiei Mondiale a Comertului;
- Implicarea in elaborarea si implementarea politicii energetice a UE si punerea in valoare a potentialului Romaniei ca tara de tranzit, producatoare si consumatoare de energie.

(c) Conturarea si afirmarea profilului Romaniei in Uniunea Europeana, avand ca domenii principale de actiune :

(i) Implicarea activa in cristalizarea pozitiiilor comune ale UE in domeniul politicii externe, de securitate si aparare si promovarea in acest cadru a intereselor nationale specifice ale Romaniei prin:

- Sustinerea reformei institutionale a UE conform Tratatului de la Lisabona si a procesului de perfectionare a instrumentelor Politicii Externe si de Securitate Comune (PESC) si Politicii Europene de Securitate si Aparare (PESA);
- Promovarea extinderii in continuare a UE si a respectarii angajamentelor asumate fata de tarile candidate precum si in relatiile cu statele partenere in cadrul Politicii Europene de Vecinatate (ENP);
- Derularea unei politici eficiente de asistenta pentru dezvoltare conforme cu orientarile generale ale UE si ancorate in prioritatile de politica externa ale Romaniei;
- Cultivarea si extinderea parteneriatelor speciale, mecanismelor de cooperare bilaterala si dialogului politic cu celelalte state membre ale UE;
- Intensificarea, prin instrumente specifice, a conclucrarii cu tarile din vecinatatea imediata a Romaniei, membre, candidate sau partenere ale UE;
- Incurajarea aprofundarii raporturilor bilaterale si cooperarii multilaterale cu tarile din Spatiul Economic European;
- Cooperarea cu partenerii europeni in combaterea criminalitatii transfrontaliere, migratiei ilegale si tuturor formelor de trafic ilicit;
- Elaborarea unei Strategii Nationale in domeniul prevenirii conflictelor si a unui Plan de Actiune aferent, in conformitate cu deciziile Consiliului European de la Goeteborg (2001);
- Infiintarea in Romania si consacraarea pe plan international a unui Centru pentru Reconstructia Post-conflict, cu programe de cercetare si instruire avansata axate pe interfata dintre dezvoltarea durabila si cerintele securitatii internationale;
- Valorificarea, in acord cu aliatii si partenerii europeni, a potentialului Romaniei de promovare a cooperarii regionale in zona Marii Negre, in Balcani si in bazinul Dunarii.

(ii) Consolidarea relatiei transatlantice prin:

- Sustinerea relatiei speciale intre UE si SUA prin cultivarea unui dialog activ, intens si constructiv la toate nivelurile, in forme adecvate, asupra tuturor temelor majore ale agendei internationale, inclusiv sfidarile globalizarii si dezvoltarii durabile la nivel mondial;
- Amplificarea, in plan bilateral, a parteneriatului strategic cu Statele Unite si a relatiei speciale cu Canada.

(iii) Participarea activa la constituirea spatiului democratiei, stabilitatii, securitatii si prosperitatii in vecinatatea Romaniei prin:

- Sustinerea, in cadrul organismelor comunitare, a demersurilor si eforturilor tarilor din **Balcanii de Vest** pentru parcurgerea procesului de Stabilizare si Asociere si aderarea la UE; participarea la initiativele si misiunile UE in zona; implicarea in proiectele regionale de anvergura, in special in domeniul infrastructurilor de transport si energie; sprijinirea functionarii eficiente a Zonei de Comert Liber in Europa de Sud-Est (CEFTA+);
- Promovarea colaborarii multilaterale in zona extinsa a **Marii Negre** prin conectarea ei la procesele de integrare europeana, dezvoltarea unor politici si instrumente specifice ale UE pentru aceasta zona si valorificarea sinergiilor cu organisme inter-

guvernamentale, initiativele si mecanismele informale de consultare existente pe plan regional;

- Sprijinirea vocatiei europene si atlantice a **Republicii Moldova**, atat in mod direct cat si prin articularea unor politici coerente la nivelul UE, pentru restabilirea suveranitatii sale asupra intregului teritoriu, conectarea progresiva la spatiul economic, politic si juridic comunitar si edificarea unui parteneriat bilateral solid, bazat pe asumarea comunitatii de cultura, limba si traditii;

- Amplificarea relatiilor cu **Ucraina** in spiritul bunei vecinatati si sustinerea spiratiilor sale europene si euro-atlantice;

- Dezvoltarea relatiilor bilaterale cu **Federatia Rusa** si cresterea gradului lor de functionalitate pe baze pragmatice; promovarea in spirit constructiv a unei voci unitare a UE in raport cu Rusia;

- Adancirea relatiilor bilaterale cu tarile din **Caucazul de Sud** si extinderea cooperarii multilaterale in plan regional;

- Cresterea implicarii Romaniei in tarile din **Asia Centrala** in concordanta cu obiectivele Strategiei UE pentru aceasta regiune.

(d) Promovarea si apararea valorilor romanesti in lume, avand ca domenii principale de actiune:

(i) Protejarea si promovarea intereselor cetatenilor romani si a romanilor de pretutindenii; mentinerea identitatii etnice si culturale a romanilor din afara granitelor prin:

- Continuarea demersurilor pentru eliminarea obligativitatii vizelor pentru calatoriile cetatenilor romani in SUA si desfiintarea sau simplificarea regimului de vize in relatiile cu Japonia, Canada si alte state;

- Incheierea actiunii pentru eliminarea restrictiilor de acces al cetatenilor romani pe piata muncii in toate tarile UE si Spatiului Economic European;

- Finalizarea pregatirilor pentru aderarea Romaniei la Spatiul Schengen in anul 2012;

- Extinderea retelei de oficii consulare in tarile in care numarul cetatenilor romani este in crestere, largirea sferei de cuprindere si a standardelor de calitate ale serviciilor consulare, formarea unui corp consular stabil si profesionist;

- Sprijinirea comunitatilor romanesti din strainatate pentru pastrarea identitatii lor lingvistice, culturale si religioase prin finantarea unor cursuri de limba romana, istorie si geografie a Romaniei, punerea in valoare a patrimoniului cultural romanesc, sustinerea bisericilor, preotilor si scolilor parohiale din aceste comunitati;

- Construirea de parteneriate cu asociatiile de romani din strainatate precum si intre acestea pentru solutionarea problemelor cu care se confrunta in tarile de resedinta.

(ii) Promovarea valorilor culturale si spirituale nationale; remodelarea demersurilor diplomatiei publice pentru imbunatatirea imaginii Romaniei prin:

- Continuarea programelor de valorizare a contributiei culturii romane la patrimoniul cultural european si de facilitare a accesului la produsele culturale romanesti;

- Dezvoltarea dialogului cultural cu spatii din afara continentului european;

- Realizarea unei strategii de diplomatie publica si crearea de parteneriate cu organizatii si institutii care detin competente in promovarea imaginii Romaniei in strainatate pentru formularea si transmiterea unor mesaje coerente catre mediul politic, formatorii de opinie, cercurile academice si societatea civila din alte tari.

(d) Cresterea valorii contributiei Romaniei pe scena internationala, avand ca principale domenii de actiune:

(i) Intensificarea prezentei Romaniei pe planul diplomatiei multilaterale prin:

- Participarea activa la formularea unor pozitii comune ale UE si/sau NATO in cadrul organizatiilor internationale guvernamentale, in special al celor din sistemul ONU, si sprijinirea acestor pozitii prin initiative si demersuri proprii;
- Imbunatatirea reprezentarii Romaniei in structurile de conducere si executive ale principalelor organizatii internationale;
- Folosirea prezentei in aceste organizatii pentru promovarea valorilor democratiei, statului de drept, drepturilor omului, tolerantei si dialogului inter-cultural, mai cu seama prin intermediul Consiliului Europei, Comunitatii Democratiilor, Aliantei Civilizatiilor, Conferintei democratiilor noi sau restaurate etc.

(ii) Reafirmarea Romaniei ca partener important de dialog si cooperare al statelor din toate regiunile lumii prin:

- Implicarea efectiva in articularea orientarilor strategice ale UE si, dupa caz, NATO in raporturile cu alte zone geografice (Asia si Oceania, Orientul Mijlociu si Africa de Nord, Africa sub-Sahariana, America Latina);
- Dezvoltarea diferentiata, in functie de interesul national al Romaniei si de disponibilitatea partenerilor, a relatiilor bilaterale cu tarile de pe alte continente;
- Participarea la programele desfasurate sub egida UE si institutiilor din sistemul ONU si promovarea unor initiative proprii, in cadru bilateral, privind asistenta pentru dezvoltare in strainatate.

Tinand seama de dinamica relatiilor internationale si de particularitatile activitatii politico-diplomatice, nu sunt prevazute obiective specifice, in forme cuantificabile, pe orizonturi de timp definite.

Partea V. Implementare, monitorizare si raportarea rezultatelor

Pentru punerea in aplicare a prezentei Strategii Nationale pentru Dezvoltare Durabila a Romaniei **se recomanda urmatoarele masuri**, ca rezultat al consultarilor in cadrul Consiliului National de Dezbateri Publica, Grupurilor Regionale (pentru fiecare dintre cele 8 Regiuni de Dezvoltare), Consiliului Stiintific sub egida Academiei Romane si al incorporarii in textul final al Strategiei a observatiilor, propunerilor si recomandarilor pertinente formulate pe parcursul acestui proces consultativ, a celor primite din partea institutiilor centrale, autoritatilor locale, partidelor politice, forurilor academice si universitare, asociatiilor patronale si partenerilor sociali, organizatiilor neguvernamentale si altor formatiuni ale societatii civile, persoanelor interesate din tara si rezidentilor romani in strainatate, precum si a celor semnalate in mijloacele de comunicare in masa:

1. Obtinerea avizului consultativ asupra textului proiectului de Strategie din partea specialistilor Organizatiei pentru Cooperare si Dezvoltare Economica (OCDE) si altor experti internationali si sondarea prealabila a opiniei profesionale a Directiei Generale de specialitate a Comisiei Europene.

2. Aprobarea proiectului Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila de catre Guvernul Romaniei.

3. Prezentarea proiectului de Strategie pentru aprobarea, ca articol unic, de catre Parlamentul Romaniei.

4. Inaintarea Strategiei astfel adoptate catre Comisia Europeana.

5. Instituirea prin legea de adoptare a Strategiei a unui Comitet Interdepartamental pentru Dezvoltare Durabila, la nivel executiv, prezidat de un Vice-Prim-Ministru al Guvernului cu responsabilitati exclusive in domeniu si incluzand ministerele si alte institutii centrale implicate in implementarea Strategiei. Comitetul Interdepartamental, in persoana presedintelui acestuia, va fi desemnat ca punct de legatura (*focal point*) in relatiile cu Comisia Europeana si celelalte institutii ale UE in privinta implementarii pe plan national a Strategiei UE pentru Dezvoltare Durabila.

6. Stabilirea, prin lege, a obligatiei Comitetului Interdepartamental de a prezenta un raport anual Parlamentului Romaniei asupra modului de implementare a Strategiei, pe baza monitorizarii indicatorilor dezvoltarii durabile conveniti la nivelul UE precum si a indicatorilor specifici, adaptati la conditiile Romaniei, asupra eventualelor ramaneri in urma si asupra masurilor de remediere a acestora, incluzand si posibile propuneri de ajustare a obiectivelor-tinta pe plan national si a termenelor de executie, in functie de situatia reala si de prevederile Directivelor UE in materie adoptate pe parcurs.

7. Stabilirea, prin lege, a responsabilitatii Comitetului Interdepartamental de a coordona activitatile legate de elaborarea si actualizarea permanenta a setului de indicatori pentru monitorizarea implementarii obiectivelor dezvoltarii durabile la nivel national, regional si sectorial, potrivit orientarilor metodologice stabilite de Institutul National de Statistica in congruenta cu reglementarile convenite in cadrul UE, in vederea asigurarii acuratetii si comparabilitatii datelor cu celelalte state membre ale Uniunii Europene.

8. Incadrarea activitatilor Comitetului Interdepartamental privind monitorizarea si reevaluarea periodica a implementarii Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila in Sistemul Unic de Management al Informatiei (SMIS).

9. Statuarea obligatiei Comitetului Interdepartamental, in conformitate cu prevederile Strategiei pentru Dezvoltare Durabila a UE, de a prezenta Comisiei Europene un raport complet asupra implementarii Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila la fiecare doi ani, incepand cu luna iunie 2011, insotit de propuneri si recomandari privind eventuala modificare a orientarilor generale, politicilor si prioritatilor Strategiei UE in materie.

10. Asigurarea reprezentarii Comitetului Interdepartamental in Reteaua Europeana pentru Dezvoltare Durabila (*European Sustainable Development Network - ESDN*) la nivelul UE.

11. Instituirea unui Consiliu Consultativ pentru Dezvoltare Durabila la nivel national, cu un secretariat permanent, total autonom fata de puterea executiva dar finantat de la bugetul de stat (in concordanta cu practica statornicita in majoritatea statelor membre ale UE), conform deciziei Parlamentului Romaniei, incluzand 11-15 reprezentanti ai comunitatii stiintifice si academice precum si ai societatii civile din Romania cu prestigiu recunoscut si competente precise in materie, sub egida Academiei Romane, pentru monitorizarea implementarii Strategiei.

12. Acordarea, prin lege, a dreptului Consiliului Consultativ de a prezenta Parlamentului Romaniei un raport anual, complementar celui prezentat de Comitetul Interdepartamental, privind implementarea Strategiei, continand propriile evaluari si recomandari de actiune.

13. Aderarea Consiliului Consultativ la reseaua UE a Consiliilor Consultative Europene pentru Mediu si Dezvoltare Durabila (*European Environmental and Sustainable Development Councils – EEAC*) (unde Romania nu este in prezent reprezentata).

14. Declansarea procedurilor pentru evaluarea colegiala (*peer review*) a Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila de catre institutii si experti din alte state membre ale UE, conform recomandarii exprese continute in Strategia UE in materie.

De asemenea, in urma semnalelor primite pana in prezent din partea institutiilor centrale si locale consultate si asociatiilor sau persoanelor interesate, **se recomanda spre considerare Guvernului Romaniei** urmatoarele masuri:

1. Elaborarea unor bugete nationale multianuale pe 7 ani, congruente cu exercitiile bugetare ale UE, concepute intr-o formula glisanta, revizuita in fiecare an, pentru asigurarea pe termen mediu a finantarii continue si fara sincope a obiectivelor dezvoltarii durabile in conformitate cu obligatiile asumate in calitate de membru al Uniunii Europene si cu interesele nationale ale Romaniei.
2. Crearea, in componenta Guvernului Romaniei, a unei institutii specializate pentru elaborarea strategiilor de dezvoltare si planificarea politicilor guvernamentale pe termen mediu si lung si asigurarea coerentei programelor operationale sectoriale.

3. Pregătirea în regim prioritar a unei strategii pro-active pe termen lung privind evoluțiile demografice și migrația ca element de referință pentru revizuirea realistă a programelor sectoriale; ajustarea corespunzătoare a strategiilor privind resursele umane, educația și formarea profesională, sănătatea publică.

- 0 -